Van: Krijn ten Hove on behalf of "Krijn ten Hove (krijn.tenhove@numberfive.community)" <krijn.tenhove@numberfive.community>
Verstuurd: Mon, 5 Oct 2026 13:03:55 +0200
Aan: Krijn ten Hove
Onderwerp: Start Instituut van de Mens en publicatie "Van speelbal naar mens" – uitnodiging tot gesprek over de jeugdzorg

Geachte wethouder belast met de portefeuille jeugd(zorg), geachte raadsleden, geachte griffiers,

Op 2 oktober is het **Instituut van de Mens, een programma binnen number 5 foundation,** zichtbaar van start gegaan. Tegelijkertijd verscheen onze eerste publicatie: **Van speelbal naar mens**, een patroonanalyse over de jeugdzorg en jeugdbescherming.

Met deze mail bieden wij u deze publicatie graag aan. Via onderstaande links vindt u het volledige rapport en de samenvatting:

- Rapport
- Samenvatting

Aan deze publicatie gingen bijna vier jaar van gesprekken, dialogen en onderzoek vooraf. Kinderen, jongeren en ouders deelden hun ervaringen, maar ook professionals, jeugdbeschermers, bestuurders, wetenschappers, rechters, advocaten, beleidsmakers en vele anderen. Daarnaast hebben bewindspersonen, Kamerleden, wethouders, raadsleden en beleidsmakers bij Rijk en gemeenten hebben vanuit hun eigen perspectief aan de totstandkoming bijgedragen.

Niet iedereen kijkt hetzelfde naar de jeugdzorg. Gelukkig maar. Juist waar perspectieven verschillen en soms schuren, worden patronen zichtbaar die vanuit één positie gemakkelijk buiten beeld blijven.

Van speelbal naar mens is daarom geen blauwdruk voor weer een nieuw jeugdzorgstelsel. We leggen het nadrukkelijk neer als een **denkkader voor de keuzes die de komende jaren gemaakt moeten worden**.

Die keuzes spelen op drie niveaus:

- **In de dagelijkse praktijk:** wat gebeurt er tussen kinderen, jongeren en ouders enerzijds en professionals anderzijds? Wie luistert? Wie beslist? Wie legt informatie vast? Is duidelijk wie helpt en wie beoordeelt? En blijft iemand zoveel mogelijk eigenaar van het eigen leven?
- **Lokaal:** welke politieke en bestuurlijke keuzes worden gemaakt over toegang, ondersteuning, samenwerking, lokale teams, opdrachtgeverschap en de vraag waar een probleem daadwerkelijk thuishoort? Niet ieder probleem dat bij een kind zichtbaar wordt, is immers automatisch een jeugdzorgprobleem.
- **Landelijk:** welke vraagstukken kunnen gemeenten niet zelfstandig oplossen en vragen om keuzes over wetgeving, rechtsbescherming, het gedwongen kader, toezicht en de inrichting van het stelsel?

Juist daarom willen we *Van speelbal naar mens* niet alleen verspreiden, maar er vooral over in gesprek. Niet om vanaf één kant van de tafel uit te leggen hoe het volgens ons moet. Wel om het denkkader naast uw eigen lokale werkelijkheid te leggen:
Waar herkent u de beschreven patronen? Wat gaat in uw gemeente al anders? Waar lopen kinderen, ouders én professionals nog tegenaan? Welke keuzes kunt u lokaal maken? En welke vraagstukken zouden gemeenten juist gezamenlijk richting het Rijk moeten brengen?

De jeugdzorg is een gedecentraliseerd stelsel. Daardoor staat iedere regio en iedere gemeente op een ander punt. Dat weten we. Daarom komen we ook niet met één standaardmodel of implementatieplan.

We willen vooral luisteren, vergelijken, verbinden en onderzoeken waar bestaande kennis en ervaringen kunnen helpen om betere keuzes te maken. Onze uitnodiging is daarom eenvoudig: laten we hierover met elkaar in gesprek gaan.

De komende maanden organiseren we hiervoor iedere vrijdagmorgen kleinschalige dialogen over *Van speelbal naar mens*, voorafgaand aan onze Connecting for Impact Lunch. In kleine kring leggen we verschillende perspectieven naast elkaar en verkennen we wat de inzichten uit de publicatie kunnen betekenen voor de lokale praktijk. Daarna nodigen wij u uit om aan te schuiven bij onze Connecting for impact lunches. Meer informatie over deze lunches leest u via deze link. Wilt u aanschuiven bij een dialoog neem dan gerust contact met me op.

Daarnaast organiseren we op **woensdag 27 januari 2027 om 15.00 uur** een **online bijeenkomst voor gemeenten**. Daar willen we de inzichten en ervaringen uit de gesprekken van de komende maanden bij elkaar brengen en gezamenlijk verder praten over de lokale én landelijke keuzes die voorliggen. En hoe wij elkaar daarin kunnen versterken.

Maar u hoeft uiteraard niet tot januari te wachten. Wilt u eerder individueel met ons spreken, vanuit het college en/of de raad, met professionals of juist met kinderen, jongeren en ouders erbij, dan maken we daar graag ruimte voor. De vorm is wat ons betreft ondergeschikt aan de inhoud.

We horen vooral graag waar u staat, wat u herkent en waar u mogelijkheden ziet om samen verder te komen. Wilt u deelnemen aan een van de gesprekken of met ons verder praten, dan hoor ik graag van u.

Het verzoek aan de raadsgriffiers is dit schrijven onder de aandacht te brengen van de raadsleden.

Met hartelijke groet,
Krijn ten Hove
number 5 foundation
‘t Hoenstraat 5 | 2596 HX The Hague
M +31 6 2256 84 66
Meer weten over ons werk en onze initiatieven?
Kijk op onze website numberfive.community of meld je aan op de number 5 programmering

connecting for impact
number 5 foundation

Maak een afspraak voor een gesprek met mij

INSTITUUT
VAN DE MENS

VAN SPEELBAL NAAR MENS

Kinderen, jongeren en ouders terug in de regie
over hun eigen levens met steun die daarbij past

Hoe zorgen we dat de jeugdzorg
niet langer begint bij de keten,
maar bij het leven van kinderen, jongeren en ouders?

Instituut van de Mens
2 oktober 2026

© 2022-2026. Instituut van de Mens. Alle rechten voorbehouden

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	3
Van wie komt dit?	6
Voor wie is dit?	8
Kernbevindingen	9
Urgentie	12
Context	14
Inzichten	15
Brief aan jeugdzorg	16
Ervaringsstemmen	19
Ontwerpprincipes	22
Woordenlijst	31
Methodische verantwoording	37
Dialoogmethode	38
Totstandkoming van de patroonanalyse	39
Individuen, organisaties en instanties	43
Bronnenlijst	47
Waarom deze patroonanalyse nodig is	53
Deze analyse in hoofdlijnen	57
De probleemanalyse	61
Van gesprekken en bronnen naar patronen	65
Wat we hebben gezien	69
Wat dit betekent	74
Het nieuwe ontwerp	79
De financiële basis	85
Aanbevelingen	88
Wat moet wanneer gebeuren	97
Slotwoord	101
Dankwoord	104
Bijlage 1	106
Bijlage 2	111
Bijlage 3	116
Sectie in eenvoudige taal	121
Voorwoord	122
Waarom deze patroonanalyse nodig is	122
De kern in eenvoudige taal	122
De probleemanalyse	123
Hoe deze patroonanalyse tot stand kwam	123
Wat we hebben gezien	124
Wat dit betekent	125
Het nieuwe ontwerp	125
De financiële basis	126
Aanbevelingen	127
Wat moet wanneer gebeuren	128
Slotwoord	128
Dankwoord	128
Belangrijke woorden uitgelegd	129

Voorwoord

Ieder mens telt. Dus hoe zorgen we dat ieder mens zich gezien, gehoord en beschermd voelt als dat nodig is?

Deze en andere fundamentele vragen liggen aan de basis van dit rapport. De directe aanleiding was een vraag uit 2022 van de toenmalige minister voor Rechtsbescherming, Franc Weerwind. Niet hoe de bestaande jeugdzorg verder verbeterd kon worden, maar de vraag wat ervoor nodig is dat mensen voelen dat hun rechten zijn gewaarborgd en beschermd. Hij vroeg number 5 om als neutrale plek te komen tot nieuwe fundamentele inzichten vanuit de mens, voortbouwend op de manier waarop het rapport (Gelijk)waardig Herstel in 2021 tot stand was gekomen in de context van het toeslagenschandaal: door het samenbrengen van alle perspectieven tot een gezamenlijk narratief vanuit en met de kinderen en volwassenen om wie het gaat. Het is immers hún leven.

Zo zijn we de afgelopen jaren op pad gegaan. Steeds weer zijn we teruggegaan naar het mensbeeld en de waarden die aansluiten bij de Nederlandse rechtsstaat: vertrouwen, menselijkheid en gelijkwaardigheid.

Eigen regie over je leven en gezien en gehoord worden zijn primaire levensbehoeften van ieder mens. Daarbij moeten we durven constateren dat geen leven perfect is en helemaal verloopt zoals gepland. En we zijn sociale wezens, dus zit er ook veel kracht in het organiseren van hulp die wellicht nodig is, dichtbij de dagelijkse realiteit – zoals familie, kennissen of de buurt. Is dit hoe we het nu organiseren? Voelen mensen zich gezien, gehoord en begrepen? Of is hulp zó georganiseerd dat mensen gaandeweg steeds meer speelbal worden van systemen die bedoeld zijn om hen te ondersteunen maar hen steeds meer regie ontnemen?

De mensen en organisaties die op enig moment onderdeel zijn (geweest) van de totstandkoming van dit rapport, hebben een eigen perspectief. Wat zij delen is de moed om kernconcepten – zoals hulp, bescherming, verantwoordelijkheid, besluitvorming en de rol van de overheid en aanpalende instellingen – vanuit de fundamentele vragen te bekijken.

Dit rapport is ontstaan vanuit de dialogische werkwijze van **number 5 foundation** en het **Instituut van de Mens**. Daar staat één uitgangspunt centraal: **ieder mens is expert van zijn of haar eigen leven.** Professionele kennis, wetenschappelijk onderzoek, beleid en ervaringskennis zijn allemaal onmisbaar. Maar geen van die perspectieven is op zichzelf voldoende om een mensenleven werkelijk te begrijpen. Dat kan alleen de mens zelf als daar de ruimte voor wordt gemaakt. Juist wanneer verschillende perspectieven naar elkaar luisteren vanuit de menselijke logica, ontstaat een gedeeld beeld van de werkelijkheid.

Dat is ook de rol die number 5 de afgelopen jaren heeft vervuld: niet als belangenorganisatie, opdrachtnemer of vertegenwoordiger van één beroepsgroep of één perspectief. Maar als een onafhankelijke dialoogruimte waar kinderen, jongeren, ouders, professionals, bestuurders, wetenschappers, rechters, beleidsmakers en ervaringsdeskundigen elkaar konden ontmoeten. Zo ontstaat een duidelijk narratief dat kinderen, jongeren en volwassenen hoop biedt op fundamentele veranderingen in het huidige vastgelopen jeugdzorgstelsel.

Daarom is dit rapport een momentopname.

Dit rapport is geen compromis, optelsom van meningen of uitkomst van een chaotisch overleg. Het is het resultaat van een jarenlang en zorgvuldig proces van luisteren, analyseren, toetsen en steeds opnieuw terugleggen.

Tientallen gesprekken, dialoogsessies en praktijkervaringen zijn verbonden met wetenschappelijke inzichten, bestaande onderzoeken, rechtstatelijke uitgangspunten en internationale kinderrechten. Niet om

consensus te organiseren, maar om patronen zichtbaar te maken die steeds opnieuw terugkeren, ongeacht vanuit welk perspectief je kijkt.

Meer dan 400 mensen hebben rechtstreeks bijgedragen door op een of meerdere momenten hun ervaringen, gedachten en ideeën met ons te delen. We zijn iedereen dankbaar voor hun tijd, moeite en kennis!

Niet iedereen zal zich herkennen in iedere conclusie. Dat hoeft ook niet. Wij hebben waardering voor iedereen die vanuit een eigen ervaring of verantwoordelijkheid naar de jeugdzorg kijkt en daar eigen woorden voor gebruikt. Verschillen in inzicht zijn niet het probleem; zij zijn een voorwaarde om samen verder te komen.

Maar het gaat om het gezamenlijke narratief, dat juist boven individuele belangen uitstijgt.

Wij geloven dat onder de verschillende perspectieven een aantal patronen zichtbaar wordt waar we niet langer omheen kunnen. Dit rapport pretendeert daarom niet dé waarheid te bevatten. Wel doet het een uitnodiging: om niet opnieuw te beginnen bij organisaties, wetten of financiering. Want dat is precies wat de afgelopen 50 jaar is gedaan. En daarmee komen we niets verder, zo laat het Rapport Boemerangbeleid van Sharon Stellaard op confronterende wijze zien. Laten we eens structureel beginnen bij de mens. Bij het leven van kinderen, jongeren en ouders, en de betekenisvolle relaties waarin dat leven zich afspeelt. Want zou een stelsel er niet moeten zijn voor de mensen voor wie het stelsel en de maatregelen zijn bedacht, en niet voor de mensen die dat stelsel in stand houden? Want zou niet het ultieme doel van een stelsel dat er is om problemen op te lossen, zichzelf als doel moeten stellen dat het overbodig is?

Wij hopen dat dit rapport bijdraagt aan een volgende stap in het gesprek over de toekomst van de jeugdzorg. Niet door bestaande tegenstellingen te vergroten, maar door een gezamenlijk vertrekpunt te zoeken. Een vertrekpunt waarin menswaardigheid, vertrouwen, gelijkwaardigheid, eigen regie en transparantie niet alleen waarden zijn, maar ook het fundament vormen waarop wij ons handelen organiseren.

Een samenleving die mensen als speelbal behandelt, organiseert steeds meer hulp, tot het onmogelijk is. Een samenleving die mensen als mens behandelt, organiseert steeds minder afhankelijkheid.

Dit is de beweging waarvoor dit rapport staat: **van speelbal naar mens.**

Instituut van de Mens
Den Haag, oktober 2026

Een ander mensbeeld
verandert hoe we luisteren.

Anders luisteren
verandert hoe we helpen.

En als we anders helpen,
verandert de economie van de hulp.

Van wie komt dit?

Niemand kan spreken namens alle kinderen, jongeren en ouders die dagelijks met jeugdzorg en jeugdbescherming te maken hebben. Niemand heeft dat mandaat. Want ieder mens heeft een eigen verhaal, een eigen werkelijkheid en een eigen stemgeluid.

En toch.

Door de jaren heen hebben duizenden mensen hun ervaringen, zorgen, inzichten en ideeën met number 5 gedeeld, ook in andere trajecten dan de jeugdzorgdialogen. Voor deze patroonanalyse luisterden we in dialogen, individuele gesprekken, bijeenkomsten, werksessies en praktijktrajecten naar kinderen, jongeren, ouders, pleegouders, ervaringsdeskundigen, jeugdprofessionals, jeugdbeschermers, gedragswetenschappers, huisartsen, leraren, bestuurders, wethouders, rechters, advocaten, onderzoekers, toezichthouders en beleidsmakers. Daarnaast bouwt dit rapport voort op de vele onderzoeken, evaluaties en adviezen die de afgelopen jaren over de jeugdzorg zijn verschenen.

Wat ons daarbij opviel, was niet zozeer hoeveel mensen van mening verschilden, maar hoeveel dezelfde onderliggende patronen zagen. Vanuit verschillende rollen, verantwoordelijkheden en ervaringen wezen zij steeds opnieuw naar dezelfde spanning: een systeem dat is ingericht om kinderen en gezinnen te helpen, maar waarin zij tegelijkertijd hun positie, regie en vertrouwen kunnen verliezen. Professionals vertelden ons minstens zo vaak hoe ook zij vastlopen in een systeem dat zij niet zelf hebben ontworpen.

Dit rapport is daarom geen verzameling losse meningen en ook geen wetenschappelijk onderzoek in de klassieke betekenis van het woord. Het is een patroonanalyse: een zorgvuldig samengebracht collectief stemgeluid waarin ervaringen uit de praktijk, wetenschappelijke inzichten, bestaande rapporten en de dagelijkse werkelijkheid van kinderen, jongeren, ouders én professionals bij elkaar zijn gebracht. Niet om één perspectief centraal te stellen, maar juist om de verbinding ertussen zichtbaar te maken.

We pretenderen niet dé waarheid of dé oplossing in handen te hebben. Wel geloven we dat de patronen inmiddels zo consistent zichtbaar zijn, dat we niet opnieuw hoeven te beginnen met analyseren, maar met anders organiseren.

Daarom is dit rapport een uitnodiging aan iedereen die verantwoordelijkheid draagt voor kinderen en gezinnen. Niet om partij te kiezen, maar om samen fundamenteel andere vragen te stellen:

- *Hoe richten we de jeugdzorg zó in dat kinderen, jongeren en ouders weer eigenaar van hun eigen leven kunnen zijn?*
- *Wat en wie zijn nodig om het systeem weer dienstbaar te maken aan de mensen voor wie de hulpmogelijkheden zijn ontworpen, zodat zij zich ook echt geholpen voelen?*
- *Vanuit welk mensbeeld en gemeenschapsbeeld hebben we alles georganiseerd?*
- *Hoe zorgen we dat mensen zich gezien, gehoord en beschermd voelen als dat nodig is**?***

Een georganiseerd stelsel
is nog geen werkend stelsel.

want het stelsel is om de mens te dienen en niet andersom.

Het stelsel slaagt dus pas
als mensen
eigenaar blijven
van hun eigen leven.

Voor wie is dit?

Dit rapport is voor iedereen die verantwoordelijkheid draagt voor kinderen, jongeren en ouders. Of je die verantwoordelijkheid nu hebt als ouder, familielid, leerkracht, jeugdprofessional, huisarts, wijkteammedewerker, jeugdbeschermer, bestuurder, wethouder, rechter, advocaat, beleidsmaker, toezichthouder, wetenschapper of politicus.

Maar misschien nog wel meer voor iedereen die zich afvraagt waarom zoveel mensen, ondanks alle goede bedoelingen, steeds opnieuw vastlopen.

Dit rapport gaat niet uit van de gedachte dat één organisatie, één beroepsgroep of één wet het probleem veroorzaakt. En ook niet dat één verandering voldoende zal zijn. De patronen die we beschrijven zijn in de loop van vele jaren ontstaan. Vrijwel iedereen die in of rondom de jeugdzorg werkt, maakt er - vaak onbedoeld - onderdeel van uit.

Juist daarom is dit rapport geschreven vanuit het leven van kinderen, jongeren en ouders. Niet omdat hun perspectief belangrijker is dan dat van anderen, maar omdat hun leven uiteindelijk de reden is dat het stelsel bestaat. Wanneer we beginnen bij hun werkelijkheid, wordt ook duidelijker wat professionals nodig hebben om hun werk goed te kunnen doen. En welke keuzes bestuurders en politici moeten maken om dat mogelijk te maken.

Dit rapport is geen handleiding voor één organisatie. Het is ook geen blauwdruk voor een nieuw systeem. Het is een uitnodiging om opnieuw te kijken naar de manier waarop wij hulp, bescherming, verantwoordelijkheid en macht hebben georganiseerd. Om onderscheid te maken tussen problemen die zichtbaar worden bij een kind en problemen die daar ook werkelijk beginnen. Om scherper te kijken naar de rol van dossiers, de betekenis van luisteren, de positie van ouders en jongeren, de grenzen van professionele verantwoordelijkheid en het belang van rechtsbescherming vanaf het eerste contact.

Misschien herken je jezelf in dit rapport. Misschien juist niet. Misschien roept het vragen op of ongemak. Dat is niet erg. Een patroon wordt pas zichtbaar wanneer verschillende mensen vanuit verschillende werkelijkheden bereid zijn naar hetzelfde geheel te kijken.

Uiteindelijk gaat dit rapport niet over de jeugdzorg alleen.

Het gaat over de vraag hoe wij als samenleving willen omgaan met kinderen, jongeren en ouders wanneer het leven ingewikkeld wordt.

En daarmee gaat het over ons allemaal.

Kernbevindingen

Er zijn de afgelopen jaren veel onderzoeken, evaluaties en hervormingen langsgekomen. Toch hebben deze weinig opgeleverd voor mensen voor wie het systeem is bedoeld. Dit rapport doet geen voorstel voor nieuwe structuren of instrumenten of nóg een verbeterprogramma binnen de bestaande jeugdzorg. Het laat zien dat de huidige problemen voortkomen uit een manier van organiseren die steeds opnieuw dezelfde patronen produceert.

De volgende vijf kernboodschappen vormen de rode draad van dit rapport. In feite zijn het vijf fundamentele keuzes die voortkomen uit een eenvoudig vertrekpunt: niet het systeembelang maar de mens. Wanneer dit vertrekpunt leidend wordt, veranderen de kwaliteit, effectiviteit en uitvoerbaarheid van de jeugdzorg. Zij zijn het resultaat van jarenlang luisteren, analyseren en verbinden van perspectieven. De aanbevelingen verderop in dit rapport zijn hiervan een concrete uitwerking.

1. Verander het mensbeeld. Niet het kind moet passen in de bedachte regelingen, maar het systeem moet het leven van het kind dienen.

Vrijwel alle verbeteringen van de afgelopen decennia zijn ontworpen vanuit bestaande organisaties, wetten, financiering en verantwoordelijkheden. Daardoor wordt steeds gezocht naar manieren om kinderen, jongeren en ouders beter door het systeem te begeleiden. Maar ervaring leert dat dit precies de verkeerde beweging is.

Het vertrekpunt moet niet langer zijn hoe een kind past binnen de jeugdzorg, maar hoe de jeugdzorg zich organiseert rond het leven van een kind. Dat lijkt een klein verschil, maar het verandert alles. Het bepaalt hoe we luisteren, samenwerken, besluiten nemen, macht organiseren en uiteindelijk ook hoe publieke middelen worden besteed.

Zolang kinderen, jongeren en ouders vooral onderwerp blijven van beleid, dossiers en besluitvorming, blijven zij afhankelijk van het systeem dat over hen spreekt én van degene die beslist. Pas wanneer onbevangen naar hen en naar de totaliteit van hun leven wordt gekeken en geluisterd, kunnen zij weer eigenaar van hun eigen leven worden en kan de jeugdzorg werkelijk ondersteunend zijn.

2. Maak onderscheid tussen waar een probleem zichtbaar wordt en waar het werkelijk ontstaat.

De jeugdzorg behandelt steeds vaker problemen die niet in de jeugdzorg beginnen. Een kind laat als eerste zien dat er iets mis is. Het gedrag verandert. School loopt vast. Er ontstaan psychische klachten of spanningen thuis. Maar dat betekent nog niet dat het kind het probleem is en meteen als probleemgeval behandeld moet worden.

Achter menselijke signalen gaan vaak allerlei andere zaken schuil in een bepaalde context - bestaansonzekerheid, schulden, huisvestingsproblemen, psychische problemen van volwassenen, passend onderwijs, complexe scheidingen of een gebrek aan steun. Wanneer dat onderscheid niet expliciet wordt gemaakt, wordt het kind onbedoeld probleemdrager van problemen in de context waarin het opgroeit. Een context die om andere oplossingen vraagt. Hierdoor blijft de vraag naar jeugdzorg groeien. Daardoor lopen kinderen het risico te worden behandeld voor problemen die niet bij hen beginnen en van de regen in de drup te raken.

Een menswaardige én doelmatige jeugdzorg begint daarom met één vraag: *Waar begint dit probleem werkelijk, en wie is daar als eerste verantwoordelijk voor?*

3. Bied kinderen een neutrale ruimte om hun hele verhaal te kunnen vertellen aan iemand die geen belang dient anders dan het

luisteren. Wees transparant over wie welke rol heeft in het proces.

Een van de grootste bronnen van wantrouwen is dat kinderen, jongeren en ouders vaak niet weten wie daadwerkelijk naast hen staat en wie over hen beslist. Hulpverlening, toegang, veiligheidsbeoordeling, dossieropbouw, regie en besluitvorming lopen op veel plekken door elkaar heen. Openheid is kwetsbaar. Mensen wegen hun woorden omdat ze niet weten hoe die later worden gebruikt. Dat is niet alleen belastend voor kinderen, jongeren en ouders. Ook professionals raken hierdoor gevangen in rollen die moeilijk met elkaar verenigbaar zijn.

Wie tegelijkertijd moet luisteren, beoordelen, helpen, rapporteren en richting geven aan mogelijke dwang, kan nooit duurzaam de vertrouwensrelatie opbouwen die goede hulp vraagt. Maak daarom een helder en herkenbaar onderscheid tussen hulp, onderzoek, beoordeling, besluitvorming en toezicht. Juist niet om meer bureaucratie te creëren, maar juist om vertrouwen, professionele ruimte en rechtszekerheid terug te brengen. Heldere rollen beschermen niet alleen inwoners, jong en oud. Ze beschermen ook professionals.

4. Rechtsbescherming en rechtsgelijkheid (of het gebrek daaraan) beginnen al bij de eerste blik van een mens, met persoonlijke en professionele aannames, overtuigingen en vooringenomenheid. Dit leidt vanaf de start tot een ongelijkwaardigheid die lastig in te halen is.

Veel ingrijpende besluiten worden niet voor het eerst genomen in een rechtszaal. De richting ontstaat vaak veel eerder. Tijdens een eerste blik van een professional op een mens. In een verslag. Tijdens een multidisciplinair overleg. In een dossier waarin vermoedens als feiten worden opgeschreven.

Dus rechtsbescherming moet juist aan de start worden georganiseerd. Kinderen, jongeren en ouders moeten vanaf het eerste moment de ruimte hebben om hun héle verhaal te kunnen doen zodat gevoelens en gebeurtenissen in hun hele context worden begrepen. Alleen volledige transparantie leidt tot vertrouwen, menselijkheid en gelijkwaardigheid. En precies dát is rechtsbescherming: om vanaf het eerste contact te weten wat er gebeurt, wie welke rol heeft, welke informatie met welke woorden wordt vastgelegd en hoe die wordt gebruikt. Daarbij hoort natuurlijk ook de mogelijkheid om feitelijke onjuistheden te corrigeren voordat informatie verder reist.

Procedurele rechtvaardigheid is daarom geen juridisch detail. Het is de dagelijkse ervaring dat je ertoe doet, invloed hebt op wat over jou wordt vastgelegd en eerlijk wordt behandeld. Dat is niet alleen een grondrecht. Het is ook de basis voor vertrouwen in de overheid en instellingen die bepalend zijn voor hoe het leven loopt.

5. Als er vanaf het begin goed en onbevangen wordt geluisterd naar wat er werkelijk speelt, kan het vervolgproces doelmatiger en kostenefficiënter worden georganiseerd.

De maatschappelijke discussie gaat vaak over oplopende kosten, wachtlijsten en personeelstekorten. Daardoor lijkt menselijkheid soms een extra ambitie die pas mogelijk is als er meer geld beschikbaar komt. Dat woorden als ‘menselijke maat’ en ‘de mens centraal’ nodig zijn, verhult dat niet menselijkheid, maar financiële modellen nu de leidende logica vormen.

Een stelsel dat mensen voortdurend laat doorstromen tussen loketten, dubbele intakes organiseert, dossiers laat reizen, problemen op de verkeerde plek probeert op te lossen en vertrouwen onderweg verliest, wordt uiteindelijk steeds duurder.

Niet ondanks, maar dóór het stelsel dat is opgebouwd. Iedere verkeerde verwijzing, overdracht of dubbele beoordeling, iedere vermijdbare escalatie en iedere op wantrouwen gebaseerde procedure kost publieke middelen. Dat geldt ook voor iedere interventie die niet begint bij de bron van het probleem. Maar bovenal kost het kinderen, jongeren en ouders onvervangbare jaren van hun leven.

Een samenleving die kinderen en ouders als speelbal behandelt, organiseert steeds meer jeugdzorg. Een samenleving die mensen weer eigenaar maakt van hun eigen leven, organiseert uiteindelijk steeds minder afhankelijkheid van publieke middelen. Dat is geen tegenstelling. Dat is de kern van een menswaardige én financieel houdbare jeugdzorg.

Urgentie

Kinderen kunnen niet wachten. En tijd werkt voor kinderen anders dan voor systemen.

Een kind ontwikkelt zich ieder moment, iedere dag. Relaties worden sterker of juist kwetsbaarder. (Zelf)vertrouwen of wantrouwen groeit of neemt af. Iedere gebeurtenis, positief of negatief, draagt bij aan de vorming van identiteit.

Een ministerie kan een wetsvoorstel voorbereiden. Een gemeente kan werken aan een hervorming. Organisaties kunnen nieuwe programma's ontwikkelen. Rapporten kunnen maanden wachten op een reactie.

Een kind groeit ondertussen gewoon op.

En juist daarom vraagt de jeugdzorg om een ander gevoel van urgentie dan veel andere maatschappelijke vraagstukken. Een gemist schooljaar, een beschadigde relatie met ouders, een onnodig lange uithuisplaatsing of een besluit dat te laat wordt herzien, laat zich niet later alsnog inhalen. Een jeugd ontwikkelt zich maar één keer.

In de afgelopen decennia is veel onderzocht. Vrijwel ieder groot rapport beschrijft dezelfde terugkerende patronen. Kinderen en ouders verliezen regie over hun eigen leven. Professionals ervaren onvoldoende ruimte om hun vak uit te oefenen. Organisaties werken hard, maar langs elkaar heen. Problemen worden vaak zichtbaar bij een kind, terwijl de oorzaken elders liggen. Hulp, beoordeling en besluitvorming lopen door elkaar.

Rechtsbescherming komt regelmatig pas in beeld wanneer een richting al is ingeslagen.

Duizenden professionals proberen iedere dag het verschil te maken in de levens van mensen. Velen vertellen dat zij steeds minder tijd hebben voor datgene waarvoor zij ooit voor dit vak kozen: náást kinderen en gezinnen staan door oordeelloos te luisteren en te helpen met wat nodig is. Dus niet om meteen doelmatig een diagnose te stellen. Maar om eerst oprecht te willen weten hoe het met iemand is. Ook hún professionele ruimte staat onder druk.

Dat zijn geen nieuwe inzichten. De kennis en praktijkervaring zijn er. En toch blijven dezelfde patronen terugkeren. Dat vraagt om een ongemakkelijke conclusie: de grootste uitdaging is niet langer dat we onvoldoende weten wat er misgaat. De grootste uitdaging is dat we de manier waarop we kinderen, jongeren en ouders ondersteunen nog steeds organiseren vanuit dezelfde uitgangspunten. Daardoor blijven we nieuwe oplossingen bouwen op een fundament dat zelf om herziening vraagt.

Ondertussen gaat het leven van kinderen gewoon verder. Een peuter wordt kleuter. Een kleuter wordt tiener. Een tiener wordt volwassene. Ontwikkelingsjaren laten zich niet uitstellen totdat een stelsel klaar is voor verandering.

De meest schrijnende urgentie is dus dat kinderen geen tweede jeugd krijgen.

De urgentie in cijfers

- Ongeveer **477.000 kinderen en jongeren** ontvangen jaarlijks een vorm van jeugdzorg.
- Dat is ongeveer **één op de negen** kinderen en jongeren in Nederland.
- Alleen al jeugdhulp wordt verleend aan ongeveer **469.000 kinderen en jongeren**.
- Ongeveer **33.000 kinderen** hebben een jeugdbeschermingsmaatregel.
- Bijna **42.000 kinderen en jongeren** verblijven tijdelijk of langdurig buiten hun eigen huis, bijvoorbeeld in pleegzorg of een instelling.
- In de leeftijd van **8 tot en met 11 jaar** ontvangt ongeveer **één op de vijf kinderen** jeugdhulp.

Bronnen:
Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) - Jaarrapport Jeugdzorg 2025/2026 - Nederlands Jeugdinstituut (NJi)

Context

De Nederlandse jeugdzorg is gebouwd vanuit een overtuiging waar vrijwel niemand het mee oneens zal zijn: ieder kind moet veilig kunnen opgroeien, zich kunnen ontwikkelen en kunnen opgroeien in betekenisvolle relaties met de mensen om zich heen. Wanneer ouders, het gezin of de omgeving dat tijdelijk of langdurig niet voldoende kunnen dragen, heeft de samenleving de verantwoordelijkheid om kinderen, jongeren én hun gezinnen te ondersteunen en, waar nodig, te beschermen.

Die verantwoordelijkheid is groot. En terecht.

Rond die opdracht is in de afgelopen decennia een omvangrijk stelsel ontstaan van organisaties, wetten, professionals, financieringsstromen en verantwoordelijkheden. Iedere dag zetten duizenden professionals zich met kennis, betrokkenheid en vakmanschap in voor kinderen, jongeren, ouders en gezinnen.

Tegelijkertijd groeit al jaren het besef dat het huidige stelsel zijn grenzen heeft bereikt. Kinderen, jongeren en ouders ervaren niet (altijd) dat hun leven werkelijk centraal staat. Professionals vertellen dat zij steeds minder ruimte ervaren om het vak uit te oefenen zoals zij dat voor ogen hadden. Gemeenten zoeken naar manieren om de jeugdzorg financieel houdbaar te houden. Vrijwel ieder gezaghebbend rapport van de afgelopen jaren beschrijft, ieder vanuit een eigen perspectief, vergelijkbare patronen en vergelijkbare zorgen. Daarmee is iets bijzonders ontstaan.

Waar de gesprekken jarenlang vooral gingen over het verbeteren van onderdelen van het stelsel, groeit inmiddels breed het besef dat de vraag fundamenteler is geworden. Niet alleen hoe we de jeugdzorg beter organiseren, maar vanuit welk mensbeeld we haar organiseren.

Want kinderen groeien niet op in een systeem. Zij groeien op in een gezin, op school, in een buurt, tussen vrienden, familie en andere mensen die voor hen van betekenis zijn. Juist die relaties bepalen in belangrijke mate hun veiligheid, ontwikkeling, identiteit en toekomst. Een stelsel dat kinderen werkelijk wil ondersteunen, moet daarom niet alleen naar het kind kijken, maar naar het geheel waarvan het kind onderdeel is.

Wanneer dezelfde problemen ondanks vele hervormingen, programma's en verbetermaatregelen steeds terugkeren, is het logisch om niet alleen naar de uitkomsten te kijken, maar ook naar de manier waarop het stelsel zelf is ontworpen. Dat is de context van dit rapport.

Niet omdat alles wat er nu gebeurt verkeerd is. Er gebeurt iedere dag veel goed werk. Maar juist omdat zoveel betrokken mensen zich inzetten en de problemen tegelijkertijd hardnekkig blijven bestaan, is het moment aangebroken om een fundamentelere vraag te stellen. *Is het voldoende om het huidige stelsel verder te verbeteren? Of vraagt de opgave waar we nu voor staan om een andere manier van denken en organiseren?*

Deze patroonanalyse kiest bewust voor die laatste vraag. Niet vanuit organisaties of bestaande verantwoordelijkheden. Maar vanuit het leven van kinderen, jongeren en ouders, en de relaties waarin hun leven zich afspeelt.

Want is dát niet de werkelijkheid waaraan ieder stelsel moet worden getoetst?

Inzichten

Brief aan jeugdzorg

Onderstaande brief werd door een jongere, een dag voordat zij achttien werd, aan haar jeugdbeschermers voorgelezen. Daarmee verdween zij uit de jeugdbescherming, zonder dat zij in de negen jaar waarin de ondertoezichtstelling liep ook maar één dag het gevoel had hulp te hebben gekregen in de strijd tussen haar ouders. Met de publicatie van deze brief beogen we om zichtbaar te maken wat systeemervaring kan doen met een kind of jongere die jarenlang wordt besproken, verplaatst en beschreven. De brief is onverkort en ongeredigeerd opgenomen. Taal- en spelfouten uit het origineel zijn behouden.

Wat heeft jeugdzorg de afgelopen jaren voor mij betekend. Toen mijn ouders, nu bijna 9 jaar geleden gingen scheiden was dit al zwaar genoeg voor mij en mijn broertje en zusje. Maar papa en mama vonden het nodig om ook nog eens flink ruzie te maken. Ik weet niet precies hoe het gebeurd is, maar uiteindelijk konden ze niet eens meer bij elkaar in dezelfde ruimte zijn. Toen is jeugdzorg erbij gekomen om ons te helpen.

In het begin ging het vrij goed. We zagen papa en mama ongeveer evenveel. Maar toen kregen we een andere gezinsvoogd. Toen wist ik nog niet wat ik nu weet. Marijke was verliefd op papa en zij hebben samen besloten om ons bij mama weg te halen en volledig bij papa te laten wonen. Wij zijn toen huilend mee naar buiten getrokken en in een auto gezet. Daarna mochten wij mama bijna niet meer zien.*

Die tijd bij papa was niet leuk. Ik had al geen goede band met mijn vader en die is in die tijd alleen maar verslechterd. Papa luistert nooit naar wat ik zeg of wat ik wil. Hij houdt alleen maar rekening met zichzelf en wij moeten maar doen wat hij wil. Uiteindelijk heb ik de moed verzameld om niet meer terug te gaan naar papa na een vakantie bij mama. Ik was zo tot rust gekomen in de paar weken bij mama dat ik dat gevoel niet meer kwijt wilde.

Toen begon de ellende pas echt. Er komen meer gezinsvoogden dan ik kan tellen en ze vertellen allemaal iets anders. Wat ik vooral meeneem van die tijd is dat kinderen niet serieus genomen worden. De een zie ik nog minder als de ander en ze schrijven een leuk verhaaltje op papier en alle rechters nemen aan dat dit dan ook de waarheid is. Mensen vragen aan mij waarom ik zo slecht van vertrouwen ben. Iedereen die ook maar een klein stukje van mijn verhaal hoort snapt dit gelijk.

In de periode dat ik bij mama woon probeer ik mijn leven weer op te pakken en dit lukt ook voor een deel. Op de achtergrond blijven wel geluiden komen dat jullie mij bij mama weg willen halen, omdat papa dit wil. Ik ben nog een aantal keer naar papa toe gegaan om te praten. Elke keer als ik daar voor de deur stond deed hij niet open. Elke poging van mij om terug contact met hem te krijgen sloeg hij af. Maar bij jeugdzorg vertelde hij een heel ander verhaal.

Toen kwam daar gezinsvoogd Ronald Cornelis. Deze man heeft ervoor gezorgd dat mijn laatste jaar op de middelbare school en het begin van mijn mbo-opleiding in een ware hel veranderde. Deze man had mij nog nooit gezien of gehoord, maar had al een menig gevormd. Het was zelfs zo erg dat die man mijn zwakzinnig noemde, iemand met een verstandelijke beperking die niet goed kon uiten wat ik zelf dacht, voelde en wilde. Pas toen de uithuisplaatsing bij mama een feit was en ik thuis weggelopen was heb ik voor het eerst contact met hem gehad. Hij is toen naar het kantoor van mijn bijzonder curator*

gekomen voor een gesprek. Dit gesprek ging vrij goed en hij bood zijn excuus aan. Hij gaf toe dat hij verkeerd gehandeld had en dat ik prima voor mijzelf kon praten. Hij beloofde mij om naar een oplossing te zoeken, zodat ik bij mama kon blijven en weer naar school kon gaan. En ik was zo stom om hem te geloven. Nog voor dat de deur achter hem dicht was schreef hij weer een mooi rapportje waarin hij weer van alles over mama schreef en ik verdween weer naar een veilige plek.

Nadat hij belooft had geen nieuwe uithuisplaatsing aan te vragen kreeg ik van de curator te horen dat de uithuisplaatsing vervallen was. Ik was zo blij dat ik gelijk terug naar mama ging en mijn eindexamens van de middelbare school ging halen. En toen stond de wereld stil. Het was vrijdagochtend en er was geen vuiltje aan de lucht. Het was heel erg mooi weer en ik moest naar de ortho. Ik ging samen met mama, op de scooter. Ik mocht rijden, dit was al zo lang geleden. We kwamen bij de ortho aan en uit het niets zeker 10 man politie. Ze begonnen tegen mij en mama te schreeuwen. Ik begon gelijk te huilen en om hulp te roepen. Mama was in paniek en ik kreeg handboeien om en werd achter in een politieauto gezet. Op het bureau werd ik in een verhoorkamer gezet en daar kwam die Ronald Cornelis weer. Ik werd daar verhoord alsof ik een crimineel ben. Het was echt verschrikkelijk.*

Daarna ben ik bij Ronald Cornelis achter in de auto gezet, hij deed het kinderslot erop omdat ik vluchtgevaarlijk was. Dit heeft hij zogezegd. Na een lange rit kwam ik bij Sterk Huis aan. Hier was ik alleen aan het huilen en Ronald Cornelis* zou wel eens vertellen wat ik allemaal gedaan had. Het was wel zijn eigen versie met een hoop dingen die niet waar zijn. Ronald Cornelis* is een vriend van papa geworden, hij kwam regelmatig bij hem thuis langs. Bij mama is hij nooit geweest, maar toch kon hij goed vertellen hoe het bij mama eraan toe ging.*

Nadat Ronald Cornelis mij naar Sterk Huis gebracht had zat zijn taak erop. Hij is weggegaan en zou de volgende dag contact opnemen voor mijn spullen. Kleding en toiletartikelen en zo. Maar Ronald Cornelis* was nergens meer te bekennen. Het weer sloeg om en het werd frisser. Ik had alleen een korte broek en t-shirt aan en had het koud. Ik ben op vrijdag naar Sterk Huis gebracht en op woensdag was een vriendin van mama het zat en heeft toen een tas met spullen voor mij gebracht. Die dagen waren echt verschrikkelijk. Ik kan niet beschrijven hoe ik mij toen voelde, maar vooral alleen.*

De volgende gezinsvoogd stond toen klaar en Rashid Kanhai. kwam op mijn dossier. Deze man heeft echt last van tunnelvisie. Hij doet net of hij naar je luistert, maar achter ieder zin zegt hij: ja duidelijk maar we gaan toch doen wat ik zeg. Ik kon roepen wat ik wilde die man luistert alleen maar zichzelf. Ik krijg te horen van hem dat ik moet leren om voor mijzelf op te komen, maar als ik zei wat ik wilde moest ik mijn mond houden. Het eerste bezoek moment bij papa thuis met Rashid Kanhai*. is een goed voorbeeld. Hij vraagt wat ik ervan vond en geef aan dat ik niet op mijn gemak was en dat ik graag heb dat Thea*(de pleegmoeder waar deze jongere door een UHP is ondergebracht - KtH) erbij is, omdat ik mij anders niet veilig voel. Hij zegt dat gaan we niet doen wat ik zie geen gevaar. Vraag het dan niet. Hij maakt een schema om de omgang met papa op te bouwen en ik geef aan dat hij veel te snel gaat. Ook hier luistert hij niet naar en doet zijn eigen ding.*

Ik moet naar de rechter en doe mijn verhaal daar. De rechter is het voor het eerst deels met mij eens en vindt ook dat er naar mij geluisterd moet worden en dat ik mee moet kunnen beslissen over mijn eigen leven. Rashid Kanhai. leest dit, maar doet hier niks*

mee. Hij dwingt mij van alles te doen en daarna laat hij de brakstukken weer achter, want het is tijd voor weer een nieuwe gezinsvoogd.

Dan komt Kim Hendrikx en ik heb eindelijk het gevoel dat er een gezinsvoogd is die naar mij luistert en die voor mij op gaat komen. In het begin gaat het wel goed en krijgt ze ook dingen voor elkaar. Maar dan komt papa weer kijken. Hij wil dat Kim Hendrikx weg gaat en in een keer moet ik weer dingen gaan doen die ik niet wil. Ik blijf trouw iedere keer naar papa gaan en krijg weer contact met mijn zusje. Zij vertelt mij dingen die er thuis gebeuren en dat ze graag naar mama wilt met mij. Ze wil zelf weg lopen en ik moet haar tegenhouden. Alles geef ik door aan Kim Hendrikx*. Zij moet alles doorgeven aan Natasja Meersen*, want Kim Hendrikx* gaat niet over mijn zusje en broertje. Natasja Meersen*. is bijna niet bereikbaar en werkt op een heel langzaam tempo. Ik kan niet aan mijn kleine zusje uitleggen waarom er niks gedaan wordt. Jullie zeggen ermee bezig te zijn, maar we zijn weken verder en er is nog niks gebeurd. Het is gewoon schandalig hoe jullie te werk gaan. Jullie overleggen alles en maken overal een verslag van maar wat wordt er nu echt gedaan. Ik ben gelukkig bij mama en leef mijn leven, maar moet daar weg. Mijn zusje is niet gelukkig bij papa, maar moet daar blijven en mag zelfs mama al meer als 3 jaar niet zien. Dit is de omgekeerde wereld. Over een aantal weken word ik 18 en dan ben ik vrij, niemand kan mij dan nog dwingen om iets te doen. Maar dan moet ik dus een keuze maken, want ik kan mijn broertje en zusje alleen maar bij papa zien. Ze mogen van jullie niet naar mama toe komen, ook al willen ze dat wel. Ik weet wat er in de verslagen staat, maar ik heb het ze gewoon gevraagd. Ze willen allebei graag mama zien. Mijn zusje is blij met ieder moment dat ze kan krijgen en mijn broertje wil alleen als hij er zeker van kan zijn dat hij haar mag blijven zien. Alle verslagen waar iets anders in staat zijn niet door mijn broertje en zusje zelf gezegd, maar door papa ingevuld.*

Wat probeer ik met deze brief te zeggen. Ik weet het eigenlijk ook niet. Ik denk dat het meer is om het van mij af te schrijven dan dat ik iets wil bereiken. Uit ervaring weet ik toch dat er niks veranderd. Alle jeugdzorginstellingen kiezen de weg van de minste weerstand en geven in ons geval papa zijn zin. Want anders wordt hij kwaad en gaat hij dwingen en dreigen. Dat was al zo toen ik klein was en hij gaat hierin nooit veranderen. Mijn vader wil mij niet als dochter, hij wil gewoon mama pesten en ik ben bijkomende schade. En jullie helpen hem hier al bijna 9 jaar mee.

Hopelijk worden jullie ooit eens wakker. Voor mij is het te laat, maar mijn broertje en zusje kunnen nog wel geholpen worden. Als jullie maar eens naar de kinderen zouden gaan luisteren en niet naar de ouders.

*Helen**

* In het kader van de privacy zijn alle gebruikte namen gefingeerd.

Ervaringsstemmen

Kinderen en jongeren

Deze uitspraken zijn geen letterlijke citaten, maar samengestelde ervaringsstemmen op basis van de dialogen, gesprekken en terugkerende patronen in dit traject. Zij zijn bedoeld om zichtbaar te maken wat kinderen kunnen merken wanneer hulp, bescherming, dossiers en besluiten dichterbij komen.

1. Over gehoord worden

"Iedereen zei dat ik mocht vertellen wat ik vond. Maar daarna veranderde er niets. Dan voelt luisteren niet als luisteren, maar als wachten tot volwassenen weer verdergaan met wat ze toch al hadden bedacht."

2. Over dossiers

"Ik vertelde iets omdat ik dacht dat iemand mij wilde begrijpen. Later stond het in een verslag, maar dan anders. Vanaf dat moment leek het alsof mijn woorden niet meer van mij waren, maar van het dossier."

3. Over school

"Op school wil ik gewoon kind zijn. Niet het kind waarover wordt overlegd. Als school een plek wordt waar alles meteen een zorgsignaal is, ga je opletten wat je zegt. Dan voelt zelfs de klas niet meer helemaal veilig."

4. Over vrijwilligheid en druk

"Ze zeiden dat het vrijwillig was. Maar ik merkte aan alles dat nee zeggen gevolgen kon hebben. Dan zeg je ja, niet omdat je kiest, maar omdat je bang bent dat het anders erger wordt."

5. Over veiligheid

"Er werd steeds gezegd dat het om mijn veiligheid ging. Maar niemand vroeg wat veilig voor mij betekende. Veilig is ook weten waar je morgen bent, wie je mag zien, of je verhaal klopt, en of volwassenen eerlijk tegen je zijn."

Ouders

Deze uitspraken zijn geen letterlijke citaten, maar samengestelde ervaringsstemmen op basis van de dialogen, gesprekken en terugkerende patronen in dit traject. Zij maken zichtbaar wat ouders kunnen ervaren wanneer hulp, beoordeling, dossiers en macht door elkaar gaan lopen.

1. Over hulp vragen

"Ik vroeg om hulp omdat ik vastliep. Maar ergens onderweg veranderde mijn hulpvraag in een beoordeling van mij als ouder. Vanaf dat moment durfde ik niet meer alles te zeggen."

2. Over dossiers

"Wat over mij werd opgeschreven, werd sterker dan wat ik zelf vertelde. Een vermoeden werd een zin. Die zin werd herhaald. En ineens moest ik bewijzen dat het beeld over mij niet klopte."

3. Over vrijwilligheid

"Ze noemden het vrijwillige hulp. Maar als je weet dat weigeren tegen je gebruikt kan worden, is het geen vrije keuze meer. Dan werk je mee uit angst, niet uit vertrouwen."

4. Over niet gehoord worden

"Ik mocht overal mijn verhaal doen. Aan tafels, in gesprekken, bij evaluaties. Maar ik merkte dat luisteren vaak betekende dat mijn woorden werden toegevoegd aan het dossier, niet dat het beeld werd bijgesteld."

5. Over ouderschap

"Ik kende mijn kind al voordat er een dossier was. Ik wist wanneer hij bang was, wanneer hij deed alsof het goed ging, wanneer hij mij nodig had. Maar in de gesprekken telde vooral wat anderen over mij hadden opgeschreven."

Wanneer luisteren niet het vertrekpunt is,
raken hulp, beoordeling en besluitvorming
met elkaar vermengd.

Daardoor worden problemen te vaak opgelost
op de plek waar zij zichtbaar worden,
in plaats van waar zij werkelijk ontstaan.

Ontwerpprincipes

Ontwerpprincipe #1

Begin vanuit het héle verhaal

Wie begint met luisteren, hoeft later minder te herstellen.

Vrijwel ieder proces binnen de jeugdzorg begint met een melding, intake, verwijzing, beoordeling of hulpvraag. In de huidige aanpak is nooit genoeg tijd ingeruimd om het hele verhaal in kaart te brengen. Daarmee ontstaat te snel een eigen inkleuring van wat er aan de hand zou zijn en welke interventies en welke route daarbij horen. Maar een mensenleven laat zich niet begrijpen vanuit een eerste of korte indruk.

Een kind, jongere of ouder is altijd meer dan datgene wat vandaag zichtbaar is. Gedrag heeft een geschiedenis. Problemen hebben een context. En vrijwel altijd spelen relaties een grotere rol dan op papier zichtbaar wordt. Kinderen groeien niet op in een systeem, maar in een gezin, familie, school, buurt en andere betekenisvolle relaties. Juist daar ligt vaak ook de sleutel tot duurzame oplossingen.

Daarom moet ieder proces beginnen met diep luisteren. Niet als communicatieve vaardigheid, maar als grondhouding en daarmee ook ontwerpprincipe.

Diep luisteren betekent dat kinderen, jongeren en ouders de ruimte krijgen om hun hele verhaal te vertellen voordat een oordeel, analyse of route ontstaat. Dat eerst wordt onderzocht wat er is gebeurd, welke gebeurtenissen hun leven hebben gevormd, welke krachten en zorgen er zijn, en waar een probleem werkelijk begint. Pas daarna wordt bepaald welke ondersteuning nodig is, wie daarvoor verantwoordelijk is en welke rol de jeugdzorg daarin heeft. Diep luisteren voorkomt dat kinderen probleemdrager worden van problemen die elders zijn ontstaan. Het voorkomt verkeerde verwijzingen, onnodige escalatie en hulp die onvoldoende aansluit bij het leven van mensen.

Dat vraagt niet alleen om luistervaardigheden van professionals. Het vraagt vooral om processen die luisteren mogelijk maken. Dat betekent onder meer dat:

- het volledige verhaal voorafgaat aan iedere beoordeling;
- kinderen, jongeren en ouders invloed hebben op wat over hen wordt vastgelegd;
- feiten, zorgen en interpretaties zorgvuldig van elkaar worden onderscheiden;
- de bron van een probleem wordt vastgesteld voordat een route of interventie wordt gekozen;
- professionele expertise pas wordt ingezet nadat het hele verhaal is gehoord.

Waarom dit Ontwerpprincipe?

Veel problemen ontstaan doordat de jeugdzorg begint bij een melding, hulpvraag of zichtbaar gedrag, terwijl de oorzaken vaak elders liggen. Niet alles wat zichtbaar wordt bij een kind, begint bij een kind. Wanneer het volledige verhaal niet eerst wordt opgehaald, ontstaat het risico dat kinderen, jongeren of ouders terechtkomen in een route die niet aansluit bij de werkelijke oorzaak van hun situatie. Daarmee groeit niet alleen de kans op verkeerde hulp, maar ook op verlies van vertrouwen, extra overdrachten en onnodige escalatie.

Diep luisteren is daarom geen extra stap in het proces. Het is de basis om zorgvuldig te kunnen onderscheiden wat feitelijk speelt, waar verantwoordelijkheid ligt en welke ondersteuning werkelijk passend is. Pas daarna krijgt professionele kennis haar volle waarde.

Onderbouwing

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind – artikel 12
Kinderen hebben het recht om hun mening te geven over zaken die hen aangaan. Aan die mening moet, afhankelijk van leeftijd en ontwikkeling, passend gewicht worden toegekend. Luisteren is daarmee geen keuze, maar een kinderrecht.

Kees van den Bos – Procedurele rechtvaardigheid
Mensen ervaren procedures als rechtvaardiger wanneer zij hun verhaal kunnen vertellen, serieus worden genomen en invloed ervaren op de manier waarop besluiten tot stand komen. Dat vergroot vertrouwen én de acceptatie van besluiten.

WRR – *Weten is nog geen doen*
Ondersteuning sluit beter aan wanneer professionals vertrekken vanuit de leefwereld van mensen, in plaats van vanuit de logica van regelingen en organisaties.

Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag – *Ongekend onrecht*
Een van de belangrijkste lessen uit het toeslagenschandaal is dat overheden burgers niet mogen reduceren tot dossiers of aannames, maar moeten luisteren naar hun volledige verhaal voordat besluiten worden genomen.

Ontwerpprincipe #2

Werk transparant vanuit gedeelde waarden

De manier waarop we met elkaar omgaan maakt de onderliggende waarden zichtbaar. Een stelsel wordt niet menswaardig door goede bedoelingen. Het wordt menswaardig wanneer gedeelde waarden zichtbaar worden in ieder gesprek, ieder proces en ieder besluit.

Geen enkel proces is waardenvrij. Iedere beslissing in de jeugdzorg wordt, bewust of onbewust, gestuurd door waarden of het gebrek ervan. De vraag is niet óf waarden een rol spelen, maar of daarover gedeelde ontwerpafspraken bestaan en die voor iedereen zichtbaar zijn. Wanneer organisaties ieder vanuit hun eigen opdracht, wetgeving of financiering handelen, ontstaat gemakkelijk een verschil in afwegingen. Wat voor de één voelt als bescherming, kan voor een ander voelen als verlies van regie. Wat voor de één zorgvuldig lijkt, kan voor een ander onbegrijpelijk zijn.

Daarom vraagt een menswaardige jeugdzorg om een gezamenlijk waardenkompas:

- **Vertrouwen** – we vertrekken vanuit vertrouwen in mensen en hun mogelijkheden, niet vanuit wantrouwen of controle.
- **Gelijkwaardigheid** – kinderen, jongeren en ouders zijn volwaardige gesprekspartners in beslissingen die hun leven raken.
- **Transparantie** – rollen, verantwoordelijkheden, afwegingen en besluiten zijn begrijpelijk, uitlegbaar en zichtbaar.
- **Menswaardigheid** – ieder mens behoudt zijn waardigheid, relaties en identiteit; niemand wordt gereduceerd tot een dossier, diagnose of maatregel.
- **Eigen regie** – ondersteuning is erop gericht mensen zoveel mogelijk eigenaar te laten blijven van hun eigen leven en de relaties waarin dat leven zich afspeelt.

Deze waarden zijn geen ideaalbeeld voor later. Ze vormen het vertrekpunt voor het ontwerpen van processen, de samenwerking tussen organisaties en de manier waarop professionals dagelijks handelen. Juist wanneer waarden vooraf en gaandeweg expliciet zijn en blijven, kunnen kinderen, jongeren, ouders en professionals begrijpen waarom keuzes worden gemaakt en elkaar daarop aanspreken.

Waarom dit Ontwerpprincipe?

Veel spanning ontstaat doordat verschillende organisaties vanuit verschillende logica's werken. Kinderen, jongeren en ouders krijgen daardoor te maken met uiteenlopende verwachtingen, afwegingen en besluiten, zonder dat duidelijk is waarom. Wanneer gedeelde waarden ontbreken, nemen regels, protocollen en organisatorische belangen gemakkelijk de plaats in van het gezamenlijke doel. Gedeelde waarden maken samenwerking eenvoudiger. Zij helpen professionals om dezelfde richting te kiezen, ook wanneer zij verschillende rollen of verantwoordelijkheden hebben. En zij geven kinderen, jongeren en

ouders houvast, omdat duidelijk wordt waarop zij organisaties mogen aanspreken. Waarden zijn daarmee geen sluitstuk van beleid. Zij vormen het fundament waarop beleid, uitvoering en samenwerking worden gebouwd.

Onderbouwing

Sharon Stellaard – *Boemerangbeleid*
Stellaard laat zien dat hervormingen in de jeugdzorg en het passend onderwijs zich decennialang hebben gestapeld, terwijl de onderliggende ordening grotendeels hetzelfde bleef. Nieuwe maatregelen werden vaak ontworpen vanuit bestaande structuren en verantwoordelijkheden, waardoor onbedoelde effecten zich bleven herhalen. Werkelijke verandering vraagt daarom niet alleen om nieuwe instrumenten, maar om een expliciet gesprek over de uitgangspunten en waarden waarop het stelsel is gebaseerd.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid – *Weten is nog geen doen*
De WRR laat zien dat publieke dienstverlening beter aansluit bij mensen wanneer niet de systeemwereld, maar de leefwereld het vertrekpunt is. Dat vraagt om professionals die ruimte hebben om te handelen vanuit vertrouwen, vakmanschap en de werkelijkheid van mensen, in plaats van uitsluitend vanuit regels en procedures. Gedeelde waarden helpen organisaties om vanuit dezelfde bedoeling samen te werken.

Raad voor Volksgezondheid & Samenleving
De RVS benadrukt in meerdere adviezen dat goede publieke dienstverlening begint bij de mens en niet bij het systeem. Dat vraagt om een overheid die transparant is over haar afwegingen, uitgaat van vertrouwen en ruimte biedt aan professionele oordeelsvorming. Waarden als menswaardigheid, gelijkwaardigheid en eigen regie zijn daarbij geen abstracte idealen, maar voorwaarden voor goede zorg en ondersteuning.

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
Het Kinderrechtenverdrag gaat uit van de inherente waardigheid van ieder kind. Kinderen hebben recht op bescherming, participatie en respect voor hun ontwikkeling en identiteit. Dat vraagt om besluitvorming die transparant is, waarin kinderen en ouders daadwerkelijk worden betrokken en waarin hun positie gelijkwaardig wordt erkend. Gedeelde waarden geven concreet invulling aan deze internationale rechtsnormen.

Ontwerpprincipe #3

Erken de urgentie van nú

Een fundamentele stelselverandering mag nooit betekenen dat kinderen van vandaag moeten wachten. Maar de urgentie van vandaag mag ook nooit een reden zijn om het stelsel van morgen niet fundamenteel te veranderen.

Juist daarom vraagt een fundamentele stelselverandering om twee bewegingen tegelijk. De eerste is het zorgvuldig ontwerpen van een jeugdstelsel dat vertrekt vanuit het leven van kinderen, jongeren, ouders en hun betekenisvolle relaties. De tweede is onmiddellijk handelen wanneer kinderen of jongeren vandaag onveilig zijn, passende hulp missen of schade ondervinden van het systeem dat hen juist had moeten beschermen. Daarbij moeten de aanbevelingen in dit rapport wel worden meegenomen. Die twee mogen nooit tegenover elkaar worden gezet.

Structurele verandering zonder oog voor de kinderen van vandaag is niet verantwoord. Maar alleen blijven reageren op de crisis van vandaag, zonder de oorzaken van die crisis aan te pakken, betekent dat dezelfde problemen zich blijven herhalen. Urgentie vraagt daarom om onderscheid. Niet alles kan morgen anders. Maar alles wat vandaag onnodige schade veroorzaakt, vraagt vandaag om handelen.

Waarom dit Ontwerpprincipe?

Deze patroonanalyse laat zien dat de huidige inrichting van de jeugdzorg fundamenteel moet veranderen. Tegelijkertijd laat zij zien dat uitstel een prijs heeft die kinderen en jongeren zelf betalen. Ontwikkelingsjaren laten zich niet inhalen. Juist daarom vraagt een fundamentele hervorming om een dubbele verantwoordelijkheid.

Aan de ene kant moeten we werken aan een stelsel dat problemen eerder voorkomt, mensen meer eigenaarschap geeft en de jeugdzorg opnieuw ordent rondom het leven van kinderen, jongeren, ouders en hun omgeving. Aan de andere kant moeten we erkennen dat er kinderen en jongeren zijn voor wie wachten geen optie is. Kinderen die acuut bescherming nodig hebben. Jongeren die geen passende hulp krijgen. En jongeren die door eerdere interventies of verblijf in de gesloten jeugdzorg zelf schade hebben opgelopen en nog altijd wachten op erkenning en herstel.

Urgentie betekent daarom niet sneller hetzelfde doen; wel wat vandaag noodzakelijk is én tegelijkertijd bouwen aan een stelsel waarin deze situaties steeds minder voorkomen.

Onderbouwing

Jason Bhugwandass – *Eenzaam gesloten* en *Eenzaam gestorven*
De onderzoeken naar de voormalige ZIKOS-afdelingen laten zien dat jongeren ernstige schade hebben opgelopen tijdens hun verblijf in de gesloten jeugdzorg. Veel van hen kampen jaren later nog met de gevolgen. De onderzoeken onderstrepen dat bescherming niet alleen gaat over ingrijpen, maar ook over het voorkomen dat het systeem zelf nieuwe schade veroorzaakt.

Commissie-De Winter – *Onvoldoende beschermd*
De commissie concludeerde dat kinderen in de jeugdzorg gedurende lange tijd onvoldoende zijn beschermd tegen geweld en onveiligheid. Zij benadrukt dat erkenning, herstel en structurele verbetering niet kunnen wachten wanneer fundamentele rechten van kinderen in het geding zijn.

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
Het Kinderrechtenverdrag verplicht overheden om kinderen te beschermen tegen geweld, misbruik en verwaarlozing en om bij alle maatregelen het belang van het kind als eerste overweging te nemen. Die verantwoordelijkheid geldt vandaag én voor toekomstige generaties.

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
De Inspectie laat al jaren zien dat jongeren zich onvoldoende gehoord voelen, dat passende hulp niet altijd tijdig beschikbaar is en dat vrijheidsbeperkende maatregelen verder moeten worden teruggedrongen. De noodzakelijke verbeteringen vragen om onmiddellijke actie én een fundamentele herziening van de manier waarop de jeugdzorg is ingericht.

Ontwerpprincipe #4

Ontwerp integrale oplossingen voor de levens van mensen

Mensen leven integraal. Alleen systemen zijn opgedeeld in domeinen. Integraal werken betekent niet dat één gezin met meer professionals te maken krijgt. Integraal werken betekent dat minder professionals nodig zijn, omdat eerder duidelijk wordt waar een probleem werkelijk begint. Kinderen, jongeren en ouders leven niet in domeinen.

Mensen leven niet in de Jeugdwet, de Wmo, het onderwijs, de schuldhulpverlening of de volwassen-ggz. Zij leven hun leven.

Toch is de ondersteuning georganiseerd grotendeels opgebouwd uit afzonderlijke systemen, wetten, organisaties en financieringsstromen. Daardoor wordt een mensenleven gemakkelijk opgeknipt in losse problemen, terwijl juist de samenhang vaak

bepaalt wat er werkelijk nodig is. Een kind dat niet meer naar school gaat, heeft niet altijd een onderwijsprobleem. Een jongere die somber is, heeft niet altijd een psychisch probleem. Een gezin dat vastloopt, heeft niet altijd een jeugdzorgvraag.

Achter wat zichtbaar wordt, gaat vaak een samenhang van gebeurtenissen, relaties en omstandigheden schuil. Daarom begint een menswaardige jeugdzorg niet met de vraag: **"Welke voorziening past hierbij?"** Maar met de vraag: **"Wat speelt er in het leven van deze kinderen, jongeren, ouders en hun omgeving?"**

Pas wanneer het hele leven in beeld is, kan zorgvuldig worden bepaald waar een probleem werkelijk ontstaat, welke ondersteuning nodig is en wie daarvoor verantwoordelijkheid draagt. Dat betekent ook dat niet ieder probleem automatisch een jeugdzorgvraag is. Wanneer de oorzaak ligt in bestaansonzekerheid, schulden, huisvesting, volwassen-ggz, onderwijs of een complexe scheiding, moet dáár als eerste worden gehandeld. Jeugdzorg moet beschikbaar zijn voor kinderen die jeugdzorg nodig hebben. Niet voor problemen die elders thuishoren.

Integraal werken betekent daarom niet méér overleg of méér samenwerking. Het betekent dat organisaties zich gezamenlijk organiseren rondom het leven van mensen, zonder dat mensen zich hoeven aanpassen aan de grenzen van organisaties.

Waarom dit Ontwerpprincipe?

Veel problemen worden zichtbaar bij kinderen, terwijl zij daar niet beginnen. Wanneer dat onderscheid onvoldoende wordt gemaakt, ontstaat het risico dat kinderen probleemdrager worden van problemen die elders zijn ontstaan. De jeugdzorg probeert dan op te lossen wat eigenlijk begint bij bestaanszekerheid, huisvesting, psychische problemen van volwassenen, onderwijs of een gebrek aan steun in de omgeving. Dat is niet alleen onrechtvaardig voor kinderen. Het maakt ook dat de vraag naar jeugdzorg blijft groeien, terwijl de oorzaken onvoldoende worden aangepakt.

Werkelijk integraal werken betekent daarom niet dat meer organisaties betrokken raken. Het betekent dat eerst wordt gekeken naar het leven als geheel en pas daarna wordt bepaald wie waarvoor verantwoordelijk is. Juist daardoor worden verantwoordelijkheden helderder, ondersteuning doelmatiger en blijven kinderen eigenaar van hun eigen leven.

Onderbouwing

Sharon Stellaard – *Boemerangbeleid*
Stellaard laat zien dat hervormingen vaak nieuwe samenwerkingsstructuren creëren zonder de onderliggende ordening te veranderen. Daardoor blijven problemen tussen domeinen heen en weer bewegen. Werkelijke verandering vraagt dat ondersteuning vertrekt vanuit het leven van mensen, niet vanuit de grenzen van organisaties.

WRR – *Weten is nog geen doen*
De WRR laat zien dat problemen zich in het dagelijks leven opstapelen en niet langs de grenzen van overheidsdomeinen verlopen. Goede publieke dienstverlening sluit daarom aan bij de leefwereld van mensen en niet bij de systeemwereld.

Raad voor Volksgezondheid & Samenleving
De RVS benadrukt dat maatschappelijke vraagstukken niet effectief kunnen worden opgelost wanneer ondersteuning wordt georganiseerd vanuit afzonderlijke sectoren. Mensen hebben behoefte aan samenhang rond hun leven, niet aan versnipperde dienstverlening.

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
Het Kinderrechtenverdrag vraagt dat bij alle maatregelen het belang en de ontwikkeling

van het kind centraal staan. Dat betekent dat niet één afzonderlijk probleem, maar de totale ontwikkeling en de betekenisvolle relaties van een kind uitgangspunt moeten zijn.

Ontwerpprincipe #5

Handel vanuit rolzuiverheid

Rolzuiverheid gaat niet over afstand tussen mensen. Zij gaat over duidelijkheid. Juist daardoor ontstaat de ruimte om werkelijk naast kinderen, jongeren en ouders te staan. Vertrouwen begint wanneer duidelijk is wie naast je staat.

Kinderen, jongeren en ouders hebben het recht te weten wie welke rol heeft in relatie tot hun eigen leven. Die rolzuiverheid brengt verlichting in de keten: wie echt luistert; wie formeel onderzoekt en met welk doel; wie beoordeelt en beslist en op basis van welke informatie; en wie erop toeziet dat alles klopt.

Dat lijkt vanzelfsprekend. Toch lopen deze rollen in de praktijk regelmatig door elkaar. Dezelfde professional of organisatie kan tegelijkertijd ondersteunen, informatie verzamelen, risico's beoordelen en bijdragen aan besluiten die diep ingrijpen in het leven van kinderen en gezinnen. Mensen weten niet altijd welke gevolgen een gesprek kan hebben, hoe informatie verder wordt gebruikt of vanuit welke verantwoordelijkheid iemand handelt. Professionals ervaren tegelijkertijd dat zij verschillende rollen moeten combineren die ieder een andere houding vragen.

Rolzuiverheid betekent dat iedereen handelt vanuit een duidelijke en herkenbare verantwoordelijkheid. Voor kinderen, jongeren en ouders is steeds duidelijk vanuit welke rol iemand handelt en welke betekenis een gesprek heeft. Dat vraagt niet om meer organisaties of meer bureaucratie, maar om eerlijkheid en transparantie over belangen. Om helderheid over rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Zodat kinderen, jongeren en ouders weten waar zij aan toe zijn. En professionals de ruimte krijgen om hun vak uit te oefenen zonder voortdurend te hoeven schakelen tussen rollen die elkaar onder druk zetten.

Rolzuiverheid maakt samenwerking niet ingewikkelder. Het maakt samenwerking juist eenvoudiger, omdat iedereen weet waarvoor hij of zij verantwoordelijkheid draagt.

Waarom dit Ontwerpprincipe?

Een menswaardig stelsel vraagt om vertrouwen. Vertrouwen ontstaat niet vanzelf; het groeit wanneer mensen weten wat zij van elkaar mogen verwachten. Kinderen, jongeren en ouders vertellen eerder hun hele verhaal wanneer zij weten dat degene tegenover hen er is om te luisteren of te helpen, en niet tegelijkertijd een oordeel vormt of een besluit voorbereidt. Professionals kunnen hun vak beter uitoefenen wanneer hun rol helder is en zij niet voortdurend hoeven te schakelen tussen ondersteunen, beoordelen en controleren.

Rolzuiverheid beschermt daarom iedereen. Kinderen, jongeren en ouders, omdat zij weten waar zij aan toe zijn. Professionals, omdat zij vanuit hun eigen deskundigheid kunnen handelen. En organisaties, omdat verantwoordelijkheden helder en toetsbaar worden. Juist daardoor ontstaat meer vertrouwen, betere samenwerking en zorgvuldiger besluitvorming.

Onderbouwing

Sharon Stellaard – *Boemerangbeleid*
Stellaard laat zien dat door opeenvolgende hervormingen verantwoordelijkheden steeds verder zijn verweven. Juist daardoor is voor professionals én gezinnen vaak onduidelijk geworden wie waarvoor verantwoordelijk is. Heldere rollen zijn een belangrijke voorwaarde voor duurzame verandering.

Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS)
De RVS benadrukt dat goede publieke dienstverlening vraagt om professionele ruimte én helderheid over verantwoordelijkheden. Vertrouwen ontstaat wanneer professionals vanuit hun eigen rol

kunnen handelen en burgers begrijpen hoe besluiten tot stand komen.

Kinderombudsman
De Kinderombudsman wijst er in verschillende rapporten op dat kinderen en ouders moeten begrijpen wie welke rol heeft in een traject en welke gevolgen gesprekken en informatie kunnen hebben. Transparantie over rollen is een voorwaarde voor een betekenisvolle positie van kinderen en ouders.

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
Het Kinderrechtenverdrag vraagt dat kinderen daadwerkelijk worden gehoord en betrokken bij besluiten die hun leven raken. Dat vraagt om procedures waarin voor kinderen duidelijk is wie waarvoor verantwoordelijk is en waarin hun rechten zorgvuldig worden gewaarborgd.

Waardenkompas
van Speelbal naar Mens

Menswaardigheid

(het waarom)

Ieder mens behoudt waar mogelijk
zijn waardigheid, identiteit en betekenisvolle relaties

Vertrouwen

(het vertrekpunt)

Vertrouwen in mensen en hun mogelijkheden is de start,
dus onschuld tot het tegendeel is bewezen

Gelijkwaardigheid

(de relatie)

Kinderen, jongeren en ouders zijn volwaardige partners
in besluiten die hun leven raken

Eigen regie

(doel van ondersteuning)

Ondersteuning versterkt mensen om zoveel mogelijk
eigenaar te blijven van hun eigen leven

Transparantie

(controleerbaarheid en toetsbaarheid)

Rollen, afwegingen en besluiten zijn
zichtbaar, begrijpelijk en uitlegbaar

Woordenlijst

Woordenlijst

Taal is bepalend en tekenend voor het perspectief van waaruit wordt gekeken en gedacht. Woorden kunnen helpen om zorgvuldig te begrijpen wat er gebeurt, maar woorden kunnen ook in de weg staan om de hele waarheid te horen en zien. Als een kind een casus wordt genoemd, gebeurt iets anders dan wanneer een kind bij naam wordt genoemd. Is een ouder niet-meewerkend, of stelt diegene gewoon kritische vragen? Is een vermoeden gebaseerd op aantoonbare feiten of op aannames die iemand ongecontroleerd als feiten in een dossier heeft opgeschreven? En wat is de betekenis van veiligheid wanneer niemand precies weet waar het over gaat?

Deze woordenlijst is geen lijst met verboden woorden. Sommige begrippen zijn nodig. Professionals moeten risico's kunnen benoemen, zorgen kunnen delen en besluiten kunnen onderbouwen. Maar juist omdat taal gevolgen heeft, moet taal preciezer worden gebruikt. Niet mooier of zachter, maar preciezer, vanuit de logica van de mens. De kernvraag bij elk begrip is: wat wordt hier feitelijk bedoeld, wie zegt dit, op basis waarvan, welke context ontbreekt mogelijk, en wat doet dit woord met de positie van het kind, de jongere of de ouder?

Menswaardige taal is dus geen zachte taal. Maar een stelsel dat diep kan ingrijpen in het gezinsleven, mag niet werken met woorden die groter zijn dan de feiten, zwaarder dan de context of mistiger dan de macht die zij uitoefenen.

Veiligheid

Veiligheid is een noodzakelijk begrip. Er zijn situaties waarin kinderen ernstig onveilig zijn en waarin de overheid moet handelen. Maar veiligheid wordt kwetsbaar wanneer het woord te breed wordt gebruikt. Dan kan bijna alles onder veiligheid vallen: schoolverzuim, ouderlijke stress, armoede, conflict, weerstand, wantrouwen, boosheid, een onduidelijke thuissituatie of het ontbreken van passende hulp.

Maar veiligheid kan als containerbegrip desastreuze gevolgen hebben voor een mensenleven. Het moet dus onderbouwd zijn en concreet worden gemaakt. Gaat het om fysiek geweld, emotionele mishandeling, verwaarlozing, seksueel geweld, stalking, dwingende controle (coercive control), acute dreiging of structurele ontwikkelingsschade? Wat is feitelijk waargenomen? Wat is gemeld? Wat is onderzocht? Wat is interpretatie? Wat is nog onzeker? Wanneer veiligheid niet wordt geconcretiseerd, wordt het een machtswoord. En machtswoorden moeten altijd toetsbaar zijn.

Ontwikkelingsbedreiging

Ontwikkelingsbedreiging is juridisch en inhoudelijk een zwaar begrip. Het mag niet worden gebruikt als verzamelterm voor alles wat niet goed gaat. Een ontwikkelingsbedreiging moet concreet worden onderbouwd. Welke ontwikkeling wordt bedreigd? Sociaal, emotioneel, lichamelijk, cognitief, relationeel, schoolmatig? Wat is de ernst? Wat is de duur? Wat is de oorzaak? Wat is het verband met het handelen of niet-handelen van ouders, school, hulpverlening of andere domeinen?

Een kind dat vastloopt, heeft niet automatisch een kinderbeschermingsprobleem. Soms is er specialistische hulp nodig. Soms passend onderwijs. Soms volwassen-ggz voor een ouder. Soms bestaanszekerheid. Soms veiligheid. Soms rust. De menswaardige vraag is niet alleen: is er een ontwikkelingsbedreiging? De vraag is ook: waar begint die bedreiging, wie moet handelen en welke minder ingrijpende route is onderzocht?

Vrijwilligheid

Vrijwilligheid is alleen betrouwbaar wanneer weigeren werkelijk mogelijk is. Als een ouder of jongere instemt omdat anders een melding, opschaling, maatregel, omgangsbeperking of

negatieve duiding dreigt, is er geen gewone vrijwilligheid meer.

Dat betekent niet dat druk nooit mag bestaan. Soms is druk nodig. Maar druk moet eerlijk worden benoemd. Een traject dat vrijwillig wordt genoemd terwijl niet meedoen gevolgen heeft, ondermijnt vertrouwen en rechtsbescherming. Menswaardige taal vraagt helderheid: wat is vrijwillig, wat is dringend geadviseerd, wat is een voorwaarde, wat gebeurt er bij weigering en welke rechten heeft het gezin?

Drang

Drang wordt vaak gebruikt als poging om dwang te voorkomen. Dat kan begrijpelijk zijn. Maar drang wordt problematisch wanneer zij feitelijk macht uitoefent zonder de rechtsbescherming die bij macht hoort. Tussen vrijwillige hulp en dwang mag geen grijs gebied bestaan. Zodra weigeren feitelijke gevolgen kan hebben, is er geen gewone vrijwilligheid meer. Dan moet macht eerlijk worden benoemd en moet rechtsbescherming beschikbaar zijn.

Drang moet niet beter worden georganiseerd, maar als zelfstandige praktijk worden beëindigd. Wat vrijwillig is, moet vrijwillig zijn. Wat niet vrijwillig is, hoort onder een toetsbaar juridisch kader.

Niet meewerkend

“Niet meewerkend” is een risicovol dossierwoord. Het klinkt als een eigenschap van een ouder of jongere, maar kan veel verschillende dingen betekenen. Iemand kan vragen stellen, het niet eens zijn, bang zijn, iets niet begrijpen, overbelast zijn, slechte ervaringen hebben, geen vertrouwen meer hebben, juridisch advies willen, of bezwaar maken tegen een feitelijke onjuistheid.

Menswaardige taal vraagt dat wordt beschreven wat iemand concreet deed of niet deed. Niet: “ouder werkt niet mee.” Wel: welke afspraak is niet nagekomen, wat was de reden, wat is hierover besproken, welke hulp of informatie ontbrak, en welke alternatieve verklaring is onderzocht?

Kritisch zijn op hulp is niet hetzelfde als niet meewerken.

Zorgmijdend

“Zorgmijdend” kan soms relevant zijn, maar wordt te vaak gebruikt zonder context. Iemand die hulp wantrouwt, mijdt niet altijd zorg. Soms mijdt iemand een systeem dat eerder schade heeft veroorzaakt. Soms past het aanbod niet. Soms is de hulp niet beschikbaar. Soms is iemand overbelast. Soms begrijpt iemand niet wat de bedoeling is. Soms is de hulpvraag verkeerd geformuleerd.

De menswaardige vraag is: welke hulp is aangeboden, paste die hulp bij de vraag, was die hulp toegankelijk, veilig en begrijpelijk, en waarom heeft iemand die hulp niet aangenomen?

Zonder die context wordt “zorgmijdend” te gemakkelijk een verwijt.

Gebrek aan probleeminzicht

“Gebrek aan probleeminzicht” is een zwaar oordeel. Het kan betekenen dat iemand werkelijk niet ziet wat schadelijk is. Maar het kan ook betekenen dat iemand het niet eens is met de analyse van professionals, dat feiten worden betwist, dat de context ontbreekt of dat iemand een andere verklaring heeft.

Menswaardige taal vraagt dat het verschil zichtbaar wordt tussen geen inzicht, ander inzicht en bezwaar tegen een analyse. Een ouder die een dossier corrigeert, is niet automatisch iemand zonder probleeminzicht. Een jongere die de hulp niet passend vindt, is niet automatisch iemand die zijn probleem ontkent.

Eigen regie

Eigen regie klinkt goed, maar kan leeg worden wanneer mensen alleen verantwoordelijk worden gemaakt voor keuzes zonder werkelijk invloed te hebben op voorwaarden. Iemand heeft geen echte regie wanneer hulp niet beschikbaar is, informatie onbegrijpelijk is, het

dossier al richting heeft, weigeren negatieve gevolgen heeft of het aanbod niet aansluit.

Menswaardige taal vraagt dat eigen regie niet wordt gebruikt als doorschuiven van verantwoordelijkheid. De vraag is: welke keuzes zijn werkelijk beschikbaar, welke informatie heeft iemand, welke steun is er, en wat doet het systeem zelf om regie mogelijk te maken?

Normaliseren

Normaliseren kan helpen om onnodige medicalisering of problematisering te voorkomen. Niet elk verdriet, conflict of vastlopen is een stoornis of jeugdzorgvraag. Maar normaliseren wordt schadelijk wanneer het betekent dat noodzakelijke ondersteuning wordt onthouden.

De toets is eenvoudig: leidt normaliseren tot minder onnodige labels, of tot minder recht op passende hulp? Vooral in onderwijs is dat verschil belangrijk. Inclusief onderwijs vraagt minder labels waar dat kan, maar nooit minder ondersteuning waar die nodig is.

Preventie

Preventie is een van de meest gebruikte woorden in beleid. Het kan betekenen: eerder steun bieden, problemen voorkomen, gezinnen versterken, bestaanszekerheid verbeteren, school passend maken, ouders ontlasten. Maar preventie kan ook betekenen: eerder signaleren, eerder registreren, eerder doorgeleiden en eerder controleren.

Menswaardige preventie versterkt het gewone leven. Systeempreventie vergroot vooral de blik van het systeem op gezinnen.

Daarom moet bij preventie steeds worden gevraagd: voorkomt dit werkelijk schade, of brengt het vooral kinderen en ouders eerder in beeld?

Nabijheid

Nabijheid klinkt menselijk. Hulp dichtbij kan drempels verlagen. Maar nabijheid is niet automatisch vertrouwen. Wanneer nabijheid samengaat met beoordeling, veiligheidsduiding, toegang, dossieropbouw of kostenbewaking, kan nabijheid juist bedreigend worden.

Een lokaal team in de buurt is niet vanzelf menswaardig. Een professional op school is niet vanzelf laagdrempelig. Nabijheid vraagt rolhelderheid. Mensen moeten weten wie helpt, wie beoordeelt, wie registreert, wie beslist en wie informatie deelt.

Integraal werken

Integraal werken is nodig wanneer problemen samenhangen. Maar het begrip kan ook verhullen dat niemand meer verantwoordelijk is. Als iedereen aan tafel zit met eigen wet, budget, protocol en opdracht, blijft het gezin alsnog opgeknipt.

Menswaardige taal vraagt dat integraal werken niet alleen betekent dat partijen overleggen, maar dat helder wordt wie primair verantwoordelijk is, wie moet leveren, wie beslist, welke informatie en besluiten corrigeerbaar zijn en wie aanspreekbaar blijft.

Eén tafel is nog geen één verantwoordelijkheid.

Regie

Regie klinkt alsof iemand het overzicht houdt. Maar regie kan onduidelijk worden wanneer niet helder is wat de regisseur mag, moet en beslist. Regie kan hulp coördineren, maar ook druk organiseren. Regie kan verbinden, maar ook macht concentreren.

Daarom moet regie altijd worden gekoppeld aan opdracht, grens en toetsing. Wie voert regie? Namens wie? Met welke bevoegdheid? Waarover wel en waarover niet? Hoe kunnen kind en ouders reageren? Wanneer kan de rechter of een andere onafhankelijke partij toetsen?

Zonder begrenzing wordt regie een containerbegrip voor macht.

Casus

Het woord casus is handig in professionele taal, maar zorgt ook voor ontmenselijking. Een kind is geen casus. Een ouder is geen casus. Een gezin is geen casus. Een casus is een professionele ordening van een deel van hun leven. Het woord hoeft niet altijd te verdwijnen, maar moet bewust worden gebruikt – zonder dat het de mensen om wie het gaat uit het oog

verliest. Als professionals over “de casus” spreken, moeten zij blijven weten én voelen dat het gaat over mensen met relaties, geschiedenis, angst, hoop, fouten, context en toekomst.

Maatregel

Een maatregel is geen bewijs van bescherming. Een maatregel is een opdracht tot bewijs.

Daarom moet bij elke maatregel duidelijk zijn wat deze moet verbeteren, waarom zij noodzakelijk is, waarom een minder ingrijpende route niet volstaat, hoe de voortgang wordt getoetst en hoe wordt voorkomen dat het ingrijpen zelf nieuwe schade veroorzaakt.

Een maatregel zonder concreet doel en toetsbare werking wordt te gemakkelijk een juridische route die zichzelf voortzet.

Passende hulp

Passende hulp is meer dan beschikbare hulp. Hulp is niet passend omdat zij gecontracteerd is, in de regio beschikbaar is of in een productcode past. Hulp is passend wanneer zij aansluit bij het probleem, de context, de veiligheid, de ontwikkelingsvraag, de draagkracht van kind en ouders en het doel dat moet worden bereikt. Als passende hulp ontbreekt, mag dat niet worden vertaald naar onwil van ouders of gebrek aan medewerking. Ontbrekende hulp is een systeemprobleem, geen gezinskenmerk.

Veilig Thuis-melding

Een melding bij Veilig Thuis is geen bewijs dat sprake is van kindermishandeling of concrete onveiligheid. Een melding betekent dat zorgen zijn gemeld en onderzocht moeten worden.

Daarom moet zorgvuldig worden onderscheiden tussen melding, vermoeden, onderzoek, vaststelling en conclusie. Wanneer die stappen door elkaar gaan lopen, krijgt de melding zelf al te veel macht.

Veilig Thuis moet scherp blijven voor huiselijk geweld, kindermishandeling, seksueel geweld, stalking, dwingende controle en concrete onveiligheid. Juist daarom moet Veilig Thuis niet de brede meldpoort worden voor alles wat schuurt rond kinderen en gezinnen.

School als vindplaats

Dat school veel ziet, betekent niet dat school een zorgpoort moet worden. School is een pedagogische leefwereld. Een plek waar kinderen leren, fouten maken, vriendschappen hebben en niet voortdurend als zorgsignaal worden bekeken. Wanneer school “vindplaats” wordt genoemd, moet worden gevraagd: vindplaats waarvan, voor wie, met welk doel en met welke waarborgen? Wordt het kind geholpen, of vooral eerder geregistreerd? Blijft school school, of wordt school een route naar jeugdzorglogica?

Stevig lokaal team

Een stevig lokaal team kan steun bieden. Maar “stevig” is geen kwaliteit op zichzelf. Stevig kan ook betekenen dat macht dichterbij komt, dat toegang breder wordt, dat dossieropbouw eerder begint en dat ouders minder goed weten of zij hulp krijgen of beoordeeld worden.

De menswaardige vraag is niet of een lokaal team stevig is. De vraag is of zijn rol helder, begrensd en toetsbaar is. Biedt het steun, of weegt het veiligheid? Helpt het, of bepaalt het toegang? Verbindt het, of bouwt het dossier? En weten ouders en jongeren dat?

Civil society

Civil society verwijst naar de dragende laag tussen individu en overheid: familie, buurt, school, verenigingen, sport, jongerenwerk, geloofsgemeenschappen, vrijwilligers, informele steun en gewone volwassen nabijheid. Het begrip mag niet worden gebruikt als argument voor terugtrekkende overheid. Het gaat niet om minder publieke verantwoordelijkheid, maar om beter begrijpen dat kinderen niet opgroeien in systemen. Zij groeien op in relaties. Een sterke civil society voorkomt niet alle jeugdzorg, maar kan wel voorkomen dat elk vastlopen onmiddellijk een professionele route wordt.

Herstel

Herstel is meer dan excuses of financiële compensatie. Herstel gaat in de eerste plaats

over erkenning, vertrouwen, juiste informatie, herstel van relaties, correctie van dossiers, terugkeer van positie, passende hulp en het kunnen doorgaan met leven zonder steeds opnieuw door het systeem te worden vastgezet. Herstel vraagt dat instellingen en de overheid niet alleen erkennen dat iets fout ging, maar ook verantwoordelijkheid nemen en bijdragen aan het herstel van de gevolgen.

Praktische toets bij systeemtaal

Bij elk systeemwoord in beleid, dossier of overleg zouden professionals en bestuurders zichzelf vijf vragen moeten stellen. Wat bedoelen we precies? Wat weten we feitelijk? Wat is interpretatie?
Wat doet dit woord met de positie van kind, jongere of ouder? Kan degene over wie dit woord gaat het begrijpen, aanvullen of betwisten? Als die vragen niet kunnen worden beantwoord, is het woord te onprecies voor een dossier of besluit.

over erkenning, vertrouwen, juiste informatie, herstel van relaties, correctie van dossiers, terugkeer van positie, passende hulp en het kunnen doorgaan met leven zonder steeds opnieuw door het systeem te worden vastgezet. Herstel vraagt dat instellingen en de overheid niet alleen erkennen dat iets fout ging, maar ook verantwoordelijkheid nemen en bijdragen aan het herstel van de gevolgen.

Praktische toets bij systeemtaal

Bij elk systeemwoord in beleid, dossier of overleg zouden professionals en bestuurders zichzelf vijf vragen moeten stellen. Wat bedoelen we precies? Wat weten we feitelijk? Wat is interpretatie?
Wat doet dit woord met de positie van kind, jongere of ouder? Kan degene over wie dit woord gaat het begrijpen, aanvullen of betwisten? Als die vragen niet kunnen worden beantwoord, is het woord te onprecies voor een dossier of besluit.

Methodische verantwoording

Dialoogmethode

Dialoog is een collectief denkproces waarin ruimte is voor alles – van diepe, rauwe emoties van de mensen om wie het gaat tot wetenschappelijke kennis; van systeemdilemma's tot praktijkinzichten en alles ertussenin.

Dialoog is dus een dynamisch proces dat zich gaandeweg vormt op basis van wat gedeeld wordt; niet vanuit een vooropgezet kader. De inhoud en patronen worden gaandeweg zichtbaar door wat mensen met elkaar delen.

Iedereen maakt een eigen keuze om hier wel of niet onderdeel van te zijn. Het is geen lineair proces met vaste belangengroepen; sessies vinden plaats in wisselende samenstelling. Juist mensen die niet eerder gehoord zijn of onderdeel zijn geweest van een dergelijk traject, hebben een plek. Deze aanpak is anders dan velen zijn gewend en dit leidt bijna per definitie tot wrijving.

Dit vraagstuk is immers te belangrijk om niet tot de kern door te dringen. Daarom moet ook die wrijving worden opgezocht. Deze zou nooit persoonlijk moeten zijn of worden gemaakt, maar altijd met het grotere doel voor ogen.

Dialoog draait dus om nieuwsgierig zijn naar de inzichten van anderen, diep luisteren en openstaan voor nieuwe informatie. Pijnlijk wordt het wanneer mensen worden gevraagd om dogma's en stokpaardjes los te laten en kritisch te reflecteren op de eigen rol en scherp ingenomen standpunten.

Omdat het draait om fundamentele waarden én om delen, luisteren en vragen, is de werkvorm dan ook niet voor iedereen passend. De werkvorm vraagt van deelnemers dat zij niet alleen hun eigen perspectief inbrengen, maar ook bereid zijn dat perspectief te laten bevragen. Sessies beginnen met een kernvraag zodat deelnemers in dezelfde film komen en gaan verbinden en denken als mens, niet vanuit functie.

Individuele inleidingen zijn altijd kort zodat iedereen in een actieve denkstand komt, niet in de stand van reactieve consumptie of het overtuigen van elkaar van het eigen gelijk. Mensen stellen zich nooit vooraf aan elkaar voor zodat iedereen zonder ballast gelijkwaardig met elkaar in dialoog komt.

De werkwijze van het Instituut van de Mens is gebaseerd op verschillende wetenschappelijk onderbouwde aanpakken, waaronder:

- David Bohm, On Dialogue
- Priya Parker, The Art of Gathering
- Kees van den Bos, Elkaar eerlijk behandelen

Ook in dit dialoogproces werden steeds onderliggende patronen benoemd. Niet alleen door kinderen, jongeren en ouders, maar ook door jeugdprofessionals, bestuurders, rechters, wetenschappers, beleidsmakers en toezichthouders. Iedereen beschreef een ander deel van hetzelfde geheel.

Daardoor ontstond gaandeweg een nieuwe opdracht: om de patronen en rode draad zichtbaar te maken die onder al die ervaringen, onderzoeken en praktijkvoorbeelden ligt.

Dit rapport is daarom geen evaluatie van één organisatie, één wet of één beroepsgroep. Het is een patroonanalyse van de manier waarop wij hulp, bescherming, verantwoordelijkheid en macht rondom kinderen, jongeren en ouders hebben georganiseerd.

Totstandkoming van de patroonanalyse

Hieronder delen we hoe de patroonanalyse tot stand is gekomen, welke status de opgehaalde inzichten hebben en hoe is omgegaan met participatie, privacy, bronnen en terugkoppeling. De hoofdtekst beschrijft de inhoudelijke lijn. Deze methodische verantwoording beschrijft de werkwijze daaronder. Niet om van deze patroonanalyse alsnog een klassiek wetenschappelijk onderzoek te maken, maar om helder te zijn over wat deze analyse wel en niet is.

1. Geen klassiek representatief onderzoek

Deze patroonanalyse is geen representatief onderzoek in statistische zin. Er is geen steekproef getrokken waarmee uitspraken worden gedaan over alle kinderen, jongeren, ouders, professionals, gemeenten, instellingen of organisaties in Nederland. Dat is ook niet de bedoeling van deze analyse.

Het doel was ook niet om te tellen hoe vaak iets voorkomt, maar om te begrijpen welke patronen telkens terugkeren wanneer kinderen, jongeren, ouders, professionals, bestuurders, juristen, wetenschappers, onderwijsbetrokkenen, toezichthouders en maatschappelijke organisaties spreken over hulp, bescherming en macht in en rond de jeugdzorg.

Daarom spreken wij van een kwalitatieve patroonanalyse. De waarde ligt niet in één casus, één bijeenkomst, één groep of één bron. De waarde ligt in de samenhang tussen veel verschillende signalen, ervaringen, documenten, gesprekken, onderzoeken en beleidsbewegingen.

Waar verschillende perspectieven elkaar bevestigden, ontstond patroonherkenning. Waar perspectieven botsten, ontstond scherpte. Waar systeemtaal en leefwereld elkaar niet raakten, werd zichtbaar waar beleid en praktijk langs elkaar heen bewegen.

Deze analyse pretendeert dus niet volledig te zijn. Zij pretendeert wel zorgvuldig te ordenen wat in een traject van bijna vier jaar telkens opnieuw zichtbaar werd.

2. De oorspronkelijke vraag en de verbreding

Het traject begon in 2022 met de vraag van de toenmalige minister voor Rechtsbescherming om met number 5 een dialoogproces te starten rond rechtsbescherming en rechtsongelijkheid in de jeugdzorg en jeugdbescherming.

Die vraag was aanvankelijk smaller dan deze patroonanalyse uiteindelijk is geworden. Gaandeweg werd duidelijk dat rechtsbescherming niet pas begint bij de rechter of bij een formele procedure. Rechtsbescherming begint eerder: bij de eerste melding, het eerste gesprek, het eerste verslag, het eerste overleg, de eerste duiding en de eerste woorden die in een dossier terechtkomen.

Daardoor verbreedde de analyse zich vanzelf. Wie rechtsbescherming onderzoekt, komt ook uit bij toegang, dossiervorming, taal, feitenonderzoek, toezicht, financiering, professionele rollen, onderwijs, dwang, vrijwilligheid, veiligheid en de vraag waar problemen eigenlijk beginnen. Daarbij werd ook zichtbaar dat het grijze gebied dat vaak “drang” wordt genoemd, geen zelfstandige route mag zijn tussen vrijwillige hulp en juridisch getoetste dwang.

Die verbreding was geen loslaten van de oorspronkelijke vraag. Zij was nodig om die oorspronkelijke vraag serieus te nemen.

3. Dialogen als ruggengraat

De dialogen vormden de ruggengraat van het traject. Zij waren geen losse inspraakmomenten, maar onderdeel van een langer proces van luisteren, ordenen, terugleggen, aanscherpen en opnieuw toetsen.

In de dialogen kwamen verschillende perspectieven bij elkaar die in de praktijk vaak gescheiden blijven. Kinderen, jongeren, ouders, professionals, ervaringsdeskundigen, mensen uit onderwijs, beleid, bestuur, recht, toezicht, wetenschap en maatschappelijke organisaties brachten ieder een deel van de werkelijkheid in.

De waarde van de dialogen lag niet in snelle overeenstemming. Die was er ook niet altijd. Soms ontstond herkenning. Soms juist spanning. Juist die spanning was belangrijk. In de frictie werd zichtbaar waar begrippen als hulp, veiligheid, vrijwilligheid, samenwerking, bescherming, vertrouwen en rechtsbescherming voor verschillende mensen iets anders betekenen.

Bijzondere aandacht ging in de laatste fase uit naar onderwijs. De onderwijsdialogen maakten zichtbaar hoe snel school kan verschuiven van pedagogische leefwereld naar vindplaats, zorgpoort of route naar dossieropbouw. Daarmee werd onderwijs een belangrijk toetsgebied voor de bredere analyse.

4. Gesprekken rondom de dialogen

Naast de dialogen zijn gedurende het traject veel gesprekken gevoerd. Sommige waren formeel, andere informeel of vertrouwelijk. Er is gesproken met kinderen, jongeren, ouders, professionals, bestuurders, beleidsmakers, juristen, advocaten, rechters, wetenschappers, toezichthouders, onderwijsbetrokkenen, maatschappelijke organisaties, ervaringsdeskundigen en mensen die vanuit verschillende posities met jeugdzorg, jeugdbescherming of aanpalende domeinen te maken hebben.

Niet ieder gesprek had dezelfde functie. Sommige gesprekken brachten nieuwe informatie. Andere gesprekken bevestigden eerder gehoorde patronen. Soms zorgde een gesprek juist voor correctie of nuancering. Soms bleek een woord te scherp, een conclusie te snel of een analyse nog te veel vanuit één perspectief geschreven.

Die voortdurende wisselwerking was onderdeel van de methode. De analyse is niet in één keer opgehaald en daarna geschreven. Zij is gedurende het traject steeds opnieuw getoetst aan nieuwe gesprekken, actuele ontwikkelingen en bestaande bronnen.

5. Bronnen en bestaande kennis

Deze patroonanalyse is niet alleen gebaseerd op gesprekken en dialogen. Er is ook gebruikgemaakt van bestaande rapporten, wetenschappelijke publicaties, inspectiesignalen, parlementaire stukken, beleidsdocumenten, journalistieke onderzoeken, rechtspraak, eerdere tussenrapportages, praktijkervaringen en maatschappelijke ontwikkelingen.

Die bronnen zijn niet gebruikt als losse bewijsstukken bij afzonderlijke zinnen, maar als materiaal om terugkerende patronen te herkennen en te toetsen. Een ervaring kan als incident worden weggezet. Een patroon dat terugkomt in gesprekken, toezicht, beleid, wetenschap, rechtspraak en praktijk is moeilijker te negeren.

De bronnenlijst is daarom geen decoratie achteraf. Zij laat zien welke kennis al beschikbaar is en hoe deze patroonanalyse zich verhoudt tot wat eerder is onderzocht, beschreven en gewaarschuwd.

6. Terugleggen en aanscherpen

Tijdens het traject zijn inzichten op verschillende momenten teruggelegd bij mensen die vanuit hun ervaring, professionele rol of bestuurlijke verantwoordelijkheid konden meedenken. Dat gebeurde niet om instemming op te halen, maar om de analyse scherper te maken.

Terugleggen betekende niet dat iedereen zich in elke conclusie moest herkennen. Dat zou ook niet kunnen. De werkelijkheid van jeugdzorg en jeugdbescherming is te gelaagd, te beladen en te verschillend ervaren. Wel is steeds gekeken of formuleringen klopten, of perspectieven ontbraken, of taal te veel systeemtaal bleef en of conclusies voldoende gedragen werden door terugkerende patronen.

Soms leidde terugkoppeling tot aanscherping. Soms tot nuancering. Soms tot het weglaten

van een formulering die te kwetsbaar of te absoluut was. Soms juist tot het steviger formuleren van een punt dat in meerdere gesprekken terugkwam.

7. Privacy en vertrouwelijkheid

In deze patroonanalyse worden geen individuele namen van kinderen, jongeren, ouders of andere particuliere betrokkenen genoemd. Ook in het overzicht van betrokken perspectieven en organisaties worden individuele namen niet opgenomen.

Dat is een bewuste keuze.

Veel mensen hebben gesproken vanuit kwetsbare ervaringen. Soms ging het om lopende procedures, beschadigde relaties, kinderen die nog afhankelijk zijn van instanties, professionals die vrij wilden spreken of ouders en jongeren die eerder hadden ervaren dat hun woorden tegen hen werden gebruikt.

Vertrouwelijkheid was daarom geen praktische afspraak, maar een voorwaarde om werkelijk te kunnen luisteren.

Het doel van deze patroonanalyse is niet om individuele verhalen herkenbaar te maken. Het doel is om patronen zichtbaar te maken die over veel ervaringen heen terugkomen.

8. Wat wel en niet is gewogen

Niet elk signaal is op dezelfde manier gewogen. Individuele en persoonlijke ervaringen zijn serieus genomen, maar niet automatisch als algemene waarheid behandeld. Professionele duidingen zijn meegenomen, maar niet boven ervaringen geplaatst. Beleidsdocumenten zijn gelezen, maar steeds getoetst aan de vraag wat zij doen in de praktijk. Wetenschappelijke en juridische bronnen zijn gebruikt, maar niet los van de leefwereld van kinderen, jongeren en ouders. De analyse is juist ontstaan door die bronnen naast elkaar te leggen. Daarbij is steeds gezocht naar terugkerende patronen. Een enkele ervaring kon aanleiding zijn om verder te kijken. Een patroon werd pas dragend wanneer het op meerdere manieren terugkwam: in gesprekken, documenten, bestaande onderzoeken, beleidsbewegingen, praktijkvoorbeelden of toezichtsignalen.

9. Grenzen van deze patroonanalyse

Deze patroonanalyse heeft grenzen.

Zij doet geen uitspraak over elke organisatie, elke gemeente, elke professional of elk dossier. Zij beoordeelt geen individuele casuïstiek. Zij vervangt geen wetenschappelijk effectonderzoek en geen juridische beoordeling in afzonderlijke zaken.

Ook treedt deze analyse niet in de fundamentele opdracht van de staatscommissie Overheidsingrijpen bij kindermishandeling en ontwikkelingsbedreiging. De vraag wanneer en onder welke voorwaarden de overheid mag ingrijpen in het gezinsleven is een eigen, fundamentele grensvraag.

Deze patroonanalyse stelt een andere vraag: als hulp, bescherming of overheidsmacht aan de orde is of feitelijk dreigt, hoe organiseren we die dan menswaardig, rechtsstatelijk, rolzuiver, controleerbaar en eerlijk?

Dat maakt de analyse niet minder scherp. Het maakt haar afgebakend.

10. Status van de uitkomsten

De uitkomsten van deze patroonanalyse moeten worden gelezen als een ordening van terugkerende patronen, niet als een eindwaarheid over alle situaties.

Zij vragen om politieke, bestuurlijke, juridische en professionele weging. Zij vragen ook om verdere uitwerking, vooral waar het gaat om financiële doorrekening, wettelijke inrichting van het gedwongen kader, participatie van kinderen en jongeren, toezicht op macht en bekostiging rond domeinverantwoordelijkheid.

Maar verdere uitwerking mag geen reden zijn om bekende schade te laten voortbestaan. Veel van wat in deze analyse wordt benoemd, vraagt geen nieuw onderzoek voordat ermee kan worden begonnen. Dossiers kunnen preciezer. Het grijze gebied van drang moet worden beëindigd door vrijwillige hulp werkelijk vrijwillig te maken en niet-vrijwillige druk onder

toetsbare rechtsbescherming te brengen. Overleggen kunnen rolzuiverder. Ouders en jongeren kunnen eerder positie krijgen. School kan scherper worden beschermd. Veilig Thuis en lokale teams kunnen helderder worden begrensd.

De status van deze patroonanalyse is daarom dubbel. Zij is geen blauwdruk die morgen volledig kan worden ingevoerd. Maar zij is ook geen vrijblijvende reflectie.

Zij legt patronen bloot waaruit consequenties volgen.

11. Kern van de werkwijze

De werkwijze achter deze patroonanalyse kan eenvoudig worden samengevat: luisteren, ordenen, toetsen, terugleggen en opnieuw kijken. Niet om ongemak te vermijden. Niet om iedereen tevreden te stellen. Niet om één perspectief tot waarheid te maken. Maar om zichtbaar te maken wat telkens terugkomt wanneer niet het systeem, maar het leven van kinderen, jongeren en ouders het vertrekpunt is. Dat is de kern van deze methodische verantwoording.

Deze patroonanalyse is niet geschreven omdat één stem alles verklaart. Zij is geschreven omdat veel stemmen samen een patroon laten zien dat niet langer als incident kan worden behandeld.

Individuen, organisaties en instanties

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de perspectieven, organisaties en instanties die in het traject rond deze patroonanalyse op verschillende manieren in beeld zijn geweest. Het gaat om dialogen, gesprekken, achtergrondgesprekken, reflecties, praktijkervaringen, beleidscontacten, signalen, documenten, bestaande onderzoeken en maatschappelijke ontwikkelingen.

Het overzicht is bedoeld om de breedte van het traject zichtbaar te maken. Het is geen presentielijst, geen deelnemersregister en geen lijst van mensen of organisaties die alle conclusies van deze patroonanalyse onderschrijven.

Sommige betrokkenen hebben actief deelgenomen aan dialogen. Anderen zijn gesproken in kleinere gesprekken of achtergrondgesprekken. Sommige organisaties zijn betrokken geweest via documenten, onderzoeken, signalen of publieke bijdragen. Ook zijn gedurende het traject media, sociale media, Kamerdebatten, beleidsontwikkelingen, inspectierapporten en lokale en landelijke politieke ontwikkelingen gevolgd en meegewogen in de bredere patroonherkenning.

Individuele namen van kinderen, jongeren, ouders, familieleden, pleegouders, professionals, ervaringsdeskundigen en particuliere betrokkenen worden niet genoemd. Ook waar mensen vanuit een organisatie spraken, is terughoudend omgegaan met herleidbaarheid. Dat is een bewuste keuze. Vertrouwelijkheid, privacy en veiligheid waren voorwaarden om vrij te kunnen spreken, zeker waar het ging om lopende procedures, persoonlijke ervaringen, professionele kwetsbaarheid of beschadigd vertrouwen.

Kinderen, jongeren, ouders en familieperspectief

In het traject is gesproken met kinderen, jongeren, ouders, grootouders, pleegouders, gezinshuisouders, familieleden, vertrouwenspersonen, ouderondersteuners en ervaringsdeskundigen. Hun perspectieven waren niet aanvullend op de analyse, maar vormden een dragende kennisbron.

Zij brachten in wat hulp, bescherming, drang, dossiers, uithuisplaatsing, omgang, school, wachttijden, procedures en instanties betekenen in het gewone leven. Daarbij ging het niet alleen om wat misging, maar ook om wat wél hielp, welke professionals verschil maakten en waar steun vertrouwen gaf in plaats van wantrouwen.

Hun bijdragen maakten zichtbaar dat het verschil tussen gehoord worden en positie hebben groot is. Dat een kind of ouder aanwezig kan zijn in een proces, maar toch weinig invloed heeft op het beeld dat ontstaat. Dat taal in dossiers kan blijven reizen. En dat hulp onveilig kan gaan voelen wanneer onduidelijk is of die hulp tegelijk beoordeling is.

Professionals in hulp, bescherming en veiligheid

Er is gesproken met professionals uit jeugdhulp, jeugdbescherming, Veilig Thuis, jeugd-ggz, pleegzorg, gezinshuizen, lokale teams, wijkteams, CJG's, crisishulp, ambulante hulp, residentiële hulp en aanpalende vormen van ondersteuning. Deze gesprekken brachten een ander deel van de werkelijkheid in beeld. Veel professionals herkenden de spanning tussen wat menselijk nodig is en wat het systeem van hen vraagt. Zij spraken over hoge werkdruk, wachtlijsten, caseloads, administratieve druk, incidentangst, klachtangst, schaarste, onduidelijke rollen, interne afstemming en de moeilijkheid om vertrouwen op te bouwen wanneer hulp, beoordeling en rapportage door elkaar lopen.

Juist deze professionele bijdragen waren belangrijk om te voorkomen dat de analyse zou versmallen tot kritiek op individuele uitvoerders. De patroonanalyse richt zich niet op de intenties van afzonderlijke professionals, maar op de ordening waarin zij moeten werken.

Juridisch en rechtsstatelijk perspectief

In het traject zijn perspectieven betrokken uit de advocatuur, rechtspraak, kinderbeschermingspraktijk, rechtswetenschap, familierecht, bestuursrecht, klacht- en tuchtrecht en toezicht op rechtsbescherming.

Daarbij ging het onder meer over feitenonderzoek, dossieropbouw, hoor en wederhoor, proportionaliteit, subsidiariteit, rechtsbijstand, rechterlijke toetsing, uitvoering van beschikkingen, omgangsbeperkingen, perspectiefbesluiten, uithuisplaatsingen, gezagsbeëindiging, drang en de positie van kinderen en ouders in procedures.

Dit perspectief was essentieel omdat jeugdzorg en jeugdbescherming niet alleen hulpvragen raken, maar ook overheidsmacht in het gezinsleven. Rechtsbescherming is in deze patroonanalyse daarom niet behandeld als juridisch sluitstuk, maar als ontwerpvoorwaarde vanaf het eerste contact.

Onderwijs en pedagogische leefwereld

Onderwijs kreeg in de loop van het traject een steeds grotere betekenis. Er is gesproken met mensen uit scholen, samenwerkingsverbanden passend onderwijs, onderwijsbestuur, leerplicht, ondersteuning, jeugd- en onderwijsexpertise en maatschappelijke organisaties rond kinderen en jongeren.

De onderwijsdialogen maakten zichtbaar hoe belangrijk school is als gewone pedagogische leefwereld. Tegelijk werd duidelijk hoe snel school kan verschuiven naar vindplaats, zorgpoort of route naar dossieropbouw wanneer onderwijs, jeugdzorg, lokale teams en veiligheidsroutes onvoldoende rolzuiver samenwerken.

Daarom is onderwijs in deze patroonanalyse niet alleen een aangrenzend domein, maar een lakmoesproef. Als een kind op school vastloopt, moet scherp worden gekeken of het probleem werkelijk jeugdzorg is, of dat onderwijs, passend onderwijs, bestaanszekerheid, gezinssituatie of andere domeinen eerst aan zet zijn.

Gemeenten, toegang en lokale structuren

Er zijn perspectieven betrokken vanuit gemeenten, gemeentelijke toegang, lokale teams, wijkteams, CJG's, regionale samenwerking, beleidsontwikkeling, inkoop, contractering en bestuurlijke verantwoordelijkheid.

Dit perspectief was belangrijk omdat gemeenten sinds de decentralisatie een centrale rol hebben in toegang, organisatie en financiering van jeugdhulp. Tegelijk werd juist hier zichtbaar hoe ingewikkeld de positie van gemeenten is. Zij moeten dichtbij organiseren, kosten beheersen, passende hulp beschikbaar maken, samenwerken met onderwijs, veiligheid en zorg, en tegelijkertijd voorkomen dat lokale nabijheid verandert in onduidelijke toegangsmacht.

De analyse rond stevige lokale teams, CJG's en lokale steunstructuren is mede vanuit deze gesprekken en documenten aangescherpt. De vraag is niet of lokale steun waardevol kan zijn. De vraag is onder welke voorwaarden steun daadwerkelijk steun blijft, en niet ongemerkt verandert in beoordeling, veiligheidsduiding of dossieropbouw.

Rijksoverheid, beleid en parlementaire context

Gedurende het dialoogtraject zijn landelijke beleidsontwikkelingen gevolgd rond jeugdzorg, jeugdbescherming, het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, rechtsbescherming, gesloten jeugdzorg, Hervormingsagenda Jeugd, reikwijdte van de Jeugdwet, onderwijs, mentale gezondheid, bestaanszekerheid en aanpalende domeinen.

Ook zijn gesprekken en contacten geweest met mensen uit of rond ministeries, parlementaire contexten, beleidsprogramma's en landelijke overlegstructuren. Daarbij is steeds gekeken hoe beleidswoorden in de praktijk kunnen uitwerken. Begrippen als preventie, nabijheid, normaliseren, inclusie, samenwerking, eigen regie en stevige lokale teams zijn niet alleen gelezen op bedoeling, maar ook op mogelijke werking.

Deze patroonanalyse gebruikt beleid niet als eindpunt, maar als materiaal om te toetsen of nieuwe voorstellen oude patronen doorbreken of juist opnieuw organiseren.

Toezicht, inspectie en kwaliteit

Toezichtsignalen, inspectierapporten, kwaliteitskaders, certificering, tuchtuitspraken en publieke toezichtrapportages zijn gedurende het traject betrokken bij de analyse.

Daarbij ging het niet alleen om afzonderlijke tekortkomingen binnen organisaties, maar vooral om de vraag hoe toezicht kijkt naar macht in het geheel. Schade ontstaat vaak tussen organisaties: in overdrachten, wachttijden, informatie die doorreist, onduidelijke rollen, ontbrekende hulp, drang, lokale toegang, schoolroutes en informele beïnvloeding.

Het toezichtsperspectief heeft geholpen om scherper te zien dat kwaliteit binnen één organisatie onvoldoende zegt over de vraag of het geheel voor kinderen, jongeren en ouders menswaardig en rechtsstatelijk werkt.

Wetenschap, onderzoek en richtinggevende publicaties

Wetenschappelijke publicaties, proefschriften, oraties, boeken, beleidsanalyses en onderzoeksrapporten zijn gebruikt om de praktijkervaringen en dialogen te spiegelen aan bestaande kennis. Daarbij waren onder meer inzichten over boemerangbeleid, rechtsstatelijkheid, civil society, armoede, procedurele rechtvaardigheid, mentale gezondheid, kinderrechten, effectiviteit van kinderbeschermingsmaatregelen, passend onderwijs, toezicht, institutioneel vertrouwen en herstel van belang.

Deze bronnen zijn niet gebruikt om ervaringen te vervangen, maar om patronen steviger te kunnen duiden. Juist de combinatie van ervaringskennis, professionele kennis, wetenschappelijke kennis en bestuurlijke analyse maakte zichtbaar dat veel signalen niet op zichzelf staan.

Maatschappelijke organisaties, belangenorganisaties en ervaringsnetwerken

In het traject zijn ook perspectieven betrokken van maatschappelijke organisaties, ouder- en jongerenorganisaties, ervaringsnetwerken, kinderrechtenorganisaties, cliëntenorganisaties, organisaties rond pleegzorg, jongerenparticipatie, herstel, onderwijs, armoede, bestaanszekerheid, mentale gezondheid en rechtsbescherming.

Deze organisaties vervullen een belangrijke rol omdat zij vaak signalen zien die in formele beleidslijnen pas later verschijnen. Zij staan dichter bij kinderen, jongeren, ouders of professionals en kunnen daardoor zichtbaar maken wat in systeemrapportages soms minder scherp naar voren komt.

Ook hier geldt dat betrokkenheid niet betekent dat iedere organisatie elke conclusie onderschrijft. De waarde ligt in het geheel van signalen en perspectieven.

Media, sociale media en publieke signalen

Gedurende het hele dialoogproces zijn journalistieke publicaties, documentaires, opinies, interviews, sociale media, lokale politieke vragen, Kamerdebatten en maatschappelijke discussies gevolgd. Niet als losse bewijsvoering, maar als onderdeel van de bredere maatschappelijke context.

Media en sociale media laten zien welke verhalen publiek worden, welke ervaringen herkenning oproepen, waar publieke verontwaardiging ontstaat en hoe sectoren, bestuurders, ouders, jongeren en professionals elkaar in het publieke debat raken of juist missen.

Deze signalen zijn steeds voorzichtig gewogen. Niet alles wat publiek verschijnt, is automatisch juist of representatief. Maar publieke onrust kan wel zichtbaar maken dat vertrouwen in de ordening zelf onder druk staat.

Overzicht van betrokken organisatietypen

De betrokken perspectieven kunnen samengevat worden in de volgende organisatietypen en domeinen:

kinderen, jongeren, ouders en familieperspectief; ervaringsdeskundigen en ouderondersteuners; jeugdhulpaanbieders; gecertificeerde instellingen; Veilig Thuis-organisaties; Raad voor de Kinderbescherming; gemeenten en gemeentelijke toegang; lokale teams, wijkteams en CJG's; jeugd-ggz; pleegzorg en gezinshuizen; onderwijs en samenwerkingsverbanden passend onderwijs; leerplicht en onderwijsbestuur; advocatuur en rechtsbijstand; rechtspraak en juridische deskundigen; toezicht en inspectie; wetenschap en onderzoek; maatschappelijke organisaties; kinderrechtenorganisaties; cliënten- en ouderorganisaties; jongerenorganisaties; ministeries en landelijke beleidsprogramma's; VNG en gemeentelijke samenwerkingsverbanden; media en journalistiek; informele steunstructuren, buurt- en gemeenschapsinitiatieven.

Slotopmerking

Een namenlijst zou schijnprecisie geven en kan de vertrouwelijkheid schaden die nodig was om dit traject mogelijk te maken.

De breedte van dit dialoogproces zit niet in het aantal namen dat genoemd kan worden, maar in de veelheid aan perspectieven die is ingebracht en in de patronen die daaroverheen zichtbaar werden.

De hoofdvraag bleef steeds dezelfde: wat gebeurt er wanneer hulp, bescherming en macht rond kinderen, jongeren en ouders samenkomen, en wat moet anders worden geordend om te voorkomen dat mensen opnieuw positie verliezen?

Overzicht van betrokken organisatietypen

De betrokken perspectieven kunnen samengevat worden in de volgende organisatietypen en domeinen:

kinderen, jongeren, ouders en familieperspectief; ervaringsdeskundigen en ouderondersteuners; jeugdhulpaanbieders; gecertificeerde instellingen; Veilig Thuis-organisaties; Raad voor de Kinderbescherming; gemeenten en gemeentelijke toegang; lokale teams, wijkteams en CJG's; jeugd-ggz; pleegzorg en gezinshuizen; onderwijs en samenwerkingsverbanden passend onderwijs; leerplicht en onderwijsbestuur; advocatuur en rechtsbijstand; rechtspraak en juridische deskundigen; toezicht en inspectie; wetenschap en onderzoek; maatschappelijke organisaties; kinderrechtenorganisaties; cliënten- en ouderorganisaties; jongerenorganisaties; ministeries en landelijke beleidsprogramma's; VNG en gemeentelijke samenwerkingsverbanden; media en journalistiek; informele steunstructuren, buurt- en gemeenschapsinitiatieven.

Slotopmerking

Een namenlijst zou schijnprecisie geven en kan de vertrouwelijkheid schaden die nodig was om dit traject mogelijk te maken.

De breedte van dit dialoogproces zit niet in het aantal namen dat genoemd kan worden, maar in de veelheid aan perspectieven die is ingebracht en in de patronen die daaroverheen zichtbaar werden.

De hoofdvraag bleef steeds dezelfde: wat gebeurt er wanneer hulp, bescherming en macht rond kinderen, jongeren en ouders samenkomen, en wat moet anders worden geordend om te voorkomen dat mensen opnieuw positie verliezen?

Bronnenlijst

Bronnen en richtinggevende publicaties

Deze lijst bevat de belangrijkste bronnen, rapporten, boeken, onderzoeken en beleidsstukken die richting hebben gegeven aan deze patroonanalyse. De lijst is niet bedoeld als volledige literatuurlijst van alles wat in de afgelopen jaren over jeugdzorg, jeugdbescherming, onderwijs, rechtsbescherming, herstel, toezicht en bestaanszekerheid is verschenen.

De bronnen zijn gebruikt om terugkerende patronen te herkennen, te toetsen en te duiden. Sommige bronnen boden juridische of wetenschappelijke onderbouwing. Andere bronnen hielpen om systeemfalen, overheidsmacht, civil society, armoede, procedurele rechtvaardigheid, institutionele schade, onderwijs of herstel scherper te begrijpen. Ook rapporten, media, sociale media, Kamerdebatten, lokale politieke ontwikkelingen en maatschappelijke signalen zijn gedurende het traject gevolgd en meegewogen.

De relevantie-aanduidingen hieronder zijn bewust kort gehouden. Zij geven aan waarvoor de bron in deze patroonanalyse van belang was.

1. Fundament, methode en maatschappelijke ordening

Number 5 Foundation — (Gelijk)waardig herstel. Inzichten en aanbevelingen van kinderen, jongeren en ouders zélf ten dienste van de landelijke en lokale aanpak van de kinderopvangtoeslagaffaire (2021)
Relevantie: luisteren, gelijkwaardigheid, eigen regie, herstel, ervaringskennis, menselijke waarden.

Eerdere tussenrapportage number 5 over rechtsbescherming, rechtsongelijkheid en jeugdbescherming
Relevantie: eerste ordening van menselijke waarden, praktische handvatten, verbreding van rechtsbescherming naar kwaliteit, toezicht en financiering.

Sharon Stellaard — Boemerangbeleid
Relevantie: hervormingen die oude patronen opnieuw organiseren; passend onderwijs en jeugdzorg als terugkerende beleidslogica.

Herman Tjeenk Willink — Het tij tegen
Relevantie: rechtsstaat, uitvoering, macht en tegenmacht, verhouding burger-overheid, civil society.

Tim 'S Jongers — Armoede uitgelegd aan mensen met geld
Relevantie: armoede, bestaansonzekerheid, leefwereld, verkeerd begrip van sociale problemen door beleid en bestuur.

Kees van den Bos — Elkaar eerlijk behandelen
Relevantie: procedurele rechtvaardigheid, ervaren eerlijkheid, vertrouwen, positie van burgers tegenover instituties.

Cor van Beuningen / Ward Huetink — publicaties over civil society, zingeving en maatschappelijke vorming
Relevantie: het ontbrekende midden tussen individu en overheid; gemeenschapsvorming, morele bedding, gewone steun.

2. Toeslagenschandaal, uithuisplaatsingen en herstel

Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag — Ongekend onrecht (2020)
Relevantie: systeemfalen, overheid tegenover burger, rechtsbescherming, menselijke maat.

Parlementaire enquêtecommissie Fraudebeleid en Dienstverlening — Blind voor mens en recht (2024)
Relevantie: mensbeeld, fraudelogica, uitvoering, grondrechten, institutioneel falen.

Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State — Lessen uit de kinderopvangtoeslagzaken (2021)
Relevantie: rechterlijke reflectie, evenredigheid, te late correctie, rechtsbescherming.

Werkgroep reflectie toeslagenaffaire rechtbanken — Recht vinden bij de rechtbank; lessen uit de kinderopvangtoeslagzaken (2021)

Relevantie: reflectie rechtspraak, menselijke maat, evenredigheid, toegang tot recht.

Commissie Toeslagen en Uithuisplaatsingen — Erfenis van onrecht (2025)
Relevantie: relatie toeslagenschandaal en uithuisplaatsingen, schade aan kinderen en ouders, herstelvraag.

Raad voor de Kinderbescherming — Breder kijken dan het kind. Interne reflectie op de uithuisplaatsingen van kinderen van gedupeerden door de Kinderopvangtoeslagenaffaire (2025)
Relevantie: raadsonderzoek, schuldenstress, gezinscontext, uithuisplaatsingen, bredere blik.

Jeugdzorg Nederland / gecertificeerde instellingen — Jeugdbescherming: als er sprake is van financiële problematiek bij ouders (2025)
Relevantie: GI-praktijk, financiële problematiek, schuldenstress, taakopvatting jeugdbeschermers.

Rechtspraak / Raad voor de rechtspraak — De weging van schulden bij uithuisplaatsingen (2025)
Relevantie: kinderrechters, schuldenproblematiek, toeslagenouders, rechterlijke weging.

Ondersteuningsteam Uithuisplaatsingen Toeslagenaffaire — rapportages vanaf 2024
Relevantie: ervaringskennis, herstelbehoefte, vertrouwen, schade na uithuisplaatsing.

Adviescommissie uitvoering hersteloperatie toeslagen / commissie-Van Dam — Minder beloven, meer doen (2025)
Relevantie: hersteloperatie, uitvoerbaarheid, verwachtingenmanagement, voorkomen van nieuw systeemfalen.

3. Rechtsbescherming, kinderbeschermingsmaatregelen en uitvoering

Adviescommissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid — Kinderen en ouders met recht goed beschermd (2024)
Relevantie: rechtsbescherming, Toekomstscenario, rolzuiverheid, positie van kind en ouders.

Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming — Het perspectiefbesluit in de jeugdbescherming (2021)
Relevantie: perspectiefbesluit, rechterlijke toetsing, uitvoeringsmacht, rechtspositie.

WODC / Pro Facto — Rechtsbescherming bij kinderbeschermingsmaatregelen. Evaluatie pilot kosteloze rechtsbijstand (2024)
Relevantie: rechtsbijstand, equality of arms, uithuisplaatsing, gezagsbeëindiging.

Conceptwetsvoorstel versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming en internetconsultatie (2024–2025)
Relevantie: wettelijke ontwikkeling rond rechtsbescherming, omgang, perspectiefbesluit en positie van ouders en kinderen.

RSJ — Advies wetsvoorstel versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming (2025)
Relevantie: beoordeling wetsvoorstel, rechtsbescherming, uitvoerbaarheid, kindpositie.

Consultatiereacties op het wetsvoorstel versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming (2025)
Relevantie: reacties van Raad voor de Kinderbescherming, GI's, Jeugdzorg Nederland, advocatuur, wetenschap, kinderrechtenorganisaties, ouderorganisaties en beroepsgroepen.

IGJ — De kwaliteit van onderzoek voorafgaand aan uithuisplaatsingen / Feitenonderzoek voorafgaand aan uithuisplaatsingen van kinderen (2022)
Relevantie: feitenonderzoek, 45 uithuisplaatsingsdossiers, dossierkwaliteit, onderbouwing, betrokkenheid ouders en kinderen, rechtsbescherming.

Universiteit Leiden / WODC — Eindevaluatie Wet herziening kinderbeschermingsmaatregelen (2022)
Relevantie: werking kinderbeschermingswetgeving, OTS,

uithuisplaatsing, gezagsbeëindiging, perspectiefbesluit.

Universiteit Leiden / WODC — Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing (2025)
Relevantie: terugplaatsing, contact ouder-kind, rol GI, hulp aan ouders, betrokkenheid ouders en jongeren.

WODC — Hoe te komen tot een verbetering van feitenonderzoek (2023)
Relevantie: feitenonderzoek, dossieropbouw, aannames, toetsbaarheid, waarheidsvinding.

Sterenborg, Wissink, Van Nieuwenhuijzen & Assink — Do we really protect children? Evaluating child protection measures in two meta-analyses (2026)
Relevantie: effectiviteit kinderbeschermingsmaatregelen, ontwikkelingsuitkomsten, beschermingsaanname, maatregel als opdracht tot bewijs. Het artikel is verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, Universiteit Utrecht en Expect Jeugd.

4. Toezicht, veiligheid, gesloten jeugdzorg en institutionele schade

Commissie-Samson — Omringd door zorg, toch niet veilig (2012)
Relevantie: seksueel misbruik van uit huis geplaatste kinderen, institutionele verantwoordelijkheid.

Commissie-De Winter — Onvoldoende beschermd. Geweld in de Nederlandse jeugdzorg van 1945 tot heden (2019)
Relevantie: historische schade, geweld in jeugdzorg, erkenning, herstel, institutionele verantwoordelijkheid.

Jason Bhugwandass — Eenzaam gesloten (2024)
Relevantie: ZIKOS, gesloten jeugdzorg, afzondering, stem van jongeren, ervaringskennis.

IGJ — Rapportage reflectie IGJ-toezicht op ZIKOS (2024)
Relevantie: toezicht, vrijheidsbeperking, grensoverschrijdende bejegening, passende hulp.

Het Vergeten Kind — rapporten over gesloten jeugdzorg en uithuisplaatsingen, waaronder Ik ben het niet waard, dus droppen ze mij maar hier
Relevantie: geslotenheid, afwijzing, gebrek aan perspectief, stem van jongeren.

Verwey-Jonker Instituut — Veilig wonen in De Glind? (2022)
Relevantie: leefklimaat, veiligheid, institutionele cultuur, ervaringen jongeren en professionals.

Erasmus Universiteit Rotterdam / BE4YOU2 — Explosieve Ervaringen (2026)
Relevantie: geweld, erkenning, eerherstel, structurele tekortkomingen in Jeugddorp De Glind.

IGJ / Inspectie Justitie en Veiligheid — Zakelijke weergave casusonderzoek pleegzorg meisje Vlaardingen (2025)
Relevantie: pleegzorg, toezicht, ernstige mishandeling, tekortschietende hulpverlening, kind onvoldoende gezien en gehoord.

IGJ — Pleegkinderen uit beeld (2025)
Relevantie: thematoezicht pleegzorg, veiligheid en ontwikkeling pleegkinderen, richtlijnen versus praktijk, dossiervoering, samenwerking.

IGJ / Inspectie Justitie en Veiligheid — Kwetsbare kinderen, kwetsbaar stelsel (2025)
Relevantie: jeugdbescherming, jeugdreclassering, pleegzorg, stelselproblemen, GI's, passende hulp en bescherming.

IGJ / Inspectie Justitie en Veiligheid — Als zelfs overheidsingrijpen kinderen geen bescherming biedt (2025)
Relevantie: toezicht op GI's, tekortschietende bescherming, wettelijke taak, overheidsingrijpen zonder voldoende bescherming.

5. Onderwijs, passend onderwijs en mentale gezondheid

Rapporten en beleidsstukken over passend onderwijs, inclusief onderwijs en samenwerkingsverbanden passend onderwijs
Relevantie: school als pedagogische leefwereld,

ondersteuning, labels, zorgplicht, thuiszitters, risico van school als zorgpoort.

Sharon Stellaard — Boemerangbeleid
Relevantie: passend onderwijs en jeugdzorg als voorbeelden van hervormingen die oude patronen opnieuw organiseren.

CBS — Stapelmonitor / gegevens over stapeling van problemen bij jongeren en gezinnen
Relevantie: samenloop van domeinen, stapeling van zorg, onderwijs, inkomen, gezin en ondersteuning.

Publicaties over mentale gezondheid, prestatiedruk en welbevinden van jongeren
Relevantie: risico dat maatschappelijke, pedagogische en relationele vragen te snel worden vertaald naar individuele zorgvragen.

NJi-publicaties over jeugd, gezinnen, veiligheid, preventie en opvoedomgeving
Relevantie: kennisbasis rond jeugd, opvoeden, preventie, veiligheid en gezinsgerichte ondersteuning.

6. Lokale teams, Toekomstscenario, toegang en domeinverantwoordelijkheid

Programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming — beleidsstukken, voortgangsrapportages en consultatiemateriaal
Relevantie: nieuwe ordening kind- en gezinsbescherming, lokale teams, regionale veiligheidsteams, rolzuiverheid, rechtsbescherming.

VNG — stukken over stevige lokale teams en lokale toegang
Relevantie: lokale teams, toegang, gemeentelijke verantwoordelijkheid, risico op nieuwe toegangsmacht.

Hervormingsagenda Jeugd
Relevantie: stelselontwikkeling, reikwijdte Jeugdwet, normaliseren, kwaliteit, kostenbeheersing, toegang.

Consultatiereacties reikwijdte Jeugdwet en aanpalende wetsvoorstellen
Relevantie: afbakening jeugdzorg, domeinoverstijgende problematiek, risico op verschuiving naar zwaardere routes.

Lokalis — jaarverslag en praktijkinformatie lokale toegang
Relevantie: lokale toegang, verhouding hulpvragen, veiligheid, domeinverantwoordelijkheid, financiële en inhoudelijke duiding.

7. Scheiding, contactverlies en gezinsroutes

Expertteam Ouderverstoting / Complexe omgangsproblematiek — Adviesrapport (2021)
Relevantie: ouderverstoting, contactverlies, complexe omgangsproblematiek, kindpositie.

Programma Scheiden zonder Schade — eindrapportage en uitvoeringsprogramma (2021)
Relevantie: de-escalerende scheidingsaanpak, gezinsroutes, kindpositie, samenwerking zorg en recht.

Publicaties en rapporten over familierecht, gezinsadvocaat, omgang, gezag en contactverlies
Relevantie: risico dat jeugdzorg primair verantwoordelijk wordt voor conflicten die juridisch, relationeel of volwassenproblematisch beginnen.

8. Armoede, bestaanszekerheid, herstel en procedurele rechtvaardigheid

Tim 'S Jongers — Armoede uitgelegd aan mensen met geld
Relevantie: armoede als leefwereld, bestaanszekerheid, beleidsblindheid, afstand tussen systeem en mens.

Kees van den Bos — Elkaar eerlijk behandelen
Relevantie: procedurele rechtvaardigheid, ervaren eerlijkheid, vertrouwen, omgang tussen burger en overheid.

Nationale ombudsman en Kinderombudsman — rapporten vanaf 2018 over klachten, rechtsbescherming, uithuisplaatsingen, residentiële jeugdhulp en jeugdigen in instellingen

Relevantie: klachtpositie, kindpositie, overheidshandelen, herstel.

Universiteit voor Humanistiek / WODC — Daadwerkelijk veranderen. Evaluatie erkenningsmaatregelen voor slachtoffers van geweld in de jeugdzorg (2025)
Relevantie: erkenning, herstel, institutioneel geweld, doorwerking van excuses en maatregelen.

9. Media, journalistiek en publieke signalen

Gedurende het traject zijn media, sociale media, documentaires, interviews, opinies, lokale politieke vragen en Kamerdebatten gevolgd. Deze bronnen zijn niet gebruikt als zelfstandige bewijsbasis voor individuele conclusies, maar als onderdeel van de maatschappelijke context en patroonherkenning.

Relevante thema's waren onder meer uithuisplaatsingen, gesloten jeugdzorg, geweld in residentiële voorzieningen, Veilig Thuis, GI's, toezicht, pleegzorg, toeslagenouders, schoolroutes, lokale teams, ouderpositie, journalistieke framing en publieke verantwoording.

De rol van media is daarbij dubbel. Journalistiek kan macht controleren en ervaringen zichtbaar maken die anders buiten beeld blijven. Maar journalistiek kan ook sectorale of institutionele frames versterken wanneer zij onvoldoende kritisch kijkt naar macht, taal en belangen.

10. Slotopmerking bij deze bronnenlijst

Deze bronnenlijst is richtinggevend. Zij laat zien welke kennis, rapporten en publicaties mede hebben geholpen om de patronen in deze analyse te ordenen.

Niet elke bron ondersteunt elke conclusie. Niet elke bron is even zwaar gewogen. Sommige bronnen zijn juridisch of wetenschappelijk dragend. Andere bronnen hielpen vooral om taal, maatschappelijke context, ervaringskennis of bestuurlijke reflexen scherper te zien.

De kern is dat deze patroonanalyse niet op één bron rust. Zij rust op de samenhang tussen dialogen, gesprekken, praktijkervaringen, bestaande onderzoeken, toezichtsignalen, beleidsanalyse, juridische bronnen, wetenschappelijke publicaties en maatschappelijke ontwikkelingen.

Juist die samenhang maakt het moeilijk om de beschreven patronen nog als losse incidenten te behandelen.

Waarom deze patroonanalyse nodig is

Deze patroonanalyse is niet geschreven omdat er nog niets bekend is over de jeugdzorg. Het tegenovergestelde is waar. Er is al veel onderzocht, besproken, geëvalueerd en opgeschreven. Over wachtlijsten, uithuisplaatsingen, gesloten jeugdzorg, rechtsbescherming, toezicht, kwaliteit, personeelstekorten, financiering, samenwerking, kinderen die niet passende hulp krijgen, ouders die zich niet gehoord voelen en professionals die vastlopen. Juist daarom is deze patroonanalyse nodig.

Het probleem is ook niet dat Nederland niet weet dat de jeugdzorg vastloopt. Het probleem is dat dit weten onvoldoende gevolgen heeft gehad in de afgelopen decennia.

Steeds opnieuw worden dezelfde problemen benoemd in rapporten en onderzoeken. Daarna volgen nieuwe programma's, pilots, overlegtafels, toekomstscenario's, hervormingsagenda's, regionale afspraken, lokale teams en verbeterplannen. Vaak met goede bedoelingen. Vaak ook met inzet van mensen die werkelijk willen dat het anders wordt. Maar voor te veel kinderen, jongeren en ouders verandert de dagelijkse werkelijkheid te weinig. Omdat plannen vaak wel aan structuren werken, maar de cultuur, de sectorlogica en de dominanten veiligheidslogica ongemoeid laten.

De keten wordt met al deze plannen en programma's ook niet kleiner, maar voller. De toegang wordt niet eenvoudiger, maar drukker. De rollen worden niet helderder, maar diffuser. De taal wordt niet concreter, maar abstracter. Rechtsbescherming komt niet eerder, maar blijft te vaak achteraf. En kinderen, jongeren en ouders krijgen niet vanzelf meer positie. Zij krijgen vooral meer professionals, meer gesprekken, meer formulieren, meer overleggen en meer dossiers om zich heen.

Daar zit de kern van deze patroonanalyse.

De jeugdzorgcrisis is niet alleen een crisis van geld, capaciteit, wachtlijsten of samenwerking. Dat zijn reële problemen, maar ze verklaren niet waarom dezelfde patronen blijven terugkeren. Onder die zichtbare problemen ligt een ordeningsprobleem. De manier waarop hulp, bescherming, verantwoordelijkheid en macht rond kinderen, jongeren en ouders zijn georganiseerd, maakt dat het stelsel steeds opnieuw naar dezelfde reflexen grijpt: signaleren, registreren, overleggen, doorverwijzen, opschalen en verantwoorden.

Veel problemen die in de jeugdzorg terechtkomen, beginnen niet in de jeugdzorg. Ze beginnen bij armoede, schulden, woningnood, volwassen-ggz, verslaving, onderwijs dat niet aansluit, complexe scheiding, bestaansonzekerheid, sociaal isolement of gebrek aan steun. Het kind laat de gevolgen zien. De jeugdzorg krijgt de vraag.

Dat iets zichtbaar wordt bij een kind, betekent nog niet dat het ook bij het kind begint.

Een kind valt uit op school. Een jongere wordt boos, angstig of somber. Een ouder raakt overbelast. Een gezin komt onder druk te staan. Een school weet het niet meer. Een professional maakt zich zorgen. Er wordt overlegd, gemeld, besproken, genoteerd. Vanaf dat moment kan een route ontstaan die steeds minder gaat over de bron van het probleem en steeds meer over het kind als drager van dat probleem.

Dat is een essentieel onderscheid.

Als dat onderscheid niet scherp wordt gemaakt, wordt het kind probleemdrager van wat elders niet wordt opgelost. Dan krijgt het kind een traject, label, plan, dossier of maatregel, terwijl de bron blijft bestaan. Dan groeit de jeugdzorg

niet alleen omdat meer kinderen specialistische jeugdzorg nodig hebben, maar ook omdat maatschappelijke tekorten via kinderen worden verwerkt.

Dat is onrechtvaardig voor kinderen. Het is ook onuitvoerbaar voor professionals. Zij krijgen opdrachten die zij met jeugdzorg niet kunnen oplossen. Een jeugdprofessional kan geen woning regelen, geen schulden saneren, geen volwassen-ggz beschikbaar maken, geen passend onderwijs afdwingen en geen bestaanszekerheid herstellen.

Toch komen de gevolgen daarvan vaak wel op zijn of haar bord terecht.

Binnen de jeugdzorg zelf loopt vervolgens te veel door elkaar. Hulp, beoordeling, controle, rapportage, toegang, veiligheidsduiding, regie en besluitvorming raken met elkaar vermengd. Voor kinderen, jongeren en ouders is daardoor niet altijd duidelijk wie helpt, wie beoordeelt, wie schrijft, wie beslist en wie achter de schermen invloed heeft.

Dat maakt openheid kwetsbaar. Een ouder die hulp vraagt, weet niet altijd of die openheid later tegen hem of haar wordt gebruikt. Een jongere die iets vertelt, weet niet altijd waar die woorden terechtkomen. Een kind kan onderwerp worden van overleg zonder werkelijk positie te hebben. Een professional kan steun willen bieden, maar tegelijk moeten rapporteren binnen een route die zwaarder kan worden. Zo ontstaat wantrouwen. Niet als eigenschap van ouders of jongeren, maar als reactie op een ordening waarin macht onvoldoende zichtbaar is.

Ook dossiers krijgen in die ordening veel gewicht. Wat eenmaal is opgeschreven, blijft reizen van hand tot hand. Vaak zonder dat de mens om wie het gaat weet wat er precies staat. Systeem en mens werken dan in feite vanuit verschillende beelden van de werkelijkheid. Een vermoeden kan later als feit terugkomen. Een interpretatie kan een patroon worden. Een zorg kan een conclusie worden. En een conclusie kan richting geven aan hulp, omgang, perspectief, maatregel of rechterlijke afweging. Wie niet kan corrigeren voordat informatie verder reist, verliest positie.

Daarom gaat deze patroonanalyse niet alleen over betere hulp. Zij gaat ook over macht. Over taal. Over toegang. Over onderwijs. Over toezicht. Over financiering. Over rechtsbescherming. Over wie bepaalt wat het probleem is. En over de vraag of kinderen, jongeren en ouders mens blijven in een stelsel dat hen voortdurend bespreekt, beschrijft, beoordeelt en doorverwijst.

Om die reden gebruikt deze patroonanalyse woorden als rechtvaardig, menswaardig en veilig niet als algemene waarden waar niemand tegen kan zijn. Juist omdat deze woorden in beleid makkelijk groot klinken en in de praktijk klein kunnen uitwerken, moeten zij concreet worden gemaakt. De vraag is steeds wat kinderen, jongeren en ouders ervan merken wanneer hulp, bescherming of overheidsmacht dichtbij komt.

Rechtvaardigheid gaat in deze analyse allereerst over ervaren procedurele rechtvaardigheid. Niet alleen of een procedure formeel klopt, maar of mensen kunnen ervaren dat zij eerlijk worden behandeld. Daarbij sluiten wij aan bij de schaal voor waargenomen procedurele rechtvaardigheid van Kees van den Bos. Die stelt de vraag in hoeverre mensen zich herkennen in de volgende uitspraken:

- Ik kan mijn mening geven.
- Er wordt serieus naar mijn mening geluisterd.
- Ik word beleefd behandeld.
- Ik word met respect behandeld.
- Ik word eerlijk behandeld.
- Ik word op een rechtvaardige manier behandeld.
- De mensen met wie ik omga zijn competent.
- De autoriteiten waarmee ik te maken heb zijn professioneel.
- Ik word behandeld als een belangrijk lid van mijn groep.

- Ik voel me behandeld als een persoon die ertoe doet.

Menswaardigheid gaat nog een stap verder. Het gaat niet alleen om de vraag of een proces eerlijk voelt, maar ook om de vraag of mensen in het proces mens blijven. In een menswaardige jeugdzorg worden kinderen, jongeren en ouders niet gereduceerd tot risico, casus, dossier, diagnose, kostenpost of maatregel. Zij houden positie in wat over hen wordt gezien, gezegd, geschreven, gewogen en besloten.

Menswaardigheid betekent daarom ten minste:

- Ik begrijp wat er gebeurt en waarom.
- Ik weet wie helpt, wie beoordeelt, wie beslist en wie macht heeft.
- Mijn verhaal wordt niet vervangen door systeemtaal.
- Ik kan corrigeren wat over mij wordt vastgelegd voordat het verder reist.
- Mijn openheid wordt niet ongemerkt tegen mij gebruikt.
- Mijn probleem wordt opgepakt waar het werkelijk begint.
- Mijn relaties, identiteit, school, gezin en gewone leven worden beschermd waar dat kan.
- Hulp of bescherming moet aantoonbaar bijdragen aan mijn leven, anders wordt de route bijgesteld.

Veiligheid moet in deze analyse breder worden begrepen dan alleen acute veiligheid. Natuurlijk zijn er situaties waarin direct moet worden ingegrepen om lichamelijke of psychische schade te voorkomen. Maar een kind kan formeel uit acute onveiligheid zijn gehaald en toch relationeel, pedagogisch, juridisch of ontwikkelingsmatig onveiliger worden. Daarom vraagt veiligheid altijd om context. Veiligheid betekent ten minste:

- Acute veiligheid: er is geen direct gevaar voor lichamelijke of psychische integriteit.
- Relationele veiligheid: het kind kan betrouwbare en dragende relaties behouden waar dat verantwoord is.
- Pedagogische veiligheid: het kind kan leren, spelen, falen, herstellen, groeien en ergens bij horen.
- Bestaansveiligheid: wonen, inkomen, schulden, zorg voor ouders en basisrust worden meegewogen.
- Rechtsstatelijke veiligheid: macht is zichtbaar, toetsbaar en corrigeerbaar.
- Ontwikkelingsveiligheid: de gekozen hulp of maatregel helpt het kind concreet verder.
- Toekomstveiligheid: de route voorkomt nieuwe schade, langdurige afhankelijkheid en verlies van perspectief.

Deze drie begrippen horen bij elkaar. Rechtvaardigheid beschermt tegen willekeur. Menswaardigheid beschermt tegen ontmenselijking. Veiligheid beschermt alleen werkelijk wanneer zij niet wordt losgemaakt van relatie, context, rechtsbescherming en ontwikkeling.

Een stelsel dat zegt kinderen te beschermen, moet dus niet alleen kunnen uitleggen dat het heeft gehandeld, maar ook dat het handelen eerlijk, menswaardig en daadwerkelijk veiliger was.

Deze patroonanalyse zegt niet dat jeugdzorg niet nodig is. Er zijn kinderen die hulp nodig hebben. Er zijn kinderen die bescherming nodig hebben. Er zijn ouders die tijdelijk of langdurig tekortschieten. Er zijn situaties waarin kinderen ernstig onveilig zijn. Er zijn momenten waarop de overheid niet mag wegkijken. Maar juist dan moet de lat hoger liggen.

Wanneer hulp vrijwillig is, moet vrijwilligheid eerlijk zijn. Wanneer druk wordt uitgeoefend, moet macht zichtbaar zijn. Wanneer een dossier wordt opgebouwd, moeten feiten toetsbaar zijn. Wanneer een kind wordt besproken, moet het kind positie hebben. Wanneer ouders worden beoordeeld, moeten zij kunnen reageren voordat beelden vastliggen. Wanneer school

betrokken raakt, moet school een pedagogische leefwereld blijven. Wanneer Veilig Thuis wordt ingeschakeld, moet helder zijn of het werkelijk gaat over geweld of concrete onveiligheid. Wanneer het gedwongen kader in beeld komt, moet rechtsbescherming niet achteraf worden toegevoegd.

Dit is dus geen pleidooi voor minder bescherming. Het is een pleidooi voor betere bescherming. Bescherming die niet begint bij de keten, maar bij het leven van kinderen, jongeren en ouders. Bescherming die niet vanzelf samenvalt met een melding, traject of maatregel. Bescherming die kan uitleggen wat zij concreet verbetert. Bescherming die hulp, beoordeling en macht niet op één hoop gooit.

De vraag is daarom niet of het huidige stelsel nog wat verbeterd kan worden. Die vraag is te smal. De vraag is of wij durven te erkennen dat veel verbeteringen van de afgelopen jaren dezelfde ordening intact hebben gelaten. Meer samenwerking helpt niet als verantwoordelijkheden verkeerd zijn verdeeld. Nabijheid helpt niet als steun ongemerkt toezicht wordt. Preventie helpt niet als het vooral eerder signaleren, eerder registreren en eerder doorgeleiden betekent. Een lokaal team helpt niet als het een nieuwe machtspoort wordt vóór de jeugdzorg.

Daarom is deze patroonanalyse nodig: om zichtbaar te maken waarom het stelsel blijft doen wat het zegt te willen voorkomen.

Zolang problemen die elders beginnen via het kind in de jeugdzorg terechtkomen, blijft de jeugdzorg groeien. Zolang hulp, beoordeling en macht door elkaar lopen, blijft vertrouwen breken. Zolang dossiers sterker zijn dan de mensen over wie zij gaan, blijft rechtsbescherming te laat komen. Zolang school steeds meer vindplaats of zorgpoort wordt, verliest het kind een gewone en veilige pedagogische plek. Zolang nieuw beleid oude patronen in nieuwe woorden verpakt, blijft de schade terugkeren.

De opdracht is niet om de bestaande keten nog beter te laten draaien. De opdracht is om opnieuw te bepalen waarvoor die keten er wel en niet is. Niet alles is jeugdzorg. Niet elke zorg is onveiligheid. Niet elke melding is bescherming. Niet elk overleg geeft positie. Niet elk dossier is waarheid. Niet elke maatregel is hulp. Niet elke samenwerking is menselijkheid.

Deze patroonanalyse begint bij die confrontatie.

Zij is geschreven omdat kinderen, jongeren en ouders niet langer probleemdrager mogen zijn van een stelsel dat zijn eigen ordening niet durft te herzien. Zij is geschreven omdat professionals niet langer menselijkheid moeten leveren in een systeem dat hen tegelijk dwingt tot indekken, registreren en beheersen. Zij is geschreven omdat rechtsbescherming niet pas mag verschijnen wanneer een dossier al richting heeft gekregen. En zij is geschreven omdat een samenleving die elk probleem professionaliseert uiteindelijk het vermogen verliest om zelf te dragen.

Wat kinderen, jongeren, ouders en professionals hebben gedeeld, mag niet opnieuw verdwijnen in rapporten, beleidsreacties of bestuurlijke voorzichtigheid. Het moet doorwerken in keuzes, beleid, uitvoering, rechtsbescherming en herstel. Daar begint deze patroonanalyse. Bij de mens, niet bij het systeem.

Deze analyse in hoofdlijnen

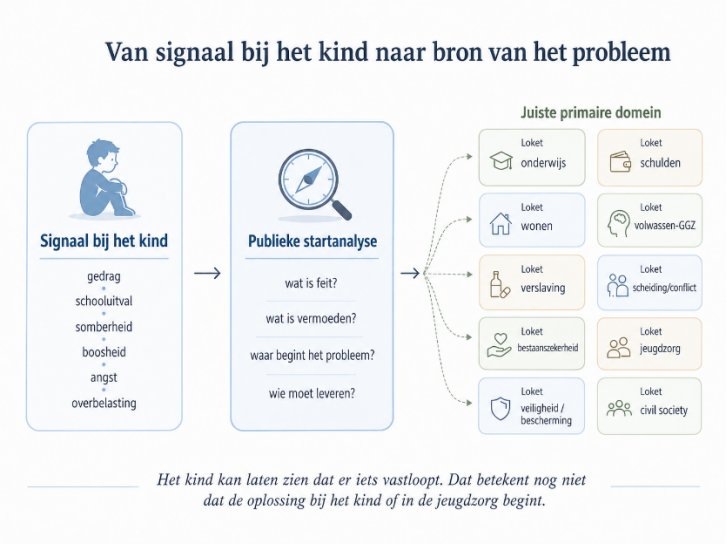
Deze patroonanalyse gaat over jeugdzorg en jeugdbescherming, maar begint daar, waarschijnlijk verrassend, niet.

Zij begint bij kinderen, jongeren en ouders die te vaak terechtkomen in een stelsel dat zegt te helpen en beschermen, maar dat hen onderweg ook positie kan laten verliezen. In gesprekken. In dossiers. In overleggen. In routes tussen organisaties. In taal die zwaarder wordt naarmate zij vaker wordt herhaald. In hulp die tegelijk beoordeling kan zijn. In vrijwilligheid die niet altijd vrijwillig voelt. In bescherming die niet altijd als bescherming wordt ervaren.

De centrale conclusie is dat de jeugdzorgcrisis niet alleen een crisis is van geld, capaciteit, wachtlijsten of samenwerking. Die problemen zijn er. Ze zijn ernstig. Maar ze liggen bovenop een dieper probleem: de ordening zelf.

Te veel problemen die buiten de jeugdzorg beginnen, komen via het kind in de jeugdzorg terecht. Armoede, schulden, wonen, volwassen-ggz, verslaving, onderwijs dat niet past, complexe scheiding, bestaansonzekerheid of het ontbreken van gewone steun worden zichtbaar in het gedrag, de ontwikkeling of schoolgang van een kind. Daarna wordt het kind de ingang tot een route. Soms een hulptraject. Soms een dossier. Soms feitelijke druk die nog vrijwillig wordt genoemd. Soms een kinderbeschermingsmaatregel.

Maar niet alles wat zichtbaar wordt bij een kind, begint bij het kind. En niet alles wat rond een kind schuurt, hoort thuis in jeugdzorg.

Dat onderscheid is nu onvoldoende scherp. Daardoor wordt jeugdzorg te vaak de plek waar andere domeinen hun tekort, traagheid of handelingsverlegenheid laten landen. Het kind wordt dan probleemdrager van wat elders niet is opgelost. Dat is niet menswaardig en staat bovendien ook haaks op de verplichtingen die we hebben in het kader van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Maar een kind probleemdrager laten worden van een probleem van een ander is ook niet effectief. Een jeugdprofessional kan geen woning regelen, geen schulden saneren, geen volwassen-ggz afdwingen, geen passend onderwijs vervangen en geen bestaanszekerheid herstellen. Toch wordt de spanning die daaruit voortkomt vaak wel via het kind behandeld.

Tegelijk raakt binnen de jeugdzorg zelf te veel vermengd. Hulp, beoordeling, controle, toegang, regie, rapportage, veiligheidsduiding en besluitvorming lopen door elkaar. Voor ouders en jongeren is niet altijd duidelijk wie naast hen staat en wie over hen schrijft. Wie helpt en wie beoordeelt. Wie luistert en wie informatie doorzet. Wie formeel beslist en wie achter de schermen richting geeft.

Dat maakt vertrouwen kwetsbaar. Niet omdat ouders of jongeren van nature wantrouwend zijn, maar omdat het stelsel openheid risicovol kan maken. Wie niet weet wat er met zijn woorden gebeurt, gaat woorden wegen. Wie eerder heeft ervaren dat nuance verdwijnt in

een dossier, gaat zich verdedigen. Wie merkt dat een vermoeden later als feit terugkomt, verliest vertrouwen in de route.

Deze patroonanalyse stelt daarom niet alleen de vraag hoe hulp beter kan. Zij stelt de vraag hoe hulp, bescherming en macht opnieuw moeten worden geordend.

De maatregel mag daarbij niet worden verward met bescherming. Een melding is nog geen veiligheid. Een overleg is nog geen positie. Een plan is nog geen hulp. Een dossier is nog geen waarheid. Een kinderbeschermingsmaatregel is geen bewijs dat een kind beter beschermd wordt. Het is hooguit het begin van een zwaardere opdracht aan de jeugdzorg en jeugdbescherming: laten zien wat deze maatregel concreet verbetert, waarom dit noodzakelijk is, waarom het minder ingrijpend niet kan en hoe wordt voorkomen dat het ingrijpen zelf nieuwe schade veroorzaakt.

Dat is geen pleidooi tegen bescherming. Er zijn kinderen die bescherming nodig hebben. Er zijn situaties waarin de overheid niet mag wegkijken. Er zijn ouders die tijdelijk of langdurig tekortschieten. Er zijn omstandigheden waarin ingrijpen noodzakelijk is. Maar juist dan moet de lat hoger liggen dan hij nu vaak gelegd wordt. Macht moet zichtbaar zijn. Feiten moeten toetsbaar zijn. Taal moet precies zijn. Rollen moeten zuiver zijn. Kinderen en ouders moeten positie hebben. Rechtsbescherming moet beginnen voordat de richting al vastligt.

Het huidige stelsel probeert problemen vaak op te lossen door meer samenhang te organiseren binnen dezelfde ordening. Meer overleg. Meer afstemming. Meer lokale teams. Meer vroegsignalering. Meer regie. Meer samenwerking. Dat klinkt redelijk. Soms is het ook nodig. Maar het lost niet vanzelf het onderliggende probleem op. Als ieder domein aan tafel blijft zitten met eigen wetten, protocollen, budgetten, belangen, taal en verantwoordingslijnen, dan blijft het gezin alsnog opgeknipt. Eén tafel is nog geen één verantwoordelijkheid.

Daar zit het risico van boemerangbeleid. Het stelsel ziet zijn eigen tekort, maakt een nieuwe oplossing, maar gebruikt dezelfde logica. Wat bedoeld was als vernieuwing, komt terug als extra laag. Preventie wordt dan eerder signaleren. Nabijheid wordt toezicht dichterbij huis. Samenwerking wordt ketenmacht. Normaliseren wordt minder ondersteuning. Inclusie wordt plaatsing zonder passende hulp. Een stevig lokaal team wordt een nieuwe poort waar steun, toegang, kostenbewaking, veiligheidsduiding en dossieropbouw door elkaar kunnen lopen.

Daarom kiest deze patroonanalyse voor vijf systeemkeuzes.

De eerste keuze is: begin bij de mens. Niet bij de keten, het loket, het aanbod, de route of het dossier. De eerste vraag moet zijn wat er werkelijk gebeurt in het leven van dit kind, deze jongere, deze ouder, dit gezin. Wat speelt er? Wat is feitelijk bekend? Wat wordt vermoed? Wat zeggen zij zelf? Wat is nodig? En wie moet handelen?

De tweede keuze is: organiseer toegang rond het juiste domein. Jeugdzorg moet niet de verzamelplek zijn voor alles wat zichtbaar wordt rond kinderen. Als het probleem begint bij onderwijs, wonen, schulden, volwassen-ggz, bestaanszekerheid, scheiding of verslaving, dan moet dáár verantwoordelijkheid worden genomen. Het juiste loket is geen administratieve kwestie. Het is rechtsbescherming.

De derde keuze is: bouw rechtsbescherming vanaf het eerste contact. Niet pas bij de zitting. Niet pas wanneer het formeel wordt. De richting van een traject ontstaat vaak eerder: in een melding, gesprek, verslag, MDO, veiligheidsinschatting of intern overleg. Juist daar moeten feiten, vermoedens en interpretaties uit elkaar blijven. Juist daar moet correctie mogelijk zijn. Juist daar moet duidelijk zijn wanneer hulp overgaat in druk.

De vierde keuze is: scheid hulp, macht en beoordeling. Een ouder kan moeilijk vrij spreken tegen iemand die tegelijk helpt, beoordeelt, rapporteert en richting geeft aan mogelijke dwang. Een professional kan moeilijk vertrouwen opbouwen als de rol zelf onzuiver is. Hulpverleners moeten helpen. Onderzoekers moeten onderzoeken. Rechters moeten beslissen. Gemeenten moeten hulp organiseren. Toezicht moet macht bewaken. Wie feitelijk invloed heeft, moet zichtbaar zijn.

De vijfde keuze is: toets elk nieuw beleid op oude schade. Niet op mooie woorden, maar op werking. Maakt het kinderen en ouders sterker, of vooral zichtbaarder voor het systeem? Wordt macht helderder of mistiger? Wordt school pedagogisch sterker of meer als zorgroute ingericht? Worden dossiers corrigeerbaarder of machtiger? Wordt de keten kleiner waar die te groot is geworden, of komt er weer een laag bij?

Vanuit die keuzes ontstaat een andere richting.

Er is een neutrale publieke startanalyse nodig die niet begint bij beschikbaar aanbod, maar bij de bron van het probleem. Veilig Thuis moet sterk zijn bij huiselijk geweld, kindermishandeling, seksueel geweld, stalking, dwingende controle en concrete onveiligheid, maar niet de algemene meldpoort worden voor alle zorgen rond kinderen en gezinnen. CJG's en lokale teams kunnen steun bieden, maar mogen geen verborgen toegangsmacht worden. School moet een pedagogische leefwereld blijven en geen stille zorgpoort. Onderwijs moet leveren waar onderwijs tekortschiet. Inclusief onderwijs vraagt minder labels waar dat kan, maar nooit minder recht op passende ondersteuning waar die nodig is.

Ook het gedwongen kader moet anders worden geordend. Niet omdat bescherming minder belangrijk wordt, maar omdat bescherming rechtsstatelijker moet. De huidige positie van de gecertificeerde instelling is kwetsbaar omdat te veel functies samenkomen: regie, controle, rapportage, veiligheidsweging en juridische beïnvloeding. Dat is geen aanval op individuele jeugdbeschermers. Het is een oordeel over een model dat te veel rollen in één institutionele positie heeft gelegd. In het eindbeeld worden onderzoek, beslissing, hulp, regie en toezicht scherper gescheiden. De Raad voor de Kinderbescherming onderzoekt en verzoekt onafhankelijk. De rechter beslist en toetst. De gemeente organiseert hulp. Hulpverleners helpen. De jeugdbeschermer voert een begrensde en toetsbare regierol uit binnen de maatregel.

Dit vraagt geen extra systeem naast het bestaande systeem. Het vraagt juist minder systeem waar het systeem te groot is geworden, en sterkere hulp waar specialistische hulp werkelijk nodig is.

De financiële betekenis ligt in dezelfde lijn. De vraag is niet hoe we minder hulp aan kinderen geven. De vraag is hoeveel geld nu verdwijnt in verkeerde routes, te late hulp, dubbele trajecten, escalatie, procedures en herstel achteraf. Verkeerde adressering veroorzaakt menselijke schade en financiële schade. Domeinzuiver werken is geen bezuinigingstaal. Het is precisie: hulp daar waar het probleem begint, zodat jeugdzorg beschikbaar blijft voor kinderen die deze werkelijk nodig hebben.

Deze patroonanalyse vraagt dus niet om nog een verbeterprogramma. Zij vraagt om een andere manier van kijken, ordenen en beslissen. Sommige dingen kunnen niet wachten op nieuwe wetgeving. Er kan nu al worden gestopt met aannames laten reizen als feiten, met het beëindigen van het grijze gebied tussen vrijwillige hulp en juridisch getoetste dwang, met richtinggevende overleggen zonder positie van kind en ouders, met school vanzelfsprekend gebruiken als vindplaats voor jeugdzorg, en met ouders of jongeren verantwoordelijk maken voor hulp die niet beschikbaar is.

Andere veranderingen vragen bestuurlijke moed en wetgeving. Een nieuwe toegang. Een rolzuiver gedwongen kader. Toezicht dat macht in het geheel ziet. Bekostiging die

herstel beloont in plaats van volume. Dossiers die begrijpelijk, toetsbaar en corrigeerbaar zijn. Een civil society die weer eerder draagt, zodat niet elk probleem een professionele route hoeft te worden.

De kern is eenvoudig, maar niet makkelijk. De jeugdzorg moet niet alleen beter functioneren. Zij moet opnieuw worden begrensd, geordend en gelegitimeerd. Niet alles is jeugdzorg. Niet elke zorg is onveiligheid. Niet elk overleg geeft positie. Niet elk dossier is waarheid. Niet elke maatregel beschermt. En niet elke samenwerking is menselijkheid. Wie dat serieus neemt, kan niet volstaan met meer van hetzelfde in betere woorden.

Dan begint de opdracht pas echt.

Een melding is nog geen veiligheid.
Een overleg is nog geen positie.
Een dossier is nog geen waarheid.
Een maatregel is nog geen bescherming.

De probleemanalyse

De jeugdzorgcrisis is een ordeningscrisis

Deze patroonanalyse begon niet met de opdracht om de hele jeugdzorg opnieuw te ontwerpen. Het vertrekpunt was kleiner, maar niet minder fundamenteel.

In 2022 vroeg de toenmalige minister voor Rechtsbescherming Franc Weerwind aan number 5 om een dialoogproces te starten rond rechtsbescherming en rechtsongelijkheid in de jeugdzorg en jeugdbescherming. Die vraag stond in de schaduw van het kinderopvangtoeslagschandaal en de uithuisplaatsingen die in die context zichtbaar werden. De minister had kennisgenomen van de manier waarop in **Gelijkwaardig Herstel** was gewerkt: beginnen bij mensen zelf, luisteren zonder oordeel, ruimte geven aan eigen regie, vertrouwen, gelijkwaardigheid, neutraliteit en collectieve betekenisgeving.

Die manier van werken werd het vertrekpunt voor het traject van number 5 rond jeugdzorg en jeugdbescherming. Het traject begon dus niet bij een tekentafel voor een nieuw stelsel. Het begon bij mensen die vertelden dat zij in hulp, bescherming, dossiers en procedures hun positie waren kwijtgeraakt. In de eerste gesprekken herkenden we direct de patronen die ook binnen Gelijkwaardig Herstel te horen waren.

De eerste vraag was daarom niet hoe de jeugdzorg opnieuw moest worden ingericht. De eerste vraag was eenvoudiger maar ook pijnlijker: wat gebeurt er met rechtsbescherming wanneer kinderen, jongeren en ouders wel worden besproken, beschreven en beoordeeld, maar onvoldoende invloed hebben op het beeld dat over hen ontstaat?

Al snel werd duidelijk dat die vraag niet los te maken was van alles wat vóór de formele juridische fase gebeurt. Rechtsbescherming begint niet pas bij de rechter. Niet pas bij een advocaat. Niet pas bij een klacht. Niet pas op het moment dat een maatregel wordt verzocht. Rechtsbescherming begint veel eerder: bij het eerste gesprek, de eerste melding, het eerste verslag, het eerste overleg, de eerste duiding, de eerste aanname, de eerste keer dat een woord in een dossier terechtkomt en daarna verder reist.

Daarom werd de opdracht onderweg groter. Niet omdat de oorspronkelijke vraag werd verlaten, maar omdat zij serieuzer moest worden genomen. Wie rechtsbescherming onderzoekt, komt uit bij kwaliteit van hulp. Wie kwaliteit onderzoekt, komt uit bij toezicht, financiering, toegang en professionele ruimte. Wie toegang onderzoekt, komt uit bij de vraag wie bepaalt wat het probleem is. Wie dossiers onderzoekt, komt uit bij taal. En wie taal onderzoekt, komt uit bij macht.

In de eerdere tussenrapportage was die verbreding al zichtbaar. Daarin werd gewerkt met menselijke waarden, een stip aan de horizon en praktische handvatten die direct toepasbaar moesten zijn. Die tussenrapportage was nog geen eindanalyse. Wel werd daarin al duidelijk dat rechtsbescherming, kwaliteit, toezicht en financiering geen gescheiden onderwerpen zijn. Zij grijpen in elkaar. Een kind of ouder ervaart het stelsel immers niet als losse beleidskolommen, maar als één werkelijkheid van gesprekken, brieven, onderzoeken, hulpverleners, voorwaarden, overleggen, dossiers, beschikkingen en besluiten.

Dat is de eerste laag van deze probleemanalyse: het probleem bleek groter dan de formele rechtspositie.

De tweede laag kwam uit de dialogen en gesprekken zelf. Steeds opnieuw werd zichtbaar dat de jeugdzorg niet alleen vastloopt door geldgebrek, personeelstekorten, wachtlijsten of gebrekkige samenwerking. Die problemen zijn er. Ze zijn ernstig. Maar zij verklaren niet waarom dezelfde patronen blijven terugkeren.

Onder de zichtbare problemen ligt een ordeningsprobleem. Het stelsel herkent problemen vaak pas wanneer zij via het kind

zichtbaar worden. En als iets via het kind zichtbaar wordt, trekt het stelsel het snel naar jeugdzorg.

Een kind valt uit op school. Een jongere wordt somber, boos of angstig. Een ouder raakt overbelast. Een gezin leeft onder schuldenstress. Er is woningnood, volwassen-ggz die niet beschikbaar is, een complexe scheiding, armoede, verslaving, onderwijs dat niet past of een omgeving die niet meer draagt. Het kind laat de gevolgen zien. De jeugdzorg krijgt de vraag.

Maar zichtbaar worden bij een kind is iets anders dan beginnen bij een kind.

Dat onderscheid is in het huidige stelsel onvoldoende scherp. Daardoor wordt het kind te vaak probleemdrager van wat elders begint. Het krijgt een traject, label, plan, dossier of maatregel, terwijl de bron van het probleem blijft bestaan. Een jeugdprofessional kan geen woning regelen. Geen schulden saneren. Geen volwassen-ggz beschikbaar maken. Geen passend onderwijs afdwingen. Geen bestaanszekerheid herstellen. Toch moet de jeugdzorg steeds vaker omgaan met de gevolgen van precies die tekorten.

Hier raakt deze analyse aan het promotieonderzoek **Boemerangbeleid** van Sharon Stellaard. Hervormingen in passend onderwijs en jeugdzorg worden meestal ingezet om problemen op te lossen. Maar als zij dezelfde onderliggende logica gebruiken, kunnen zij oude problemen opnieuw organiseren. Dan komt er meer afstemming, meer overleg, meer vroegsignalering, meer lokale toegang, meer coördinatie, meer regie. Het klinkt als vernieuwing. Soms is het ook nodig. Maar het kan tegelijk dezelfde keten voller maken.

Dat is een hardnekkig patroon. Het stelsel ziet dat het vastloopt en ontwerpt vervolgens een oplossing die het stelsel opnieuw centraal zet. De vraag blijft dan hoe partijen beter samenwerken, terwijl de eerste vraag zou moeten zijn waarom het leven van een kind of gezin eerst in zoveel domeinen is opgeknipt.

Eén tafel is nog geen één verantwoordelijkheid. Een lokaal team is nog geen menswaardige ordening. Een toekomstscenario is nog geen rechtsbescherming.

Ook **Het tij tegen** van Herman Tjeenk Willink hielp om scherper te zien wat hier speelt. Jeugdzorg is niet alleen een zorgvraagstuk. Het is ook een rechtsstatelijk vraagstuk. Het gaat over macht, tegenmacht, uitvoering, vertrouwen en de verhouding tussen burger en overheid. In de jeugdzorg komt de overheid soms diep het gezinsleven binnen. In huis, op school, in de ouder-kindrelatie, in de vraag waar een kind woont, wie het ziet, wat er over ouders wordt geschreven en hoe een rechter later naar dat gezin kijkt. Dan is de vraag niet alleen of er hulp beschikbaar is. De vraag is ook of macht zichtbaar, begrensd, toetsbaar en corrigeerbaar is.

Tjeenk Willink wijst daarnaast op de betekenis van de civil society: de samenleving als dragende laag tussen individu en overheid. Familie, buurt, school, verenigingen, sportclubs, geloofsgemeenschappen, jongerenwerk, informele steun en gewone volwassen nabijheid. Niet als romantisch antwoord op complexe problemen. Niet alsof buren, scholen of sportclubs kinderbescherming moeten vervangen. Maar wel als noodzakelijke bedding.

Wanneer die bedding verzwakt, blijven overheid en markt over. Dan wordt kwetsbaarheid sneller een professionele route. Eenzaamheid wordt een hulpvraag. Armoede wordt een gezinsrisico. Schooluitval wordt een zorgsignaal. Ouderstress wordt een veiligheidsvraag. Jongerenverdriet wordt een traject. En uiteindelijk wordt het kind de plek waar zichtbaar wordt dat samenleving, bestaanszekerheid en gewone steun tekortschieten.

Een samenleving die minder draagt, vraagt meer van jeugdzorg. Daarna verwijten we de jeugdzorg dat zij het niet aankan.

Dat is geen pleidooi om specialistische hulp te vervangen door informele steun. Het is wel een waarschuwing. Als alles wat schuurt wordt geprofessionaliseerd, groeit de keten vanzelf.

Dan raken kinderen en ouders eerder afhankelijk van systemen, terwijl sommige problemen eerder, menselijker en lichter hadden kunnen worden gedragen of opgelost.

De publieke onrust over jeugdzorg is de afgelopen jaren zichtbaar groter geworden. Niet alleen door incidenten, maar door een stapeling van verhalen, rapporten, journalistiek onderzoek, inspectiesignalen, parlementaire debatten, ervaringen van ouders en jongeren en signalen van professionals zelf. Uithuisplaatsingen, gesloten jeugdzorg, wachtlijsten, tekortschietende hulp, gebrekkige rechtsbescherming, dossierproblemen en de positie van ouders en kinderen zijn steeds minder gemakkelijk weg te zetten als losse ontsporingen.

Die onrust is niet alleen emotie. Zij is ook een signaal dat het vertrouwen in de ordening zelf afneemt.

Daar komt de groeiende aandacht voor mentaal welbevinden bij. Die aandacht is terecht. Veel kinderen en jongeren ervaren druk, prestatiedwang, eenzaamheid, bestaansonzekerheid, sociale vergelijking, schoolstress, gezinsstress en een samenleving die veel vraagt maar niet altijd veel draagt. Maar ook hier ligt een risico. Als mentaal welbevinden vooral wordt vertaald naar individuele zorgvragen, preventieve interventies, screenings, behandeltrajecten en vroegsignalering, gebeurt opnieuw wat in de jeugdzorg al zo vaak gebeurt: maatschappelijke, pedagogische en relationele vragen worden via het kind geprofessionaliseerd.

Niet elk verdriet is een stoornis. Niet elke overbelasting is een jeugdzorgvraag. Niet elk vastlopen vraagt een traject. Soms vraagt het rust. Een passende schoolomgeving. Een ouder die zelf hulp krijgt. Minder schulden. Een veilige woning. Een volwassene die blijft. Een gemeenschap die niet meteen doorverwijst, maar eerst naast iemand gaat staan.

Dat maakt specialistische hulp niet minder belangrijk. Integendeel. Juist kinderen en jongeren die echt specialistische hulp nodig hebben, worden geraakt wanneer het stelsel volloopt met vragen die elders hadden moeten worden opgepakt.

De meest recente wetenschappelijke confrontatie komt uit het onderzoek **Do we really protect children? Evaluating child protection measures in two meta-analyses**. De onderzoekers bekeken in twee meta-analyses of kinderbeschermingsmaatregelen samenhangen met betere ontwikkelingsuitkomsten voor kinderen. Hun conclusie is voorzichtig geformuleerd, maar zwaarwegend. Kinderen onder kinderbescherming scoren gemiddeld slechter dan kinderen uit de algemene populatie. Vergeleken met kinderen uit vergelijkbare risicopopulaties die niet dezelfde beschermingsmaatregel kregen, vonden de onderzoekers gemiddeld geen aantoonbaar betere ontwikkelingsuitkomsten. De beschikbare literatuur geeft daarmee geen duidelijke aanwijzing dat kinderbeschermingsmaatregelen als zodanig leiden tot betere ontwikkelingsuitkomsten.

Dat onderzoek bewijst niet dat kinderbescherming nooit nodig is. Dat zou een verkeerde lezing zijn. Het zegt ook niet dat iedere maatregel schadelijk is of dat professionals geen kinderen beschermen. Maar het haalt wel een vanzelfsprekendheid onderuit die in het stelsel vaak stilzwijgend aanwezig is: dat ingrijpen op zichzelf bescherming bewijst.

Een maatregel is geen bewijs van bescherming. Een maatregel is een opdracht tot bewijs.

Wat moest deze maatregel verbeteren? Waarom was dit noodzakelijk? Welk minder ingrijpend alternatief is onderzocht? Wat is er concreet beter geworden voor het kind? Wat is verslechterd? Welke schade veroorzaakt het ingrijpen zelf? Wanneer wordt vastgesteld dat de gekozen route niet werkt? En wie ziet dat tijdig?

Die vragen zijn fundamenteel, omdat kinderbescherming diep ingrijpt in het gezinsleven. Zij raakt ouderlijk gezag, verblijf, omgang, school, familiebanden, identiteit,

loyaliteit, vertrouwen en toekomst. Juist dan kan de overheid niet volstaan met de redenering dat zij ingrijpt om te beschermen. Zij moet blijven aantonen dat het ingrijpen daadwerkelijk beschermt, minder schadelijk is dan het alternatief en het kind concreet verder helpt.

Daarmee komt de probleemanalyse samen.

De jeugdzorgcrisis is geen optelsom van losse tekortkomingen. Zij is een ordeningscrisis. Problemen worden te vaak bij het verkeerde domein belegd. Hulp, beoordeling en macht lopen te vaak door elkaar. Rechtsbescherming komt te laat, omdat macht eerder begint. Dossiers krijgen te veel gewicht. School dreigt zorgpoort te worden. Lokale nabijheid kan nieuwe toegangsmacht worden. Preventie kan omslaan in controle. Mentaal welbevinden kan te snel worden geprofessionaliseerd. Civil society is te zwak aanwezig. En kinderbeschermingsmaatregelen worden nog te vaak behandeld alsof hun beschermende werking vanzelf spreekt, terwijl die werking juist concreet moet worden aangetoond.

Daarom is meer samenwerking niet genoeg.

Samenwerking kan nodig zijn. Soms zelfs dringend. Maar samenwerking lost een verkeerde ordening niet vanzelf op. Als alle partijen aan tafel blijven zitten met hun eigen wet, protocol, budget, belang, cultuur en verantwoordingslijn, blijft het gezin alsnog opgeknipt. Dan wordt er misschien beter afgestemd, maar niet anders begonnen. Dan blijft het kind de ingang tot een probleem dat elders moet worden opgelost.

De kern van het probleem is dat het stelsel te vaak begint bij zijn eigen routes en te laat bij het leven van kinderen, jongeren en ouders. Het vraagt te snel: welke route past hierbij, welke partij is aan zet, welke voorziening is beschikbaar, welk risico moeten we afdekken?

De eerste vraag zou moeten zijn: wat gebeurt hier werkelijk, waar begint het vastlopen, wie draagt verantwoordelijkheid, wat is nodig om het gewone leven te herstellen en welke macht wordt hier uitgeoefend?

Deze patroonanalyse is nodig omdat die vraag te vaak te laat wordt gesteld.

Van gesprekken en bronnen naar patronen

De methodische werkwijze en beperkingen zijn eerder in dit rapport verantwoord. Dit hoofdstuk beschrijft hoe de verzamelde ervaringen, gesprekken en bronnen zijn verbonden tot de patronen in deze analyse.

Deze patroonanalyse is niet in één rechte lijn ontstaan. Dat past ook niet bij het onderwerp. Wie probeert te begrijpen wat er misgaat in en rond de jeugdzorg, komt niet uit bij één oorzaak, één organisatie, één wet of één beroepsgroep. Er ontstaat eerder een landschap van ervaringen, documenten, belangen, taal, macht, goede bedoelingen, vastgelopen hulp, beschadigd vertrouwen en mensen die vanuit heel verschillende posities hetzelfde stelsel meemaken.

Het traject begon in 2022 met de vraag van de toenmalige minister voor Rechtsbescherming Franc Weerwind aan number 5 om een dialoogproces te starten rond rechtsbescherming en rechtsongelijkheid in de jeugdzorg en jeugdbescherming. Zoals in de probleemanalyse is beschreven, stond die vraag in de schaduw van het kinderopvangtoeslagschandaal en de uithuisplaatsingen die in die context zichtbaar werden. De oorspronkelijke opdracht was smaller dan deze patroonanalyse uiteindelijk is geworden. Zij ging over rechtsbescherming en rechtsongelijkheid. Maar al tijdens de eerste gesprekken werd duidelijk dat die vraag niet los verkrijgbaar was.

Rechtsbescherming bleek niet pas te beginnen bij de rechter, maar veel eerder. Bij de eerste melding. Bij de eerste inschatting. Bij een gesprek op school. Bij een telefoontje tussen professionals. Bij een verslag dat later wordt overgenomen. Bij een ouder die niet weet of openheid helpt of tegen hem gebruikt kan worden. Bij een jongere die niet weet wie zijn woorden leest. Bij een kind dat aanwezig is bij een overleg, maar nog niet werkelijk positie heeft. Wie rechtsbescherming zo bekijkt, komt vanzelf uit bij kwaliteit, toegang, toezicht, financiering, dossiervorming, taal, onderwijs, professionele rollen, informele macht en de vraag waar problemen eigenlijk beginnen.

Daarom is het traject gaandeweg verbreed. Niet als projectmatige scopewijziging op papier, maar omdat de werkelijkheid zich niet smaller liet maken. Steeds wanneer de vraag werd teruggebracht tot formele rechtsbescherming, kwam zij via de praktijk weer terug als een bredere vraag naar ordening. Wie bepaalt het probleem? Wie mag duiden? Wie schrijft? Wie leest mee? Wie beslist? Wie kan corrigeren? Wie is verantwoordelijk wanneer de hulp die nodig is niet beschikbaar is? En wie ziet of het kind werkelijk beter af is?

Number 5 heeft in dit traject de rol vervuld van luisteraar, verbinder, ordenaar en vertaler. Niet om één partij gelijk te geven. Niet om de jeugdzorg tegenover ouders of jongeren te zetten. Niet om professionele kennis te vervangen door ervaringskennis. Maar om verschillende vormen van kennis naast elkaar te leggen en te onderzoeken waar patronen terugkeren. Ervaringen van kinderen en ouders, professionele dilemma's, bestuurlijke logica, juridische vragen, wetenschappelijke inzichten, toezichtsignalen, beleidsstukken en journalistieke onthullingen zijn niet als losse bronnen behandeld. Zij zijn telkens naast elkaar gelegd met de vraag: wat zien we terug, wat schuurt, wat wordt bevestigd, wat wordt tegengesproken en wat blijft terugkomen?

De dialogen vormden de ruggengraat van het proces. In totaal zijn tien dialogen gevoerd. Zij waren belangrijk, maar niet omdat tien bijeenkomsten op zichzelf voldoende zouden zijn om de werkelijkheid van de jeugdzorg te doorgronden. Hun waarde lag in de manier waarop zij deel waren van een veel langer proces van luisteren, ordenen, terugleggen, aanscherpen en opnieuw toetsen. De dialogen waren momenten waarop stemmen en perspectieven bij elkaar kwamen die in de praktijk vaak gescheiden blijven. Kinderen, jongeren, ouders, professionals,

ervaringsdeskundigen, bestuurders, juristen, mensen uit onderwijs, beleid, toezicht, wetenschap en maatschappelijke organisaties brachten ieder een ander deel van de werkelijkheid in.

Die veelstemmigheid was soms ongemakkelijk. Dat moest ook. Een dialoog over jeugdzorg raakt aan pijn, verlies, professionele identiteit, verantwoordelijkheid, angst, schaamte, schuld, macht en beschadigd vertrouwen. Het was niet de bedoeling om verschillen snel glad te strijken of tot veilige consensus te komen. Juist waar het schuurt, wordt zichtbaar wat gewone beleidsgesprekken vaak niet laten zien. Het verschil tussen gehoord worden en positie hebben. Het verschil tussen hulp en controle. Het verschil tussen veiligheid als doel en veiligheid als machtswoord. Het verschil tussen samenwerken en ketenmacht. Het verschil tussen spreken over mensen en besluiten met mensen.

De laatste drie dialogen gingen specifiek over onderwijs en de verweving van onderwijs en jeugdzorg. Die gesprekken hebben veel verscherpt. School werd daarin zichtbaar als een soort lakmoesproef voor het hele stelsel. Iedereen begrijpt dat scholen veel zien en dat zij steun nodig hebben wanneer kinderen vastlopen. Maar juist daar werd ook voelbaar hoe snel samenwerking, preventie, nabijheid en vroegsignalering kunnen kantelen. School kan dan van pedagogische leefwereld veranderen in vindplaats, zorgpoort of stille route naar dossieropbouw en feitelijke druk zonder rechtsbescherming. De onderwijsdialogen maakten duidelijk dat de vraag niet is of onderwijs en jeugdzorg elkaar moeten kunnen vinden, maar onder welke voorwaarden school ook echt school blijft en kinderen niet onnodig worden geproblematiseerd.

Rondom de dialogen is met honderden mensen gesproken. In een-op-een gesprekken, achtergrondgesprekken, kleinere reflectieve gesprekken, bijeenkomsten, gesprekken in de Tweede Kamer, gesprekken op ministeries, gesprekken met gemeenten en ontmoetingen met ouders, jongeren, professionals, bestuurders, wetenschappers, advocaten, rechters, toezichthouders, maatschappelijke organisaties, onderwijsbetrokkenen en ambtenaren. Sommige gesprekken waren formeel. Andere waren zoekend, persoonlijk, vertrouwelijk of juist scherp. Niet ieder gesprek leverde een nieuw inzicht op. Soms bevestigde een gesprek vooral wat al eerder was gehoord. Soms bracht het nuance. Soms kantelde het een eerdere aanname. Soms werd duidelijk dat een woord te grof was, een conclusie te snel, een oplossing te veel onderdeel van de oude logica.

Dat is belangrijk voor de status van deze patroonanalyse. Dit is geen representatief onderzoek in klassieke zin. Er is geen steekproef getrokken die statistisch iets zegt over alle kinderen, ouders, professionals of organisaties. Het is ook geen formele evaluatie van één instelling, één beleidsprogramma of één wettelijke regeling. En het is geen belangenbehartiging namens één groep.

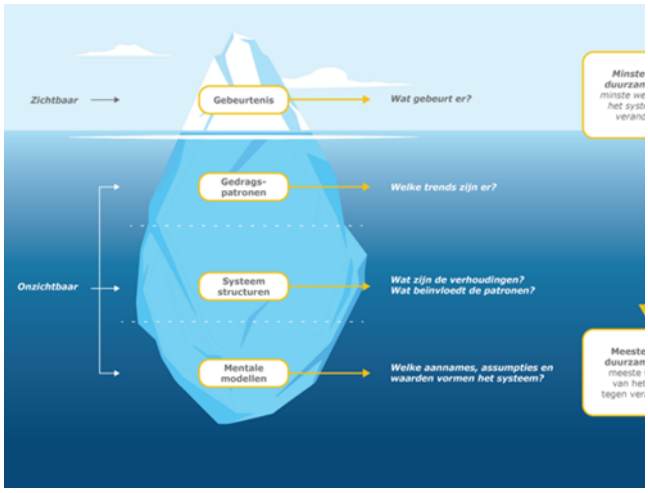
Het is een kwalitatieve patroonanalyse. De waarde ligt niet in één casus en ook niet in één stem. De waarde ligt in de samenhang tussen veel verschillende stemmen, bronnen en signalen. Waar perspectieven elkaar bevestigden, ontstond patroonherkenning. Waar perspectieven botsten, ontstond scherpte. Waar systeemtaal en leefwereld langs elkaar heen bewogen, werd zichtbaar waar het stelsel zichzelf niet goed begrijpt. Waar kinderen en jongeren iets anders zeiden dan volwassenen verwachtten, werd duidelijk hoe voorzichtig volwassen conclusies moeten zijn.

Er is in het traject steeds gewerkt vanuit een aantal vaste werkprincipes. Eerst luisteren voordat er wordt gewerkt aan mogelijke oplossingen. Ervaringen niet reduceren tot incidenten. Systeemtaal terugbrengen naar menselijke betekenis. Verschillende perspectieven niet gladstrijken. Ongemak niet vermijden. Macht, belangen en rollen zichtbaar maken. En steeds opnieuw vragen wat beleid

en uitvoering doen in het leven van kinderen, jongeren, ouders en professionals.

Die werkprincipes zijn mede gevoed door **Gelijkwaardig Herstel**. Daarin stond niet het systeem centraal, maar de mensen die geraakt waren. Voor deze patroonanalyse betekende dat: niet beginnen bij de vraag hoe de keten zichzelf wil verbeteren, maar bij de vraag wat kinderen, jongeren en ouders nodig hebben om positie, vertrouwen en toekomst te houden of terug te krijgen. Luisteren was daarbij geen warme randvoorwaarde. Het was een methode om te zien waar het stelsel zichzelf overschat, waar het mensen kwijtraakt en waar goede bedoelingen geen goede werking krijgen.

De zichtbare crisis en de onderliggende patronen

In de analyse is ook gewerkt met het beeld van de ijsberg. Boven water liggen de zichtbare problemen: wachtlijsten, stijgende kosten, klachten, incidenten, uithuisplaatsingen, gesloten plaatsingen, personeelstekorten en overbelaste gezinnen en professionals. Die problemen zijn reëel. Maar zij verklaren niet vanzelf waarom het stelsel telkens naar dezelfde oplossingen grijpt. Onder water liggen de patronen die deze problemen blijven voortbrengen: wantrouwen, risicodenken, dossiermacht, taal, rolvermenging, bekostigingsprikkels, onduidelijke verantwoordelijkheid, informele macht en een mensbeeld waarin kinderen, jongeren en ouders te vaak als risico, casus of probleemdrager verschijnen. Juist die laag moest zichtbaar worden.

Daarom is deze patroonanalyse niet geschreven als bundeling van ervaringen alleen. Ervaringen waren onmisbaar, maar zij zijn steeds gelegd naast bestaande rapporten, wetenschappelijke publicaties, beleidsstukken, parlementaire ontwikkelingen, inspectiesignalen, rechtspraak, mediaonderzoek, gesprekken met professionals en onze eigen analyse. Niet om ervaringen te neutraliseren, maar om ze steviger te kunnen duiden. Een ervaring kan worden weggezet als incident. Een patroon dat terugkomt in gesprekken, documenten, toezicht, beleid en praktijk is moeilijker te negeren.

Tijdens het traject zijn inzichten voortdurend teruggelegd en bijgesteld. Dit was geen onderzoek waarin eerst alles werd opgehaald en daarna in stilte werd geschreven. De looptijd van bijna vier jaar maakte het mogelijk om bevindingen te toetsen aan nieuwe gesprekken, actuele ontwikkelingen en veranderende beleidscontexten. Sommige lijnen werden scherper. Andere werden genuanceerd. Sommige woorden verdwenen omdat zij te veel systeemtaal waren. Andere begrippen werden juist belangrijker omdat deelnemers lieten zien wat zij in de praktijk doen. Zo werd het thema onderwijs zwaarder dan aanvankelijk voorzien. De betekenis en de onwenselijkheid van drang werden voor ons steeds scherper. De rol van lokale teams en Veilig Thuis kwam preciezer in beeld. De vraag naar civil society werd geen bijzin, maar onderdeel van de diagnose.

Ook de eerdere tussenrapportage speelde daarin een rol. Die tussenstand bracht al een eerste ordening aan in wat was opgehaald: menselijke waarden, richtinggevende systeemvragen en praktische handvatten die niet hoefden te wachten op een nieuw stelsel. In de jaren daarna is die lijn verder getoetst, aangescherpt en verbreed. De tussenrapportage liet zien dat er al vroeg meer speelde dan formele rechtsbescherming

alleen. Deze patroonanalyse bouwt daarop voort, maar trekt de consequenties verder door.

Niet iedereen die aan dit traject heeft bijgedragen, zal zich in elke zin herkennen. Dat kan niet en dat hoeft ook niet. De werkelijkheid van jeugdzorg en jeugdbescherming is daarvoor te gelaagd en te beladen. Sommige mensen spraken vanuit persoonlijke ervaring. Anderen vanuit professionele verantwoordelijkheid. Weer anderen vanuit bestuurlijke, juridische, wetenschappelijke of maatschappelijke betrokkenheid. Hun belangen, woorden en accenten waren niet hetzelfde. Juist daarom is niet gezocht naar een gemiddelde mening, maar naar terugkerende patronen.

De keuzes rond privacy, vertrouwelijkheid, representativiteit en afbakening zijn toegelicht in de methodische verantwoording.

Daarmee is deze patroonanalyse geen eindpunt. Zij is ook geen claim dat alles nu volledig is verklaard. Zij is een ordening van wat zichtbaar wordt als niet de keten, maar het leven van kinderen, jongeren en ouders het vertrekpunt wordt. Zij laat zien welke patronen telkens terugkeren, waar het stelsel zichzelf herhaalt, waar nieuwe beleidswoorden oude schade kunnen verbergen en waar verandering niet kan blijven steken in betere samenwerking binnen dezelfde logica.

De kern van de werkwijze is eenvoudig gebleven, ook al werd de inhoud onderweg groter: luisteren, ordenen, toetsen, terugleggen en opnieuw kijken. Niet om iedereen tevreden te stellen. Niet om ongemak te vermijden. Maar om scherper te zien wat er gebeurt wanneer hulp, bescherming en macht rond kinderen, jongeren en ouders samenkomen.

Want een patroonanalyse vraagt iets anders dan een klassieke beleidsevaluatie. Zij vraagt niet alleen: wat is er gezegd en waarom? Zij vraagt: waarom komt dit steeds terug?

Wat we hebben gezien

Tien hoofdbevindingen

De bevindingen in dit hoofdstuk zijn geen losse observaties. Zij komen uit het geheel van dialogen, gesprekken, documenten, praktijkervaringen, bestaande onderzoeken, beleidsbewegingen en de voortdurende toetsing die in het vorige hoofdstuk is beschreven. Het gaat dus niet om één casus, één organisatie of één type ervaring. Juist over verschillende perspectieven heen kwam steeds dezelfde beweging terug: kinderen, jongeren en ouders raken positie kwijt in een stelsel dat zegt hen te helpen of te beschermen. En diezelfde beweging bevestigde patronen die kinderen, jongeren en ouders nadrukkelijk ervoeren.

Dat betekent niet dat elke professional, elke organisatie of elke interventie tekortschiet. Dat is te simpel en doet geen recht aan de mensen die dagelijks proberen het goede te doen. Maar de patronen zijn te hardnekkig om als incidenten te blijven behandelen. Wat we zagen, was geen optelsom van toevalligheden. Het was een manier van kijken, organiseren, schrijven, overleggen en besluiten die zich telkens herhaalt.

1 Geen kenniscrisis, maar een doorwerkingscrisis

De eerste bevinding is misschien ook de meest ongemakkelijke. De jeugdzorgcrisis bestaat niet omdat Nederland niet weet dat er iets misgaat. Er ligt genoeg. Rapporten, inspectiesignalen, wetenschappelijke onderzoeken, parlementaire debatten, journalistieke verhalen, ervaringsverhalen, rechterlijke uitspraken, klachten, evaluaties, hervormingsagenda's en verbeterprogramma's.

Het probleem is niet het ontbreken van kennis. Het probleem is dat kennis onvoldoende gevolgen heeft.

Steeds opnieuw worden dezelfde problemen benoemd. Wachtlijsten. Tekortschietende rechtsbescherming. Onvoldoende feitenonderzoek. Onheldere rollen. Schade door uithuisplaatsingen. Gesloten jeugdzorg. Kinderen die geen passende hulp krijgen. Ouders die zich niet gehoord voelen. Professionals die vastlopen. Toch komt de reactie vaak weer uit op meer overleg, meer afstemming, meer protocollen, meer toezicht, meer vroegsignalering, meer lokale teams of nieuwe programma's die de bestaande ordening grotendeels intact laten.

Daarmee wordt het weten zelf bijna onderdeel van het probleem. We weten genoeg om niet meer verrast te zijn, maar kennelijk nog niet genoeg om werkelijk te stoppen met wat steeds opnieuw schade veroorzaakt. De crisis is dus niet alleen inhoudelijk. Zij is ook bestuurlijk en moreel. Wat doen we met wat we al weten?

2 Kinderen, jongeren en ouders verliezen positie

Een tweede terugkerende bevinding is dat kinderen, jongeren en ouders wel vaak worden betrokken, maar daarmee nog niet werkelijk positie hebben.

Zij mogen hun verhaal doen. Zij mogen aan tafel zitten. Zij mogen reageren op een verslag. Zij mogen instemmen met een plan. Soms worden zij zelfs nadrukkelijk "centraal" gezet. Maar dat betekent niet vanzelf dat hun woorden de analyse veranderen, dat hun correcties werkelijk worden verwerkt, dat zij begrijpen welke informatie verder reist of dat zij invloed hebben op de richting van het traject.

Het verschil tussen gehoord worden en positie hebben is groot.

Positie betekent dat je weet wat er gebeurt voordat het beeld vastligt. Dat je kunt corrigeren voordat informatie wordt gedeeld. Dat je weet wie beslist en wie achter de schermen invloed heeft. Dat je begrijpt of iets hulp is, beoordeling, dwang, controle of voorbereiding op een zwaardere route. Dat jouw kennis over je eigen leven niet wordt gezien als emotie naast professionele kennis, maar als noodzakelijke kennisbron.

Veel kinderen, jongeren en ouders vertelden juist het tegenovergestelde. Zij herkenden zich

niet in verslagen. Zij ervoeren dat context verdween. Zij zagen dat woorden die zij in vertrouwen hadden gedeeld later een andere betekenis kregen. Zij voelden dat zij pas mochten reageren nadat de richting al was bepaald. Dat is geen echte positie. Dat is achteraf proberen schade te beperken.

3 De keten bouwt te vaak een eigen werkelijkheid

Een derde bevinding gaat over de manier waarop een dossierwerkelijkheid ontstaat. Dat gebeurt zelden in één keer. Het gebeurt stap voor stap.

Een zorg wordt opgeschreven. Een vermoeden wordt overgenomen. Een interpretatie wordt herhaald. Een observatie wordt gekoppeld aan eerdere zorgen. In een overleg ontstaat professionele consensus. In een volgend verslag klinkt die consensus steviger. Later komt dezelfde formulering terug in een plan, rapportage, verzoekschrift of rechterlijke afweging.

Zo ontstaat een werkelijkheid die gezag krijgt doordat zij reist.

Dat betekent niet dat professionals bewust onwaarheden opschrijven. Vaak proberen zij juist zorgvuldig te zijn. Maar de keten heeft de neiging om woorden zwaarder te maken naarmate zij vaker worden herhaald. Wat begon als “er zijn zorgen over” kan later voelen als “er is vastgesteld dat”. Wat begon als één waarneming kan een patroon worden. Wat begon als een vraag kan een conclusie worden.

Voor kinderen en ouders is dat moeilijk te bestrijden. Zij dragen dan niet meer bij aan een open onderzoek, maar lopen tegen de muur van een opgebouwd beeld. En wie het dossier niet kan corrigeren voordat het verder reist, verliest langzaam zeggenschap over het eigen verhaal. En wie zijn eigen verhaal niet meer herkent, leeft niet langer alleen zijn eigen leven, maar ook het leven dat een ander in het dossier heeft vastgelegd.

4 Taal en dossiers krijgen macht

Daarmee hangt de vierde bevinding samen: taal is in de jeugdzorg geen stijlkwestie. Taal is macht.

Woorden als “niet meewerkend”, “zorgmijdend”, “onvoldoende leerbaar”, “gebrek aan probleeminzicht”, “emotioneel belast”, “complex”, “onveilig” of “ontwikkelingsbedreiging” kunnen grote gevolgen krijgen. Niet omdat één woord alles bepaalt, maar omdat zulke woorden in dossiers blijven staan, worden herhaald, worden geïnterpreteerd en uiteindelijk kunnen meewegen in besluiten over hulp, omgang, perspectief, verblijf of maatregelen.

Taal kan verschuiven. Boosheid wordt instabiliteit. Wanhoop wordt gebrek aan inzicht. Vragen stellen wordt weerstand. Niet vertrouwen wordt niet meewerken. Verdriet wordt kwetsbaarheid. Een conflict wordt onveiligheid. Een ouder die context geeft, kan gaan klinken als iemand die verantwoordelijkheid ontwijkt.

Juist daarom moet professionele taal scherper zijn dan zij nu vaak is. Wat is feitelijk gezien? Wie heeft wat gezegd? Wat is een vermoeden? Wat is interpretatie? Welke context is bekend? Welke alternatieve verklaringen zijn onderzocht? Wat zeggen kind, jongere en ouder zelf?

Een dossier mag nooit machtiger worden dan de werkelijkheid die het probeert te beschrijven.

5 Rechtsbescherming komt te laat

De vijfde bevinding is dat rechtsbescherming in de jeugdzorg vaak te laat verschijnt. Formeel kan er rechtsbescherming zijn. Er kan een advocaat zijn. Er kan een zitting zijn. Er kan een klacht worden ingediend. Er kan toezicht zijn. Er kan later correctie worden gezocht.

Maar de richting van een traject ontstaat vaak eerder. In het eerste gesprek. In de melding. In een overleg tussen professionals. In de startanalyse. In een veiligheidsinschatting. In een MDO. In interne afstemming. In een formulering die later wordt overgenomen.

Tegen de tijd dat een zaak formeel wordt, is het beeld vaak al opgebouwd.

Dat is een rechtsstatelijk probleem. Macht begint namelijk niet pas wanneer de rechter beslist. Macht begint zodra informatie over mensen wordt verzameld, gewogen, gedeeld en gebruikt om richting te geven aan hun leven. Als kinderen, jongeren en ouders pas daarna werkelijk positie krijgen, is hun rechtsbescherming te zwak en vaak kansloos omdat een al opgebouwd beeld, zonder rechtsbescherming, moet worden omgebogen.

Rechtsbescherming moet daarom naar voren. Niet als juridisering van elk gesprek, maar als bescherming tegen onzichtbare macht. Begrijpelijke informatie, hoor en wederhoor, correctierecht, toetsbare dossiers, zichtbare besluitvorming en onafhankelijke steun moeten niet pas beschikbaar zijn wanneer de zaak al zwaar is geworden.

6 Het grijze gebied tussen vrijwillig en dwang moet verdwijnen

Een zesde bevinding gaat over het grijze gebied dat in de praktijk is ontstaan tussen vrijwillige hulp en juridisch getoetste dwang. In dat gebied worden woorden gebruikt als vrijwillig maar niet vrijblijvend, drang, veiligheidsafspraken, noodzakelijke hulp, preventieve inzet of voorwaarden om erger te voorkomen. Op papier kan dat logisch klinken. In de praktijk kan het voor ouders en jongeren heel anders voelen.

Als weigeren negatieve gevolgen kan hebben, is vrijwilligheid betrekkelijk. Als niet meewerken wordt uitgelegd als gebrek aan inzicht, is er druk. Als een ouder instemt omdat anders een melding, opschaling of maatregel dreigt, moet dat eerlijk worden benoemd. Als een jongere “vrijwillig” meedoet aan hulp omdat iedereen duidelijk maakt dat er anders iets zwaarders komt, is dat geen gewone vrijwilligheid.

Drang wordt vaak verdedigd als manier om escalatie of een juridische interventie te voorkomen. Maar precies daar zit het probleem. Wanneer druk wordt uitgeoefend om instemming af te dwingen, is er geen gewone vrijwilligheid meer. Zodra feitelijke druk macht uitoefent, moet duidelijk zijn wie die druk uitoefent, waarom, op basis van welke feiten, welk alternatief is onderzocht en hoe die druk kan worden getoetst.

Tussen vrijwillige hulp en dwang mag geen grijs gebied bestaan. Zodra weigeren feitelijke gevolgen kan hebben, is er geen gewone vrijwilligheid meer. Dan moet macht eerlijk worden benoemd en moet rechtsbescherming beschikbaar zijn. Drang moet dan ook zeker niet beter worden georganiseerd, maar als zelfstandige praktijk worden beëindigd. Wat vrijwillig is, moet vrijwillig zijn. Wat niet vrijwillig is, hoort onder een toetsbaar juridisch kader.

Vrijwilligheid wordt onbetrouwbaar wanneer macht zich verstopt in vriendelijke taal.

7 Problemen worden te vaak bij het kind gelegd

De zevende bevinding raakt aan de kern van de probleemanalyse. Veel problemen die in de jeugdzorg terechtkomen, beginnen niet bij het kind. Ze worden zichtbaar bij het kind.

Een kind dat uitvalt op school, kan vastlopen door onderwijs dat niet past. Een jongere die somber wordt, kan leven onder druk van schulden, woningnood of onveiligheid thuis. Gedrag kan een reactie zijn op trauma, pesten, overvraging, stress, loyaliteitsconflict of het ontbreken van passende steun. Ouders kunnen tekortschieten omdat zij zelf vastlopen in armoede, volwassen-ggz, verslaving, bestaansonzekerheid of een juridisch conflict.

Als het stelsel dan te snel naar jeugdzorg kijkt, wordt het kind drager van het probleem. Het krijgt hulp, een traject, een label of een dossier, terwijl de bron blijft bestaan.

Dat is inhoudelijk onjuist en moreel onrechtvaardig. Jeugdzorg kan niet oplossen wat in onderwijs, wonen, schulden, volwassenenzorg, bestaanszekerheid of samenleving begint. Toch wordt zij daar wel steeds vaker op aangesproken. Daardoor groeit de jeugdzorg, terwijl kinderen niet per se beter geholpen worden.

De vraag moet daarom eerder en scherper zijn: waar begint het vastlopen? Niet: welke jeugdhulp past hierbij?

8 School dreigt zorgpoort te worden

De achtste bevinding kwam in de onderwijsdialogen scherp naar voren. School is niet zomaar een plek waar problemen zichtbaar worden. School is voor kinderen ook een gewone leefwereld. Een plek om te leren, vrienden te zien, fouten te maken, talent te ontdekken, erbij te horen en even niet alleen casus of zorgvraag te zijn. Juist daarom is school kwetsbaar.

Wanneer school steeds meer wordt benaderd als vindplaats voor jeugdzorg, als signaleringsplek, als zorgpoort of als toegang tot overleg en dossieropbouw, verandert de betekenis van school. Ouders kunnen minder vrij worden in hun contact met school. Jongeren kunnen zich bekeken voelen. Leraren kunnen klem raken tussen hun pedagogische rol en de druk om te signaleren, melden of door te geleiden.

Dat betekent niet dat school weg moet kijken. Leraren zien veel en kunnen voor kinderen van grote betekenis zijn. Maar signaleren is iets anders dan problematiseren. Pedagogische steun is iets anders dan zorgtoeleiding. Nabijheid is iets anders dan toezicht.

Onderwijs en jeugdzorg moeten elkaar kunnen vinden waar dat nodig is, maar zij mogen niet in elkaar overvloeien. School moet school blijven. En waar onderwijs tekortschiet, moet onderwijs bewegen. Het kind mag niet via jeugdzorg probleemdrager worden van passend onderwijs dat niet passend genoeg is.

9 Rolvermenging ondermijnt vertrouwen

De negende bevinding is dat vertrouwen beschadigt wanneer rollen onduidelijk zijn. Dat speelt niet alleen in het gedwongen kader, maar ook eerder: bij lokale teams, CJG's, Veilig Thuis, schoolroutes, aanbieders, toegang en overlegtafels zoals de Jeugdbeschermingstafels in veel gemeenten.

Voor ouders en jongeren is niet altijd duidelijk met wie zij spreken. Iemand kan steun bieden, maar ook beoordelen. Iemand kan luisteren, maar ook rapporteren. Iemand kan naast het gezin lijken te staan, maar tegelijk toegang bewaken, kosten meewegen, veiligheid duiden of informatie delen met andere partijen. Een lokaal team kan nabij zijn, maar ook een poort worden. Veilig Thuis kan een eerste bescherming bieden, maar ook te breed worden ingezet voor zorgen die niet primair over concrete onveiligheid gaan.

Die onduidelijkheid maakt openheid risicovol. Wie niet weet welke rol iemand heeft, gaat minder vrij spreken. Wie niet weet of een hulpvraag later als risico wordt gelezen, gaat zich indekken. Wie niet weet of een gesprek ondersteuning is of voorbereiding op opschaling, ervaart geen vertrouwen maar spanning. Rolvermenging is dus geen technisch punt in een organogram. Het raakt aan de kern van hulp. Vertrouwen vraagt dat mensen weten wie helpt, wie beoordeelt, wie beslist en wie macht heeft.

Dat geldt ook voor de gecertificeerde instellingen. De kritiek richt zich niet op individuele jeugdbeschermers, maar op een model waarin regie, controle, rapportage, veiligheidsweging en juridische beïnvloeding te veel samenkomen. Zo'n rol is bijna niet zuiver uit te voeren, ook niet door professionals die dat wel proberen.

10 Nieuw beleid vraagt een Reality Check: voorkomt dit beleid oude schade?

De tiende bevinding is dat goed klinkend beleid niet vanzelf goed werkt.

Veel woorden in het huidige beleid zijn op zichzelf aantrekkelijk. Preventie. Nabijheid. Samenwerking. Normaliseren. Inclusie. Integraliteit. Eigen regie. Stevige lokale teams. Eerder erbij zijn. Minder labels. Meer samenhang.

Maar woorden moeten worden getoetst op hun werking. Preventie kan steun betekenen, maar ook eerder signaleren en registreren. Nabijheid kan vertrouwen geven, maar ook toezicht

dichterbij brengen. Samenwerking kan helpen, maar ook ketenmacht versterken. Normaliseren kan onnodige labels verminderen, maar ook noodzakelijke ondersteuning onthouden. Inclusie kan kinderen laten meedoen, maar ook plaatsing zonder passende steun worden. Een stevig lokaal team kan steunstructuur zijn, maar ook nieuwe toegangsmacht.

Daarom is een Reality Check nodig, met een boemerangtoets als harde ondergrens. Niet als nieuw bureaucratisch instrument, maar als manier van kijken. Maakt dit voorstel kinderen, jongeren en ouders sterker? Wordt macht zichtbaarder of mistiger? Wordt de keten kleiner of voller? Worden problemen opgelost waar zij beginnen? Wordt school pedagogisch sterker of meer als zorgroute ingericht? Worden dossiers corrigeerbaarder of machtiger? Krijgen professionals meer ruimte voor vakmanschap of vooral meer verantwoordingslast?

Zonder zo'n toets keert het oude stelsel terug in nieuwe taal.

Kern van wat we hebben gezien

De tien bevindingen wijzen samen in één richting. De jeugdzorg heeft niet alleen verbetering nodig. Zij heeft herordening nodig.

Niet omdat hulp minder belangrijk wordt. Niet omdat bescherming overbodig is. Niet omdat professionals het niet goed zouden willen doen. Maar omdat hulp en bescherming alleen legitiem zijn wanneer zij beginnen bij het leven van kinderen, jongeren en ouders, macht zichtbaar maken, problemen oplossen waar zij beginnen en rechtsbescherming organiseren voordat de richting al vastligt.

De kern van wat we hebben gezien is dus niet dat kinderen en ouders te weinig worden besproken. Zij worden vaak juist te veel besproken. Het probleem is dat zij te weinig positie hebben in wat over hen wordt gezegd, geschreven, gewogen en besloten.

Wat dit betekent

Conclusies

De bevindingen uit het vorige hoofdstuk laten zien dat de jeugdzorgcrisis niet kan worden opgelost met nog één verbeterprogramma, nog één overlegtafel, nog één toegang, nog één protocol of nog één bestuurlijke afspraak over samenwerking. Dat soort maatregelen kan op onderdelen nodig zijn. Maar het raakt niet vanzelf aan de kern.

De kern is dat hulp, bescherming, verantwoordelijkheid en macht rond kinderen, jongeren en ouders verkeerd zijn geordend. Niet overal. Niet altijd. Niet bij iedere professional en niet in iedere situatie. Maar wel vaak genoeg om niet langer te kunnen spreken over incidenten.

Deze conclusies gaan daarom niet over het aanwijzen van schuld. Ze gaan over consequenties trekken. Als de patronen die in deze analyse zichtbaar worden kloppen, dan is verbetering binnen dezelfde logica onvoldoende. Dan moet het stelsel niet alleen beter werken, maar anders worden begrensd, anders worden ingericht en anders worden gelegitimeerd.

1 Verbetering binnen dezelfde logica is onvoldoende

De eerste conclusie is dat de jeugdzorg geen extra laag nodig heeft, maar een andere ordening.

Veel beleidsreacties van de afgelopen jaren zijn begrijpelijk. Meer samenwerking. Meer samenhang. Meer preventie. Sterkere lokale teams. Eerder erbij zijn. Betere informatie-uitwisseling. Meer regie. Het klinkt logisch, en soms is het ook nodig. Maar zolang dezelfde onderliggende logica blijft bestaan, ontstaat het risico dat het stelsel zichzelf uitbreidt onder het mom van verbetering.

Dan wordt de keten niet kleiner, maar voller. Dan wordt de toegang niet helderder, maar breder. Dan komen er meer professionals rond gezinnen, zonder dat duidelijker wordt wie werkelijk helpt, wie beoordeelt en wie beslist. Dan wordt preventie niet het versterken van het gewone leven, maar eerder signaleren en eerder registreren. Dan wordt samenwerking geen oplossing, maar een nieuwe vorm van ketenmacht.

Dat is de les van de patroonanalyse. De vraag is niet alleen hoe partijen beter kunnen samenwerken. De vraag is ook, en misschien wel meer, of alles wat nu in die samenwerking terechtkomt daar wel thuishoort.

2 De jeugdzorg moet kleiner worden waar zij te groot is geworden

De tweede conclusie is dat jeugdzorg niet de verzamelplek mag blijven voor problemen die elders beginnen.

Dat betekent niet dat kinderen en gezinnen minder steun nodig hebben. Het betekent dat steun vaker op een andere plek moet beginnen. Bij onderwijs dat moet bewegen. Bij bestaanszekerheid. Bij schulden. Bij volwassen-ggz. Bij wonen. Bij verslavingszorg. Bij scheiding en conflict. Bij informele steun. Bij een samenleving die eerder draagt.

Wanneer die problemen via het kind in de jeugdzorg terechtkomen, wordt het kind probleemdrager van wat elders niet wordt opgelost. Dat is onjuist, onrechtvaardig en op termijn onhoudbaar. Jeugdzorg kan veel, maar zij kan geen woningnood oplossen, geen schulden saneren, geen ouder behandelen die geen toegang krijgt tot volwassen-ggz, geen passend onderwijs vervangen en geen samenleving repareren die gewone steun heeft verloren.

De jeugdzorg moet daarom kleiner worden waar zij te groot is geworden, zodat zij sterker kan zijn waar zij werkelijk nodig is.

3 Menswaardigheid is geen zachte waarde

De derde conclusie is dat menswaardigheid geen toon of bejegening is. Het is een harde ontwerpvoorwaarde.

Een stelsel is niet menswaardig omdat professionals vriendelijk proberen te zijn of omdat beleid spreekt over eigen regie,

vertrouwen en maatwerk. Een stelsel is menswaardig wanneer mensen daadwerkelijk positie houden. Wanneer zij begrijpen wat er gebeurt. Wanneer zij kunnen corrigeren wat over hen wordt vastgelegd. Wanneer zij weten wie beslist. Wanneer hulp niet ongemerkt beoordeling wordt. Wanneer macht niet verborgen blijft achter taal als veiligheid, samenwerking of preventie.

Menswaardigheid moet dus zichtbaar worden in toegang, dossiers, toezicht, financiering, rechtsbescherming, klachten, besluitvorming en uitvoering. Anders blijft het een waarde op papier.

Dat maakt menswaardigheid ook toetsbaar. Een beleidsvoorstel dat nabij klinkt maar macht onduidelijker maakt, is niet menswaardig. Een lokaal team dat steun biedt maar tegelijk toegang bewaakt, kosten weegt, veiligheid duidt en informatie vastlegt, is niet vanzelf menswaardig. Een schoolroute die vroeg signaleert maar ouders en kinderen het gevoel geeft dat school een zorgpoort wordt, is niet vanzelf preventief.

De vraag is steeds: wat doet dit met mensen?

4 Rechtsbescherming moet beginnen voordat de richting vastligt

De vierde conclusie is dat rechtsbescherming in de jeugdzorg te laat komt wanneer zij pas verschijnt bij de formele procedure.

In veel trajecten ontstaat de richting eerder. In gesprekken, meldingen, verslagen, MDO's, interne overleggen, veiligheidsinschattingen en rapportages. Daar wordt taal gekozen. Daar ontstaat beeldvorming. Daar wordt bepaald welke informatie belangrijk is en welke context verdwijnt. Daar krijgt een traject vaart en richting.

Als ouders, jongeren en kinderen pas werkelijk positie krijgen wanneer het dossier al richting heeft, dan is rechtsbescherming te laat.

Daarom moet rechtsbescherming vanaf het eerste contact worden ingebouwd. Niet om elk gesprek juridisch te maken, maar om te voorkomen dat feitelijke macht onzichtbaar blijft. Het gaat om begrijpelijke informatie, toetsbare feiten, scheiding tussen waarneming en interpretatie, correctierecht, tijdige onafhankelijke ondersteuning, bescherming tegen feitelijke druk zonder toetsing en zichtbaarheid van iedereen die invloed heeft.

Rechtsbescherming is geen sluitstuk. Zij is de voorwaarde waaronder hulp en bescherming legitiem kunnen zijn.

5 Taal en dossiers moeten worden behandeld als machtsmiddelen

De vijfde conclusie is dat taal en dossiervorming niet langer als administratieve kwesties kunnen worden gezien.

In de jeugdzorg kunnen woorden blijven reizen. Een formulering uit een vroeg verslag kan later terugkomen in een plan, een veiligheidsbeoordeling, een verzoekschrift of een rechterlijke afweging. Een vermoeden kan zwaarder worden door herhaling. Een interpretatie kan een kenmerk worden. Een zorg kan een conclusie worden.

Daarom moet taal preciezer worden dan nu vaak gebeurt. Niet mooier. Preciezer. Wat is gezien? Door wie? Wanneer? Wat is gezegd? Wat is vermoeden? Wat is interpretatie? Welke context is bekend? Welke andere verklaringen zijn onderzocht? Wat zeggen kind, jongere en ouder zelf?

Een dossier is nooit de werkelijkheid zelf. Het is een selectie en ordening van die werkelijkheid. Juist daarom moet het corrigeerbaar zijn voordat het verder reist. Wie geen zeggenschap heeft over wat over hem wordt vastgelegd, heeft onvoldoende bescherming tegen de macht van het systeem.

6 Veiligheid vraagt relatie, context en toetsing

De zesde conclusie is dat veiligheid niet sterker wordt door alles eerder, breder en zwaarder als risico te behandelen.

Veiligheid is essentieel. Er zijn kinderen die bescherming nodig hebben. Er zijn situaties waarin de overheid niet mag wachten. Maar

veiligheid wordt kwetsbaar wanneer zij wordt losgemaakt van relatie, context en toetsing.

Als risico vóór relatie komt, gaan ouders zich verdedigen en jongeren zich afsluiten. Als veiligheid niet concreet wordt gemaakt, wordt het een breed machtswoord. Als drang blijft bestaan en vrijwilligheid blijft heten, verdwijnt rechtsbescherming. Als een maatregel wordt gezien als bewijs van bescherming, verdwijnt de vraag wat het ingrijpen daadwerkelijk verbetert.

Bescherming moet daarom meer zijn dan ingrijpen. Zij moet laten zien wat er beter wordt voor het kind, waarom dit nodig is, welk minder ingrijpend alternatief is onderzocht en hoe wordt voorkomen dat het ingrijpen zelf nieuwe schade veroorzaakt.

Iedere maatregel moet daarom aantoonbaar bijdragen aan bescherming en herstel.

7 School moet pedagogische leefwereld blijven

De zevende conclusie is dat onderwijs scherper moet worden beschermd tegen zorglogica.

School is voor kinderen niet alleen een plek waar problemen zichtbaar worden. School is ook een gewone leefwereld. Een plek om te leren, te proberen, te falen, vrienden te maken, talent te ontdekken en erbij te horen. Als school vooral wordt gezien als vindplaats voor jeugdzorg, verandert die betekenis.

Onderwijs en jeugdzorg moeten elkaar kunnen vinden. Dat is soms noodzakelijk. Maar zij mogen niet in elkaar overlopen. Leraren moeten geen zorgtriagisten worden. MDO's mogen geen schaduwbesluitvorming worden. Lokale teams of aanbieders mogen school niet ongemerkt binnenschuiven als toegang tot dossieropbouw, beoordeling of feitelijke druk richting jeugdzorg.

Waar onderwijs tekortschiet, moet onderwijs bewegen. Het kind mag niet via jeugdzorg probleemdrager worden van passend onderwijs dat niet passend genoeg is.

Inclusief onderwijs vraagt minder labels waar dat kan, maar nooit minder recht op passende ondersteuning waar die nodig is.

8 Lokale nabijheid is niet vanzelf menselijkheid

De achtste conclusie is dat lokale of stevige teams alleen verantwoord zijn wanneer hun rol scherp begrensd is.

Nabijheid klinkt menselijk. Dichtbij klinkt laagdrempelig. Breed kijken klinkt zorgvuldig. Maar dichtbij is niet automatisch veilig. Breed is niet automatisch beter. En stevig is niet automatisch menswaardig.

Een lokaal team kan steun bieden. Dat is waardevol. Maar een lokaal team kan ook een nieuwe machtspoort worden wanneer steun, toegang, beoordeling, veiligheidsduiding, kostenbewaking en dossieropbouw samenkomen. Dan ontstaat precies het grijze gebied dat deze patroonanalyse zichtbaar maakt.

Ouders moeten met een vraag kunnen aankloppen zonder bang te zijn dat hulp automatisch verandert in registratie, beoordeling of een veiligheidsroute. Laagdrempeligheid vraagt daarom rolhelderheid. Zonder rolhelderheid wordt nabijheid geen vertrouwen, maar toezicht dichterbij huis.

9 Het huidige gedwongen kader is niet toekomstbestendig

De negende conclusie is dat het huidige model van gecertificeerde instellingen rechtsstatelijk kwetsbaar is.

Dat is geen aanval op individuele jeugdbeschermers. Veel jeugdbeschermers proberen onder grote druk zorgvuldig en menselijk te werken. Het probleem zit in de rolcombinatie. De gecertificeerde instelling voert regie, controleert, rapporteert, weegt veiligheid, beïnvloedt de juridische route, stuurt op hulp en adviseert over verlenging, omgang, terugplaatsing of perspectief. Te veel functies komen samen in één institutionele positie.

Voor ouders en kinderen is daardoor niet altijd zichtbaar wanneer de instelling helpt, wanneer zij controleert, wanneer zij beoordeelt en wanneer zij feitelijk richting geeft aan de

rechterlijke afweging. Ook voor professionals zelf is die rol zwaar en vaak onzuiver.

Het gedwongen kader moet daarom opnieuw worden ontworpen. Onderzoek, beslissing, hulp, regie en toezicht moeten scherper worden gescheiden. De Raad voor de Kinderbescherming onderzoekt en verzoekt onafhankelijk. De rechter beslist en toetst. De gemeente organiseert hulp. Hulpverleners helpen. De jeugdbeschermer voert een begrensde en toetsbare regierol uit binnen de maatregel. Dat is geen verzwakking van bescherming, maar een poging om bescherming rechtsstatelijker te maken.

10 Professionals hebben geen extra druk nodig, maar een beter geordend stelsel

De tiende conclusie is dat professionals niet kunnen worden losgezien van het stelsel waarin zij werken.

Zij zijn vaak het gezicht van de keten, maar niet de ontwerpers ervan. Zij werken met wachtlijsten, schaarste, hoge caseloads, publieke druk, klachtangst, incidentangst, managementlijnen, administratieve last en rollen die vertrouwen soms onmogelijk maken. Van hen wordt menselijkheid gevraagd in een systeem dat hen tegelijk dwingt tot indekken, registreren, verantwoorden en beheersen.

Dat ontslaat professionals niet van verantwoordelijkheid. Hun taal, houding, verslaglegging en keuzes hebben grote gevolgen. Juist daarom is vakmanschap nodig: relationeel, contextgericht, taalbewust, rolzuiver, juridisch bewust en moreel reflectief.

Maar goed professioneel handelen vraagt ook goede voorwaarden. Een stelsel dat professionals overvraagt en bang maakt, kan niet verwachten dat zij vanzelf moedig, nabij en menswaardig blijven werken. Werkgevers, gemeenten, rijksoverheid en toezichthouders dragen hierin verantwoordelijkheid. Professionals hebben geen extra druk nodig, maar ruimte, bescherming, scholing, tijd en duidelijke rollen.

11 Toezicht en bekostiging moeten macht en herstel centraal zetten

De elfde conclusie is dat toezicht en bekostiging nu te vaak de bestaande logica bevestigen.

Toezicht kijkt vaak naar onderdelen: kwaliteit, rechtmatigheid, certificering, veiligheid, financiën, procedures. Maar schade ontstaat vaak juist tussen onderdelen. In overdrachten. In wachttijden. In informatie die doorreist. In onduidelijke rollen. In informele besluitvorming. In hulp die ontbreekt. In druk die vrijwilligheid blijft heten.

Toezicht moet daarom niet alleen kijken naar kwaliteit binnen organisaties, maar naar macht in het geheel. Waar ontstaat feitelijke macht? Wie beïnvloedt besluiten? Waar komt rechtsbescherming te laat? Waar worden dossiers te sterk? Waar wordt verantwoordelijkheid doorgeschoven?

Ook bekostiging moet anders worden bekeken. Een stelsel doet vaak wat het betaalt. Als volume wordt beloond, groeit volume. Als trajecten worden betaald, ontstaan trajecten. Als zware routes beter financierbaar zijn dan lichte steun, verschuift het stelsel naar zwaardere routes. Als herstel van het gewone leven financieel minder zichtbaar is dan voortduring van zorg, blijft zorg langer aanwezig dan nodig.

Publiek geld moet herstel ondersteunen, niet afhankelijkheid organiseren.

12 Civil society is geen bijzaak

De twaalfde conclusie is dat een menswaardig jeugdstelsel niet alleen binnen jeugdzorg kan worden gebouwd.

Kinderen groeien niet op in beschikkingen, productcodes of zorgarrangementen. Zij groeien op in relaties. Gezin, familie, school, buurt, sport, vrienden, verenigingen, jongerenwerk, geloofsgemeenschappen, gewone volwassen nabijheid. Wanneer die bedding verzwakt, groeit de professionele keten.

Dat betekent niet dat informele steun specialistische hulp kan vervangen. Het betekent wel dat jeugdzorg nooit kan oplossen

wat samenleving, bestaanszekerheid, onderwijs, volwassenenzorg en wonen niet dragen. Een samenleving die elk probleem professionaliseert, verliest uiteindelijk het vermogen om zelf naast mensen te staan.

Civil society is daarom geen zachte bijzaak. Zij is een voorwaarde voor minder jeugdzorg. Niet als terugtrekkende overheid, maar als overheid die begrijpt dat bescherming ook begint vóór de keten: bij bestaanszekerheid, onderwijs, volwassenenzorg, wonen, schuldenaanpak, buurtkracht en gewone steun.

13 Nieuw beleid moet worden beschermd tegen terugval

De dertiende conclusie is dat nieuw beleid altijd het risico heeft om oude patronen opnieuw te organiseren.

Dat geldt juist voor beleid dat goed klinkt. Preventie kan controle worden. Nabijheid kan toezicht worden. Inclusie kan verlies van ondersteuning worden. Normaliseren kan onthouden van hulp betekenen. Samenwerking kan ketenmacht worden. Lokale teams kunnen toegangsmacht worden. Minder labels kunnen minder recht op steun betekenen. Meer data kunnen meer beheersing worden.

Daarom is een Reality Check nodig: een toets op menswaardigheid, macht en boemerangbeleid. Niet als extra formulier, maar als bestuurlijke en morele toets. Wat doet dit voorstel in het leven van kinderen, jongeren, ouders en professionals? Wordt macht zichtbaarder of onzichtbaarder? Worden mensen sterker of afhankelijker? Worden problemen opgelost waar zij beginnen? Wordt de keten kleiner waar zij te groot is geworden? Wordt school pedagogisch sterker of meer als zorgroute ingericht? Wordt rechtsbescherming eerder of opnieuw achteraf?

Zonder zo'n toets keert het oude stelsel terug in nieuwe taal.

14 Niets doen is zelf een keuze

De laatste conclusie is dat wachten niet neutraal is.

Nog een onderzoek, nog een overlegtafel, nog een pilot, nog een bestuurlijke verkenning of nog een toekomstprogramma kan verstandig lijken. Soms is zorgvuldigheid nodig. Maar in dit domein heeft uitstel altijd een prijs. Terwijl wordt gewacht, groeien kinderen op. Terwijl wordt afgestemd, blijven ouders in onzekerheid. Terwijl wordt geëvalueerd, reizen dossiers door. Terwijl wordt hervormd, vallen professionals uit. Terwijl wordt gesproken over samenwerking, lopen gezinnen vast.

Niets doen betekent dat bekende schade doorgaat.

Daarom is de vraag niet meer alleen of het anders moet. De vraag is of bestuur, politiek, uitvoering, rechtspraak, toezicht, onderwijs, sector en samenleving bereid zijn de consequenties te trekken uit wat inmiddels bekend is.

Slotconclusie

De jeugdzorg moet niet alleen beter functioneren. Zij moet opnieuw worden geordend rond menswaardigheid, rechtsbescherming, rolzuiverheid, het juiste primair verantwoordelijke domein, toetsbare taal, zichtbare macht, herstelgerichte bekostiging en een samenleving die eerder draagt.

Het probleem is niet dat kinderen, jongeren en ouders onvoldoende worden besproken. Zij worden vaak juist te veel besproken.

Het probleem is dat zij te weinig positie hebben in wat over hen wordt gezegd, geschreven, gewogen en besloten.

Hulp, bescherming en overheidsmacht zijn alleen legitiem wanneer zij beginnen bij de mens, macht zichtbaar maken, problemen oplossen waar zij beginnen en rechtsbescherming organiseren vanaf het eerste moment dat de overheid dichtbij komt.

Het nieuwe ontwerp

Van ketenlogica naar menswaardige ordening

Het nieuwe ontwerp begint niet met een nieuw organogram. Dat zou te gemakkelijk zijn. De jeugdzorg is niet vastgelopen omdat er nog geen schema was gemaakt. Er zijn al veel schema's gemaakt. Er zijn stelsels gewijzigd, verantwoordelijkheden verplaatst, regio's gevormd, programma's gestart, toekomstscenario's geschreven, hervormingsagenda's opgesteld en lokale teams ingericht. Toch keren dezelfde patronen terug.

Daarom begint dit ontwerp ergens anders.

Niet bij de vraag welke organisatie waar moet staan, maar bij de vraag wat kinderen, jongeren en ouders nodig hebben om niet opnieuw te verdwijnen in routes, dossiers, loketten en overlegtafels. En vervolgens bij de vraag hoe hulp, bescherming en macht zo worden geordend dat zij menswaardig, rechtsstatelijk en controleerbaar zijn.

De kern is eenvoudig, maar ingrijpend: niet alles wat bij een kind zichtbaar wordt, is jeugdzorg. En niet alles wat jeugdzorg wordt genoemd, hoort daar ook thuis.

In de huidige situatie wordt veel wat rond kinderen gebeurt te snel naar jeugdzorglogica getrokken. Een school maakt zich zorgen. Een ouder vraagt hulp. Een professional ziet overbelasting. Er is een melding bij Veilig Thuis. Een lokaal team raakt betrokken. Er ontstaat overleg. Er wordt informatie gedeeld. Er komt een verslag. De woorden veiligheid, ontwikkeling, opvoeding, medewerking of risico verschijnen. Soms blijft het vrijwillige hulp. Soms ontstaat feitelijke druk die nog vrijwillig wordt genoemd. Soms wordt het een beschermingszaak.

Voor het stelsel zijn dat routes. Voor kinderen en ouders is het hun leven.

Het nieuwe ontwerp draait deze beweging om. De eerste vraag is niet: welke jeugdzorgroute past hierbij? De eerste vraag is: waar begint het probleem?

Als het probleem begint bij onderwijs, moet onderwijs bewegen. Als het begint bij schulden, moet schuldhulp leveren. Als het begint bij woningnood, moet wonen aan zet zijn. Als het begint bij volwassen-ggz, moet volwassenenzorg beschikbaar zijn. Als het begint bij verslaving, scheiding, bestaansonzekerheid, overbelasting of ontbrekende steun, moet dáár verantwoordelijkheid worden genomen. Het kind mag niet langer de ingang worden waardoor andere domeinen hun tekort alsnog bij jeugdzorg laten landen.

Dat vraagt een andere toegang. Niet eerst kijken of er minderjarige kinderen zijn die hier misschien last van de hulpvraag kunnen ondervinden. Niet een toegang die vooral kijkt welke voorziening beschikbaar is, welke aanbieder gecontracteerd is of welk product past. Ook niet een toegang die onder de naam normaliseren hulp smaller maakt terwijl de achterliggende problemen blijven bestaan. Er is een publieke startanalyse nodig die onafhankelijk genoeg is om niet meteen naar aanbod, budget of bestaande routes te kijken.

Die startanalyse moet met kind, jongere en ouders onderzoeken wat er werkelijk speelt. Niet in twintig formulieren, maar wel zorgvuldig. Wat is feitelijk bekend? Wat wordt vermoed? Wat zegt het kind? Wat zeggen ouders? Wat ziet school? Wat is context? Welke verklaringen zijn nog niet onderzocht? Waar begint het vastlopen? Welk domein is primair verantwoordelijk? En wat moet onmiddellijk gebeuren om rust, continuïteit en indien nodig veiligheid te brengen?

Zo'n startanalyse is geen nieuwe poort naar jeugdzorg. Zij moet juist voorkomen dat alles jeugdzorg wordt. Zij is ook geen bureaucratisch loket dat gezinnen opnieuw laat wachten. Zij is een manier om vanaf het begin scherper te kijken, zodat het kind niet de probleemdrager wordt van wat elders moet worden opgelost.

Daarmee krijgt toegang zelf een rechtsbeschermende functie. Het juiste loket is geen administratief detail. Als een probleem verkeerd wordt geplaatst, volgt vaak verkeerde hulp. En verkeerde hulp kan schade veroorzaken, ook als zij goed bedoeld is. Daarom moet vanaf het begin duidelijk zijn waarom iets bij jeugdzorg hoort, waarom juist niet, of waarom een ander domein moet leveren. Ouders en jongeren moeten die analyse kunnen begrijpen, aanvullen en betwisten voordat zij verder reist.

In dit ontwerp blijven lokale steunstructuren belangrijk. Maar hun rol moet veel scherper worden begrensd dan nu vaak gebeurt. CJG's, wijkteams en lokale teams kunnen waardevol zijn wanneer zij ouders en kinderen dichtbij ondersteunen, praktische vragen helpen ordenen, pedagogische steun bieden en verbinding leggen met gewone voorzieningen. Maar zij mogen geen verborgen toegangsmacht worden. Geen plek waar hulp, beoordeling, kostenbewaking, veiligheidsduiding en dossieropbouw ongemerkt in elkaar schuiven.

Laagdrempeligheid vraagt vertrouwen. Vertrouwen vraagt rolhelderheid. Ouders moeten met een vraag kunnen aankloppen zonder direct bang te zijn dat hun hulpvraag later als risico wordt gelezen. Een jongere moet kunnen vertellen dat het niet goed gaat zonder meteen onderdeel te worden van een dossierroute die hij niet overziet. Een lokale professional moet kunnen helpen zonder tegelijk de schaduw van controle mee te brengen.

In dat licht moet ook het begrip regie scherp worden gebruikt. Regie betekent in deze patroonanalyse niet dat een professional, lokaal team of keten de zeggenschap over het gezinsleven overneemt. In de kern ligt de regie over opvoeding, dagelijks leven en betekenisgeving bij ouders en, passend bij leeftijd en ontwikkeling, bij het kind zelf. Professionals kunnen ondersteunen, ordenen, begrenzen of, binnen een juridisch getoetst kader, tijdelijk ingrijpen. Maar zodra zij feitelijk regie overnemen, moet duidelijk zijn op welke grond dat gebeurt, wie daarvoor verantwoordelijk is, hoe dat wordt getoetst en hoe regie zo snel mogelijk weer teruggaat naar kind en ouders.

Daarom geldt voor lokale teams een harde ontwerpvraag: zijn zij steunstructuur of toegangsmacht? Als zij steunstructuur zijn, moet hun informatiegebruik beperkt en helder zijn. Als zij zorgen wegen, toegang bepalen of veiligheidsduiding doen, dan moeten daar waarborgen bij horen. Feiten, vermoedens en interpretaties moeten zichtbaar worden gescheiden. Ouders en jongeren moeten kunnen corrigeren. En waar verschil van inzicht ontstaat, moet onafhankelijke tegenspraak mogelijk zijn voordat zorgen zwaarder worden.

Ook Veilig Thuis moet scherper worden gepositioneerd. Veilig Thuis is nodig waar sprake is van huiselijk geweld, kindermishandeling, seksueel geweld, stalking, dwingende controle of concrete onveiligheid. Daar moet deskundigheid zitten. Daar moet snel en zorgvuldig worden gehandeld. Maar Veilig Thuis moet niet de brede meldpoort zijn voor alles wat schuurt rond kinderen en gezinnen.

Niet elke zorg is een veiligheidsmelding. Niet elke overbelasting is kindermishandeling. Niet elk schoolprobleem hoort in veiligheidstaal. Als Veilig Thuis te breed wordt gebruikt, verliest het aan scherpte waar het werkelijk nodig is en worden gezinnen onnodig in een zware taal en route geplaatst. Juist door Veilig Thuis te begrenzen tot geweld en concrete onveiligheid, kan het sterker worden in zijn kernopdracht.

School krijgt in het nieuwe ontwerp een beschermde positie. Niet omdat school buiten zorgen staat, maar omdat school voor kinderen een gewone leefwereld moet blijven. Een plek om te leren, fouten te maken, vrienden te zien, talent te ontdekken, rust te vinden, gezien te worden zonder meteen casus te zijn. Juist die gewone betekenis van school staat onder druk wanneer onderwijs steeds meer wordt benaderd als vindplaats voor zorg,

signaleringsplek of toegangspoort naar jeugdzorg.

Onderwijs en jeugdzorg moeten elkaar kunnen vinden. Dat staat niet ter discussie. Maar zij mogen niet in elkaar overvloeien. Een leraar is geen jeugdzorgprofessional. Een MDO is geen rechtbank. Een schoolgesprek is geen veiligheidsverhoor. Een lokaal team op school is niet vanzelf laagdrempelig als ouders niet precies weten welke rol het heeft en wat er met informatie gebeurt.

Waar onderwijs tekortschiet, moet onderwijs primair verantwoordelijk blijven. Samenwerkingsverbanden passend onderwijs moeten leveren waar ondersteuning nodig is. Inclusief onderwijs mag niet betekenen dat kinderen wel in een gewone klas worden geplaatst, maar zonder de steun die zij nodig hebben. Minder labels kunnen goed zijn, maar nooit wanneer minder labels in de praktijk minder recht op ondersteuning betekent.

Het nieuwe ontwerp vraagt dus om verdunning van de instroom. Niet door kinderen en ouders weg te sturen, maar door scherper te bepalen welke vraag waar thuishoort. Daardoor wordt jeugdzorg kleiner waar zij te groot is geworden, en sterker waar zij werkelijk nodig is. Specialistische jeugdhulp moet beschikbaar zijn voor kinderen die deze hulp nodig hebben. Dat lukt niet zolang jeugdzorg ook de opvangplek blijft voor schuldenstress, woningnood, onderwijsfalen, volwassenproblematiek en maatschappelijke tekorten.

Daarom is civil society geen bijzin in dit ontwerp. Kinderen groeien niet op in loketten, beschikkingen of zorgarrangementen. Zij groeien op in relaties. Familie, buurt, school, vrienden, sport, cultuur, geloofsgemeenschappen, jongerenwerk, informele steun en volwassenen die blijven. Niet alles wat kwetsbaar is, moet onmiddellijk professioneel worden gemaakt. Soms is professionele hulp nodig. Soms is bescherming nodig. Maar vaak is ook iets anders nodig: bestaanszekerheid, ritme, mensen om een gezin heen, een veilige plek om te leren, steun voordat iets escaleert.

Een samenleving die minder draagt, vraagt steeds meer van jeugdzorg. Dit ontwerp zegt daarom niet dat de overheid zich moet terugtrekken. Het zegt dat de overheid beter moet organiseren wat zij zelf moet doen, en tegelijk moet versterken wat mensen en gemeenschappen kunnen dragen. Niet als goedkope vervanging van specialistische hulp, maar zodat specialistische hulp niet alles hoeft op te vangen.

Het gedwongen kader vraagt de meest ingrijpende herordening. Daar is de macht het grootst en moet de rechtsbescherming het scherpst zijn. Het huidige model met gecertificeerde instellingen is rechtsstatelijk kwetsbaar, omdat te veel functies samenkomen in één institutionele positie. Regie, controle, rapportage, veiligheidsweging, beïnvloeding van juridische routes en het sturen op hulp zijn te sterk met elkaar verweven.

Dat is geen aanval op individuele jeugdbeschermers. Veel jeugdbeschermers proberen onder zware omstandigheden zorgvuldig te werken. Maar de rol die zij moeten uitvoeren is vaak te onzuiver. Zij moeten naast ouders staan en tegelijk over hen rapporteren. Zij moeten hulp organiseren en tegelijk controleren. Zij moeten vertrouwen vragen en tegelijk voorwaarden stellen. Zij moeten veiligheid wegen en tegelijk met schaarste werken. Dat maakt de positie voor gezinnen onveilig en voor professionals bijna niet goed uitvoerbaar.

In het eindbeeld verdwijnt de gecertificeerde instelling daarom als institutionele regiedrager. Niet morgen zonder overgang, niet zonder zorgvuldigheid, en niet alsof de expertise van jeugdbeschermers gemist kan worden. Maar wel als richting. Onderzoek, beslissing, hulp, regie en toezicht moeten scherper uit elkaar.

De kern van dat eindbeeld is de onafhankelijke, door de rechter benoemde jeugdbeschermer. Die positie lijkt op het bewindvoerdersmodel bij de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen:

niet een instelling krijgt de maatregel in handen, maar een natuurlijke persoon krijgt van de rechter een duidelijke wettelijke opdracht. Die jeugdbeschermer voert regie op de maatregel, bewaakt of de ontwikkelingsbedreiging waarvoor de maatregel is uitgesproken werkelijk wordt weggenomen, ziet erop toe dat noodzakelijke hulp beschikbaar komt, onderhoudt contact met kind en ouders, rapporteert aan de rechter en vraagt waar nodig rechterlijke toetsing of bijstelling.

Juist die persoonlijke benoeming is belangrijk. In het huidige model kan verantwoordelijkheid verdwijnen in teamlijnen, gedragswetenschappelijke overleggen, juridische afstemming, managementbesluiten en organisatielogica. Voor ouders en kinderen is dan niet meer helder wie werkelijk verantwoordelijk is voor de richting van het traject. In het nieuwe model is er één herkenbare professional die een publieke opdracht uitvoert en daarop aanspreekbaar is.

Dat betekent niet dat deze jeugdbeschermer alleen werkt. Ondersteuning, intervisie, juridische kennis, gedragswetenschappelijke expertise, administratie en achtervang blijven nodig. De jeugdbeschermer kan zelfstandig werken, expertise inhuren of zich voor ondersteuning in een maatschap organiseren. Maar die ondersteuning of maatschap mag niet opnieuw de drager van de maatregel worden. De opdracht ligt bij de benoemde jeugdbeschermer. De verantwoordelijkheid mag dus niet opnieuw verdwijnen in een organisatie.

De jeugdbeschermer verleent zelf geen hulp. Hij of zij behandelt niet, doet geen diagnostiek in eigen zaak, wordt geen ambulant hulpverlener en organiseert niet als gemeente of aanbieder de hulp. Dat onderscheid is cruciaal. Wie hulp verleent, moet een hulpverleningsrelatie kunnen opbouwen. Wie regie voert op een gedwongen maatregel, vertegenwoordigt staatsmacht. Die rollen kunnen niet zonder schade in elkaar overlopen.

De Raad voor de Kinderbescherming onderzoekt en verzoekt onafhankelijk wanneer gedwongen ingrijpen noodzakelijk kan zijn. De rechter beslist, benoemt de jeugdbeschermer en houdt toezicht op de uitvoering. De gemeente organiseert passende hulp. Hulpverleners helpen. De jeugdbeschermer voert regie binnen de rechterlijke opdracht. Daarmee wordt de macht niet ontkend, maar zichtbaar gemaakt en persoonlijker, begrensder en toetsbaarder georganiseerd.

Dit maakt bescherming niet zwakker. Het maakt bescherming eerlijker. Macht verdwijnt niet, maar wordt zichtbaar. Rollen worden niet zachter, maar zuiverder. Ouders en jongeren weten beter wie helpt, wie onderzoekt, wie beslist en wie controleert. Professionals krijgen een rol die minder onmogelijk is. De rechter krijgt beter zicht op wat er na de beschikking werkelijk gebeurt.

Tot dat eindbeeld is bereikt, moet nu al worden begonnen met tussenstappen. Onzichtbare beïnvloeders moeten zichtbaar worden. Teammanagers, gedragswetenschappers, juristen en interne overleggen kunnen nu (een te) grote invloed hebben op de richting van een traject. Wanneer zij meebepalen hoe veiligheid wordt gewogen of welke route wordt gevolgd, moeten ouders, jongeren en rechter weten dat zij invloed hebben. Dossiers moeten scherper worden. Buiten een juridisch getoetst kader mogen geen maatregelen of voorwaarden worden opgelegd die feitelijk als dwang werken. Perspectiefbesluiten en omgangsbeperkingen moeten eerder toetsbaar worden. Rechtsbijstand moet eerder beschikbaar zijn waar overheidsmacht feitelijk dichtbij komt.

Ook toezicht moet anders worden ingericht. Nu kijkt toezicht vaak naar onderdelen. Naar instellingen, kwaliteit, certificering, procedures, veiligheid, rechtmatigheid of financiën. Dat is nodig, maar onvoldoende. Schade ontstaat vaak tussen onderdelen: in overdrachten, wachttijden, informatie die gaat reizen, rollen die vermengen, hulp die ontbreekt, verantwoordelijkheid die verschuift en macht die nergens volledig zichtbaar is.

Toezicht moet daarom ook kijken naar macht in het geheel. Waar ontstaat feitelijke invloed op het leven van kinderen en ouders? Wie bepaalt de richting? Waar worden aannames feiten? Waar komt rechtsbescherming te laat? Waar wordt een gezin van loket naar loket gestuurd? Waar wordt school zorgpoort? Waar wordt feitelijke druk uitgeoefend zonder dat deze als macht wordt benoemd en getoetst? Waar zorgt bekostiging ervoor dat volume belangrijker wordt dan herstel?

Bekostiging is daarbij geen technisch sluitstuk. Geld stuurt gedrag. Als trajecten worden betaald, ontstaan trajecten. Als plekken moeten worden gevuld, blijven plekken bestaan. Als zware routes beter financierbaar zijn dan vroege steun, verschuift het systeem naar zwaar. Als afschaling, herstel en juiste probleemtoewijzing financieel niet zichtbaar worden, blijven ze bestuurlijk kwetsbaar.

Daarom moet bekostiging worden gericht op herstel van het gewone leven. Op juiste routering. Op het voorkomen van onnodige escalatie. Op het beschikbaar houden van specialistische hulp voor wie die nodig heeft. Op het versterken van onderwijs, volwassenenzorg, bestaanszekerheid en lokale steun waar daar de bron van het probleem ligt. Niet als bezuinigingslogica, maar als correctie op verkeerde adressering.

Het nieuwe ontwerp vraagt ook iets van professionele cultuur. Professionals moeten niet minder deskundig worden, maar anders deskundig. Relationeel, contextgericht, taalbewust, rechtsstatelijk, rolzuiver en machtssensitief. Zij moeten weten wat hun woorden in dossiers kunnen doen. Zij moeten feiten, vermoedens en interpretaties kunnen scheiden. Zij moeten ouders en jongeren niet alleen horen, maar hun inbreng laten doorwerken. Zij moeten herkennen wanneer zij onderdeel worden van een route die zwaarder wordt dan nodig is.

Maar dit mag niet opnieuw als extra last op professionals worden gelegd zonder hun omstandigheden te veranderen. Wie menswaardig werk vraagt, moet menswaardige voorwaarden organiseren. Tijd, realistische caseloads, supervisie, moreel beraad, opleiding, juridische helderheid, vaardigheid in het omgaan met klachten en tegenspraak en leidinggevenden die niet vooral sturen op indekken, productie en reputatie. Een professional kan niet langdurig relationeel werken in een systeem dat afstand beloont.

Het nieuwe ontwerp is daarmee geen groter stelsel. Het is een scherper stelsel.

Minder jeugdzorg waar problemen elders beginnen. Sterkere jeugdzorg waar specialistische hulp nodig is. Duidelijker bescherming waar veiligheid werkelijk in het geding is. Een toegang die eerst begrijpt voordat zij routeert. Veilig Thuis als specialistisch centrum voor geweld en concrete onveiligheid. Lokale teams als steunstructuur, niet als verborgen machtspoort. School als pedagogische leefwereld. Een gedwongen kader waarin rollen zuiverder zijn en macht toetsbaar is. Toezicht dat niet alleen instellingen ziet, maar ook het geheel. Bekostiging die herstel ondersteunt. Een samenleving die eerder draagt.

Dit ontwerp lost niet morgen alles op. Het vraagt wetgeving, bestuurlijke keuzes, overgangstijd, geld, vakmanschap en moed. Maar het geeft wel richting. En richting is nodig, omdat zonder richting elk nieuw programma het risico loopt terug te vallen in wat al bekend is: meer keten, meer overleg, meer registratie, meer toegang, meer professionals rond gezinnen en opnieuw te weinig positie voor de mensen om wie het gaat.

De bedoeling is niet een perfect stelsel op papier. De bedoeling is een andere beweging in de praktijk.

Eerst begrijpen. Dan pas routeren.
Eerst de bron. Dan pas de route.
Eerst positie. Dan pas besluitvorming.
Eerst rolzuiverheid. Dan pas samenwerking.
Eerst menswaardigheid. Dan pas systeemlogica.

De financiële basis

Niet minder hulp, maar minder verkeerde hulp

De financiële discussie over jeugdzorg wordt vaak gevoerd alsof er maar twee keuzes zijn: meer geld naar hetzelfde stelsel, of minder hulp voor kinderen, jongeren en gezinnen. Die tegenstelling is te smal. Zij doet ook geen recht aan wat in deze patroonanalyse zichtbaar is geworden.

De vraag is niet of kwetsbare kinderen, jongeren en ouders minder ondersteuning nodig hebben. De vraag is of de ondersteuning die nu onder de noemer jeugdzorg wordt georganiseerd, ook werkelijk de juiste ondersteuning is. Op het juiste moment. Vanuit het juiste domein. Met de juiste deskundigheid. En zonder dat het kind probleemdrager wordt van tekorten die elders beginnen.

De financiële basis onder deze analyse is daarom niet: bezuinigen op kinderen. De financiële basis is: minder geld naar verkeerde routes, te late hulp, dubbele trajecten, bestuurlijke onduidelijkheid, onnodige escalatie en systeemschade. Dat is een wezenlijk verschil.

Als een probleem begint bij schulden, maar via het kind in de jeugdzorg terechtkomt, betaalt het stelsel uiteindelijk twee keer. Eerst voor een jeugdzorgroute die de bron van de stress niet kan oplossen. Later alsnog voor schuldhulp, bestaanszekerheid, herstel, schooluitval, gezondheidsklachten of juridische procedures. Als een kind vastloopt omdat onderwijs niet past, maar het probleem wordt vertaald naar een individueel jeugdhulptraject, blijft de onderwijsopgave bestaan. Als een ouder geen toegang krijgt tot volwassen-ggz, maar de gevolgen daarvan via het kind worden behandeld, wordt de verkeerde plek verantwoordelijk gemaakt voor het juiste probleem. Dat veroorzaakt menselijke schade. Maar ook financiële schade.

Verkeerde adressering maakt trajecten langer, zwaarder en duurder. Het leidt tot herhaalde analyses, overdrachten, wachttijden, opschaling, beschermingsroutes, procedures, herstel achteraf en professionals die veel tijd kwijt zijn aan afstemming tussen domeinen die eerder hun eigen verantwoordelijkheid hadden moeten nemen. De financiële vraag is dus niet alleen hoeveel jeugdzorg kost. De vraag is hoeveel we verspillen doordat problemen te vaak op de verkeerde plek terechtkomen.

Daarom is domeinzuiver werken geen verschraling. Het is precisie.

Domeinzuiver werken betekent niet dat kinderen en gezinnen worden weggestuurd. Het betekent dat vanaf het begin scherper wordt gekeken waar het probleem begint en wie moet leveren. Soms is dat jeugdzorg. Soms onderwijs. Soms volwassen-ggz. Soms schuldhulp. Soms wonen. Soms bestaanszekerheid. Soms verslavingszorg. Soms familierechtelijke ondersteuning. Soms praktische steun rond het gezin. En vaak een combinatie, maar dan wel met een duidelijke primaire verantwoordelijkheid.

Juist daardoor kan specialistische jeugdzorg sterker worden. Als jeugdzorg niet langer de verzamelplek is voor alles wat elders niet tijdig wordt opgelost, ontstaat ruimte voor kinderen en jongeren die daadwerkelijk specialistische hulp nodig hebben. Minder verkeerde instroom is geen bezuiniging op hulp. Het is een voorwaarde om de juiste hulp beschikbaar te houden.

De financiële onderbouwing bij deze patroonanalyse werkt met een voorzichtige macrobasis van ongeveer acht miljard euro per jaar aan jeugdzorguitgaven. Dat bedrag is geen exacte claim over elke geldstroom, maar een werkbasis om te kunnen nadenken over de omvang van het probleem. De kernvraag is welk deel van die uitgaven samenhangt met klassieke, primair jeugdgerichte hulp- of veiligheidsvragen, en welk deel samenhangt met problematiek waarvan het primaire aangrijpingspunt buiten de klassieke jeugdzorg ligt.

In gesprekken en presentaties rond het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

is vaker de analyse gedeeld dat bij een groot deel van de casuïstiek het probleem niet primair in het kind of de opvoeding zelf begint, maar in de context waarin het kind opgroeit: bestaanszekerheid, schulden, huisvesting, volwassen-ggz, verslaving, scheiding, onderwijs, overbelasting of ontbrekende steun. In deze patroonanalyse is gewerkt met het percentage van 83 procent dat door het Toekomstscenario zelf naar buiten is gebracht als indicatie van beïnvloedbaar volume. Dat percentage moet zorgvuldig worden gelezen. Het zegt niet dat 83 procent van de kinderen geen hulp nodig heeft. Het zegt ook niet dat 83 procent van het budget kan worden geschrapt. Het zegt dat een groot deel van de huidige inzet mogelijk anders, eerder en beter kan worden geadresseerd wanneer problemen bij het juiste domein terechtkomen.

Daarom wordt dat cijfer in deze patroonanalyse niet gebruikt als besparingspercentage, maar als waarschuwing. Als zo'n groot deel van de casuïstiek contextgedreven is, dan is het financieel onverstandig en menselijk schadelijk om de oplossing primair in jeugdzorg te blijven zoeken.

Op basis van die benadering wordt een beïnvloedbaar volume zichtbaar. Bij beperkte verbetering ontstaat al enige financiële ruimte doordat minder dubbel werk, minder verkeerde inzet en minder escalatie nodig zijn. Bij een steviger herordening wordt die ruimte groter. En wanneer het stelsel werkelijk wordt ingericht volgens de principes van deze patroonanalyse — niet beginnen bij aanbod, maar bij de bron van het probleem en het juiste primair verantwoordelijke domein — komt een veel groter bedrag in beeld dat nu mogelijk vastzit in verkeerde adressering.

Maar hier moet de formulering scherp blijven. Die ruimte is geen bedrag dat morgen uit het stelsel kan worden gehaald. Dat zou precies de verkeerde conclusie zijn. Het is ook geen vrijbrief voor bezuinigingen. Het is de financiële omvang van inzet die mogelijk anders kan worden ingericht wanneer problemen eerder, beter en domeinzuiverder worden opgepakt.

De eerste stap is daarom investeren, niet afromen. Maar die investering kan wel uit bestaande middelen komen.

Er is geld nodig voor een betere startanalyse. Voor deskundigheid aan de voorkant. Voor directe verbinding met volwassen-ggz, schuldhulp, onderwijs, wonen, bestaanszekerheid en veiligheid. Voor onafhankelijke ondersteuning van ouders en jongeren. Voor rechtsbescherming wanneer dwang dreigt. Voor betere dossiervorming. Voor monitoring op gezinsniveau. Voor herstel van systeemschade. Voor het afbouwen van wachtlijsten. En voor specialistische jeugdhulp die beschikbaar moet blijven voor kinderen die deze hulp echt nodig hebben.

Wie te snel financiële ruimte wegboekt, sloopt de randvoorwaarden voor verandering. Dan ontstaat opnieuw boemerangbeleid: het stelsel moet anders gaan werken, maar krijgt niet de ruimte om anders te worden ingericht. Vervolgens blijft de oude route bestaan, alleen met minder geld. Dat is geen hervorming. Dat is verschraling.

Ook andere domeinen moeten eerder verantwoordelijkheid nemen. Maar dat betekent niet dat alle kosten nieuw zijn. Volwassen-ggz, Wmo, schuldhulp, onderwijs, wonen, bestaanszekerheid en veiligheid hebben al publieke opdrachten en budgetten. De financiële fout is dat deze domeinen vaak te laat, te beperkt of pas na escalatie worden ingezet. Dan ontstaat eerst jeugdzorginzet, waarna het oorspronkelijke domein alsnog moet handelen. Domeinzuiver werken keert die volgorde om.

Dat vraagt bestuurlijke afspraken over geldstromen. Want als het ene domein investeert en een ander domein de besparing ziet, blijft iedereen op zijn eigen begroting passen. Dan wint het systeem van de mens. De financiële ordening moet daarom aansluiten bij de inhoudelijke ordening. Wie primair verantwoordelijk is voor de bron van het probleem, moet ook financieel aangesproken kunnen worden op tijdig handelen. Anders blijft

jeugdzorg betalen voor schade die elders is ontstaan.

De financiële betekenis van deze patroonanalyse zit dus niet alleen in minder uitgaven binnen jeugdzorg. Zij zit vooral in minder maatschappelijke schade. Een kind dat thuiszit, verliest onderwijs, ontwikkeling, ritme, sociale relaties en toekomstkansen. Een ouder die ziek wordt van ketendruk, kan werk verliezen en afhankelijk worden van andere publieke voorzieningen. Een jongere die jarenlang geen passende hulp krijgt, kan later terechtkomen in volwassen-ggz, uitkering, schulden, justitie of langdurige maatschappelijke uitval. Een gezin dat door verkeerde routes verder beschadigt, vraagt later herstel dat veel zwaarder en duurder is.

Een bezuiniging die vandaag jeugdzorgkosten verlaagt, maar morgen schooluitval, volwassen-ggz, arbeidsongeschiktheid, schuldhulp, rechtspraak of maatschappelijke uitval vergroot, is geen besparing. Dat is kostenverplaatsing.

Daarom moet financiële verantwoordelijkheid breder worden bekeken dan het jaarlijkse jeugdzorgbudget. De vraag moet zijn wat het kost wanneer kinderen, jongeren, ouders en professionals te lang in de verkeerde route vastlopen. En wat het oplevert wanneer eerder wordt gedaan wat nodig is: een passende schoolplek, volwassenenzorg voor een ouder, schuldhulp, woonstabiliteit, informele steun, specialistische hulp waar die echt nodig is en rechtsbescherming voordat het dossier al richting heeft gekregen.

De financiële opdracht is dus helder. Niet snijden in hulp, maar snijden in verkeerde adressering. Niet besparen op kinderen, maar investeren in het juiste domein. Niet afromen wat mogelijk vrijkomt, maar eerst herstellen wat jarenlang is beschadigd. Niet sturen op minder trajecten als doel op zichzelf, maar op minder onnodige trajecten doordat problemen eerder goed worden begrepen.

Pas wanneer zichtbaar is dat instroom, stapeling, escalatie, wachttijden, maatregelen, procedures en systeemschade werkelijk afnemen, kan structurele budgettaire ruimte verantwoord worden vastgesteld.

Tot die tijd moet de financiële basis onder deze patroonanalyse vooral worden gelezen als een nuchtere waarschuwing. Een stelsel dat problemen verkeerd adresseert, wordt vanzelf duurder. Niet omdat kinderen te veel vragen, maar omdat het systeem te laat, te zwaar en te vaak op de verkeerde plek antwoord geeft.

De beste financiële ingreep is daarom niet harder remmen op jeugdzorg. De beste financiële ingreep is eerder doen wat klopt.

Aanbevelingen

Van weten naar doen

De aanbevelingen in deze patroonanalyse zijn geen losse verbeterpunten. Daarvoor is het probleem te diep en te verweven. Zij zijn ook geen nieuwe beleidsagenda naast alle bestaande agenda's, programma's, scenario's en hervormingen. Er is al genoeg beleidstaal. Er zijn al genoeg routes. De vraag is niet of er nog iets kan worden toegevoegd. De vraag is wat nu anders moet worden geordend.

De kern van deze aanbevelingen is dat hulp, bescherming en macht rond kinderen, jongeren en ouders opnieuw moeten worden begrensd. Niet omdat bescherming minder belangrijk wordt, maar omdat bescherming alleen legitiem is wanneer zij menswaardig, rechtsstatelijk, rolzuiver en toetsbaar wordt georganiseerd.

De aanbevelingen zijn terug te brengen tot vijf systeemkeuzes. Die keuzes vormen het kompas onder alles wat volgt.

De eerste keuze is: begin bij de mens. Niet bij de keten, het loket, het aanbod, de route, het dossier of het risico, maar bij het leven van het kind, de jongere, de ouder en het gezin.

De tweede keuze is: organiseer toegang rond het juiste domein. Niet alles wat bij een kind zichtbaar wordt, is jeugdzorg. Problemen die beginnen bij onderwijs, armoede, schulden, wonen, volwassen-ggz, verslaving, scheiding of gebrek aan steun moeten worden opgepakt waar zij beginnen.

De derde keuze is: bouw rechtsbescherming vanaf het eerste contact. Niet pas bij de zitting. Niet pas wanneer het formeel is. De richting van een traject ontstaat vaak veel eerder.

De vierde keuze is: scheid hulp, macht en beoordeling. Vertrouwen kan niet ontstaan wanneer ouders en jongeren niet weten of iemand hen helpt, beoordeelt, controleert, rapporteert of richting geeft aan een zwaardere route.

De vijfde keuze is: toets elk nieuw beleid op oude schade. Veel woorden klinken goed: preventie, nabijheid, samenwerking, normaliseren, inclusie, stevige lokale teams, eigen regie. Maar goede woorden zijn geen garantie voor goede werking. Elk voorstel moet worden getoetst op wat het daadwerkelijk doet in het leven van kinderen, jongeren, ouders en professionals.

Vanuit die vijf keuzes volgen de aanbevelingen.

1 Maak menswaardigheid het harde ontwerpprincipe

Menswaardigheid mag niet langer een woord zijn dat iedereen onderschrijft en niemand hoeft te organiseren. Het moet een harde ontwerpvoorwaarde worden voor toegang, besluitvorming, toezicht, bekostiging, wetgeving, klachtbehandeling en professionele praktijk.

Een stelsel is niet menswaardig omdat de bedoeling goed is. Het is menswaardig wanneer kinderen, jongeren en ouders begrijpen wat er gebeurt, wanneer zij kunnen corrigeren wat over hen wordt vastgelegd, wanneer zij weten wie beslist, wanneer hulp niet ongemerkt beoordeling wordt en wanneer macht niet verborgen blijft achter woorden als veiligheid, samenwerking of preventie.

Daarom moet bij elk beleid, elke pilot, elk programma, elke gemeentelijke opdracht en elke wettelijke wijziging de vraag worden gesteld wat het doet met de positie van mensen. Worden kinderen, jongeren en ouders sterker of vooral zichtbaarder voor het systeem? Krijgen zij meer invloed of alleen meer contactmomenten? Wordt hun verhaal corrigeerbaar of verdwijnt het opnieuw in een dossier? Wordt macht helderder of mistiger?

Menswaardigheid is geen extra laag. Het is de toets of een stelsel dat zegt te helpen en beschermen, mensen niet opnieuw kwijtraakt.

2 Stop met praktijken waarvan bekend is dat zij schade veroorzaken

Niet alles kan morgen anders. Maar sommige dingen hoeven niet te wachten op nieuwe wetgeving, nieuwe programma's of nieuwe bestuurlijke afspraken.

Er moet worden gestopt met richtinggevende gesprekken over kinderen, jongeren en ouders zonder dat zij werkelijk positie hebben. Er moet worden gestopt met aannames laten reizen als feiten. Er moet worden gestopt met drang presenteren als vrijwilligheid. Het grijze gebied tussen vrijwillige hulp en juridisch getoetste dwang moet worden beëindigd. Er moet worden gestopt met school vanzelfsprekend gebruiken als vindplaats of stille route naar jeugdzorg. Er moet worden gestopt met ouders en jongeren verantwoordelijk maken voor hulp die niet beschikbaar is. En er moet worden gestopt met besluitvorming waarin feitelijke beïnvloeders buiten beeld blijven.

Dit vraagt geen grote systeemoperatie. Het vraagt om een bestuurlijke opdracht en professioneel leiderschap. Organisaties kunnen vandaag al hun werkinstructies, gespreksformats, dossiernormen en overlegstructuren aanpassen. Gemeenten kunnen dit opnemen in opdrachtgeverschap en contractvoorwaarden. Toezichthouders kunnen hierop gaan letten. Professionals kunnen elkaar hierop aanspreken.

Echte verandering begint niet alleen met iets nieuws doen. Zij begint ook met ophouden met wat niet langer te verdedigen is.

3 Richt een publieke startanalyse in

De toegang tot hulp en bescherming moet opnieuw worden ingericht. Niet als budgetpoort. Niet als doorverwijsmachine. Niet als marktgestuurde triage. En ook niet als nieuwe brede machtspoort vóór de jeugdzorg.

Er is een publieke, onafhankelijke en deskundige startanalyse nodig. Die begint niet bij beschikbaar aanbod, maar bij de vraag wat er werkelijk speelt. Waar begint het probleem? Wat is feitelijk bekend? Wat wordt vermoed? Wat zeggen kind, jongere en ouders zelf? Welke context is bekend? Welke verklaringen zijn nog niet onderzocht? Welk domein is primair verantwoordelijk? Wat moet onmiddellijk gebeuren om veiligheid, rust of continuïteit te herstellen?

Die startanalyse moet sterk genoeg zijn om niet alles naar jeugdzorg te trekken. Dat vraagt kennis van jeugd, onderwijs, veiligheid, bestaanszekerheid, volwassenenzorg, GGZ, schulden, wonen, scheiding, verslaving, trauma en informele steun. Maar die kennis mag niet worden verward met aanbiedersbelang. Wie hulp aanbiedt, mag niet ongemerkt bepalen welke hulpvraag wordt gezien.

De startanalyse moet toetsbaar zijn. Voor kinderen, jongeren en ouders moet duidelijk zijn waarom een probleem bij een bepaald domein wordt belegd, welke feiten daaraan ten grondslag liggen en hoe zij kunnen aanvullen of tegenspreken voordat de analyse verder reist.

4 Leg verantwoordelijkheid bij het domein waar het probleem begint

Dat een probleem bij een kind zichtbaar wordt, betekent nog niet dat jeugdzorg de juiste plek is. Dat is een van de hardste lessen van deze patroonanalyse.

Als een kind vastloopt doordat onderwijs niet past, moet onderwijs bewegen. Als een gezin onder schuldenstress staat, moet schuldhulp leveren. Als een ouder psychisch vastloopt, moet volwassen-ggz beschikbaar zijn. Als woningnood de veiligheid en ontwikkeling onder druk zet, moet wonen aan zet zijn. Als een complexe scheiding het kind klemzet, vraagt dat een passende route in familierecht, conflictbegeleiding en volwassenenondersteuning, niet automatisch jeugdzorg voor het kind.

Het juiste primair verantwoordelijke domein bepalen is geen administratieve handeling. Het is rechtsbescherming. Als een probleem verkeerd wordt geplaatst, ontstaat verkeerde

hulp. Verkeerde hulp kost tijd, geld, vertrouwen en soms ontwikkeling.

Daarom moeten Rijk, gemeenten, onderwijs, volwassenenzorg, schuldhulp, wonen en veiligheid gezamenlijke afspraken maken over domeinverantwoordelijkheid. Niet vrijblijvend. Niet als warme samenwerkingstaal. Maar zo dat zichtbaar wordt wie moet leveren wanneer het probleem niet primair in de jeugdzorg begint.

5 Bouw rechtsbescherming vanaf het eerste contact

Rechtsbescherming mag niet wachten tot een zaak formeel genoeg is geworden. Te vaak ontstaat de richting van een traject al eerder: in een melding, gesprek, verslag, MDO, veiligheidsinschatting, intern overleg of conceptanalyse.

Daarom moet rechtsbescherming vanaf het eerste contact worden georganiseerd wanneer overheid, toegang, school, Veilig Thuis, lokaal team, jeugdzorg of jeugdbescherming feitelijk invloed krijgt op het gezinsleven.

Dat betekent begrijpelijke informatie, hoor en wederhoor, zichtbare scheiding tussen feiten en aannames, corrigeerbare dossiers, tijdige onafhankelijke ondersteuning, toetsbaarheid van dwang en een eigen positie voor het kind. Het betekent ook dat ouders en jongeren moeten weten wanneer iets hulp is, wanneer iets druk is en wanneer iets kan leiden tot een zwaardere route.

Kosteloze rechtsbijstand bij uithuisplaatsingen en gezagsbeëindigingen is belangrijk, maar te smal als de schade al eerder ontstaat. Ook bij dreigende uithuisplaatsing, niet-vrijwillige druk, omgangsbeperkingen, perspectiefbesluiten, dossiergeschillen, uitblijvende hulp of feitelijke uitvoeringsbesluiten moet tijdige juridische ondersteuning toegankelijk zijn.

Rechtsbescherming is geen sluitstuk. Zij is de voorwaarde waaronder hulp en bescherming legitiem kunnen zijn.

6 Maak dossiers toetsbaar, begrijpelijk en corrigeerbaar

Dossiers zijn nodig. Zonder verslaglegging is er geen overdracht, geen continuïteit en geen verantwoording. Maar een dossier is nooit de werkelijkheid zelf. Het is een selectie van woorden, gebeurtenissen, observaties en interpretaties. Juist daarom moet het scherp en corrigeerbaar zijn.

In elk dossier moet zichtbaar zijn wat feit is, wat waarneming is, wat een vermoeden is, wat interpretatie is en wat een professioneel oordeel is. Er moet duidelijk zijn wie iets heeft gezegd, wanneer, op basis waarvan en welke context bekend was. Woorden die zwaar kunnen doorwerken, zoals onveilig, niet meewerkend, zorgmijdend, gebrek aan probleeminzicht of ontwikkelingsbedreiging, moeten concreet worden gemaakt.

Kinderen, jongeren en ouders moeten kunnen reageren voordat informatie verder reist. Niet pas achteraf, wanneer een beeld al is overgenomen door andere partijen. Correctierecht moet een werkende praktijk worden, geen formele mogelijkheid die in de werkelijkheid te laat komt.

Een dossier dat niet kan worden betwist, wordt macht. Een dossier dat niet precies is, kan schade veroorzaken.

7 Stop drang en benoem macht eerlijk

Het grijze gebied tussen vrijwillige hulp en juridisch getoetste dwang moet niet worden begrensd, maar beëindigd. Drang wordt vaak verdedigd als manier om escalatie te voorkomen, maar mag geen zelfstandige route blijven waarin feitelijke macht wordt uitgeoefend zonder rechtsbescherming.

Vrijwillig is alleen vrijwillig wanneer weigeren werkelijk mogelijk is zonder automatische negatieve duiding. Als niet meewerken gevolgen kan hebben, als een ouder instemt omdat anders een melding of maatregel dreigt, of als een jongere “vrijwillig” meedoet omdat duidelijk is dat er anders iets zwaarders komt, dan is er feitelijk sprake van druk.

Die druk moet eerlijk worden benoemd. Wie oefent druk uit? Waarom? Op basis van welke feiten? Welk alternatief is onderzocht? Wat gebeurt er bij weigering? Welke rechten heeft het gezin? Hoe kan de druk worden getoetst?

Drang moet niet beter worden georganiseerd, maar als zelfstandige praktijk worden beëindigd. Wat vrijwillig is, moet vrijwillig zijn. Wat niet vrijwillig is, hoort onder een toetsbaar juridisch kader.

Macht is soms nodig. Maar macht die zich voordoet als vrijwilligheid, tast vertrouwen en rechtsbescherming aan.

8 Bescherm school als pedagogische leefwereld

School moet school blijven. Dat klinkt eenvoudig, maar het is een fundamentele grens.

School is voor kinderen niet alleen de plek waar problemen zichtbaar worden. Het is ook de plek waar zij leren, fouten maken, vrienden zien, talent ontdekken, structuur vinden en ergens bij horen. Als school te vanzelfsprekend wordt gebruikt als vindplaats, zorgpoort of signaleringsmachine, verandert de betekenis van school.

Onderwijs en jeugdzorg moeten elkaar kunnen vinden waar dat nodig is. Maar zij mogen niet in elkaar overlopen. Leraren zijn geen jeugdzorgprofessionals. MDO's zijn geen schaduwrechtbanken. Een schoolgesprek mag geen onduidelijke veiligheidsroute worden. Lokale teams of jeugdzorgaanbieders op school mogen niet ongemerkt toegang krijgen tot dossieropbouw, beoordeling of feitelijke druk richting jeugdzorg.

Waar onderwijs tekortschiet, moet onderwijs primair verantwoordelijk blijven. Samenwerkingsverbanden passend onderwijs moeten leveren waar ondersteuning nodig is. Inclusief onderwijs vraagt minder labels waar dat kan, maar nooit minder recht op passende ondersteuning waar die nodig is.

9 Herpositioneer Veilig Thuis, CJG's en lokale teams

Veilig Thuis moet sterk blijven waar het gaat om huiselijk geweld, kindermishandeling, seksueel geweld, stalking, dwingende controle en concrete onveiligheid. Daar is specialistische kennis nodig. Daar moet snel en zorgvuldig kunnen worden gehandeld.

Maar Veilig Thuis moet niet de brede meldpoort zijn voor alle zorgen rond kinderen en gezinnen. Niet elke zorg is een veiligheidsmelding. Niet elke overbelasting is kindermishandeling. Niet elk schoolprobleem hoort in veiligheidstaal. Wanneer Veilig Thuis te breed wordt gebruikt, wordt het minder scherp waar het werkelijk nodig is en komen gezinnen onnodig in een zware route terecht.

Ook CJG's en lokale teams moeten scherper worden begrensd. Zij kunnen waardevolle steunstructuren zijn, maar mogen geen verborgen toegang worden tot beoordeling, dossieropbouw, feitelijke druk of jeugdbescherming. Ouders moeten met een vraag kunnen aankloppen zonder bang te zijn dat hulp automatisch verandert in registratie of veiligheidsduiding.

Stevige lokale teams kunnen alleen verantwoord zijn als hun rol, macht, informatiegebruik en belangen helder zijn. Als zij steun bieden, moeten zij steun blijven. Als zij zorgen wegen of toegang bepalen, moeten feiten, vermoedens en interpretaties zichtbaar worden gescheiden en moet correctie mogelijk zijn. Nabijheid zonder rolhelderheid is geen vertrouwen. Het is toezicht dichterbij huis.

10 Herontwerp het gedwongen kader rolzuiver met een onafhankelijke jeugdbeschermer naar het model van de Wsnp

Het gedwongen kader vraagt om de meest zorgvuldige herordening. Daar is de macht het grootst. Juist daar moet de rechtsbescherming het scherpst zijn.

Het huidige model met gecertificeerde instellingen is niet toekomstbestendig. Niet omdat individuele jeugdbeschermers de

oorzaak zijn van wat misgaat. Veel jeugdbeschermers proberen onder grote druk zorgvuldig, menselijk en professioneel te werken. Het probleem zit in de institutionele rolcombinatie. Regie, controle, rapportage, veiligheidsweging, juridische beïnvloeding en het sturen op hulp komen te veel samen binnen één organisatie.

Wij adviseren daarom om het gedwongen kader wettelijk opnieuw te ontwerpen. In dat eindbeeld wordt een kinderbeschermingsmaatregel niet langer opgedragen aan een gecertificeerde instelling als institutionele regiedrager, maar aan een onafhankelijke, door de rechter benoemde jeugdbeschermer als natuurlijke persoon, vergelijkbaar met het bewindvoerdersmodel.

Die jeugdbeschermer krijgt een duidelijke wettelijke opdracht van de rechter. Hij of zij voert regie op de maatregel, bewaakt of de bedreiging waarvoor de maatregel is uitgesproken daadwerkelijk wordt verminderd, ziet erop toe dat noodzakelijke hulp beschikbaar komt, onderhoudt contact met kind en ouders, rapporteert periodiek aan de rechter en vraagt waar nodig om rechterlijke toetsing of bijstelling.

Juist de persoonlijke benoeming is belangrijk. In het huidige model kan verantwoordelijkheid verdwijnen in teamlijnen, gedragswetenschappelijke overleggen, juridische afstemming, managementbesluiten en organisatielogica. Voor kinderen en ouders is dan niet altijd duidelijk wie werkelijk verantwoordelijk is voor de richting van het traject. In het nieuwe model is er één herkenbare professional met een publieke opdracht, een wettelijke taak en een toetsbare verantwoordelijkheid.

Dat betekent niet dat deze jeugdbeschermer alleen werkt. Ondersteuning, intervisie, gedragswetenschappelijke expertise, juridische kennis, administratie, vervanging en achtervang blijven nodig. Maar die ondersteuning mag niet opnieuw de drager van de maatregel worden. De opdracht ligt bij de door de rechter benoemde jeugdbeschermer. De verantwoordelijkheid mag niet opnieuw verdwijnen in een organisatie.

De jeugdbeschermer verleent zelf geen hulp. Hij of zij behandelt niet, doet geen diagnostiek in eigen zaak, wordt geen ambulant hulpverlener en neemt niet de gemeentelijke taak over om passende hulp te organiseren. Dat onderscheid is essentieel. Wie hulp verleent, moet een hulpverleningsrelatie kunnen opbouwen. Wie regie voert op een gedwongen maatregel, vertegenwoordigt staatsmacht. Die rollen mogen niet ongemerkt in elkaar overlopen.

In dit model onderzoekt en verzoekt de Raad voor de Kinderbescherming onafhankelijk wanneer gedwongen ingrijpen noodzakelijk kan zijn. De rechter beslist, benoemt de jeugdbeschermer en houdt toezicht op de uitvoering van de maatregel. De gemeente organiseert passende hulp. Hulpverleners helpen. De onafhankelijke jeugdbeschermer voert regie binnen de rechterlijke opdracht.

Het voorstel om de gecertificeerde instelling niet langer als institutionele regiedrager te positioneren, moet worden gelezen als eindbeeld van rolzuiverheid. Niet als oproep om morgen bestaande organisaties zonder overgang af te schaffen. Er is een zorgvuldig wettelijk en bestuurlijk overgangstraject nodig, waarin continuïteit van bescherming, behoud van deskundigheid, rechtsbescherming van kinderen en ouders, positie van professionals, beloning, toezicht, vervanging, aansprakelijkheid en uitvoerbaarheid centraal staan.

Dit maakt bescherming niet minder sterk. Het maakt bescherming eerlijker, persoonlijker en beter toetsbaar. Macht verdwijnt niet, maar wordt zichtbaar. Rollen worden zuiverder. Ouders en kinderen weten beter wie helpt, wie onderzoekt, wie beslist en wie regie voert. Professionals krijgen een rol die minder onmogelijk is. En de rechter krijgt beter zicht op wat er na de beschikking werkelijk gebeurt.

11 Versterk de onafhankelijke rol van de Raad voor de Kinderbescherming

De Raad voor de Kinderbescherming moet een onafhankelijke publieke rol vervullen wanneer gedwongen ingrijpen mogelijk aan de orde is. Niet als juridische afronding van wat in de keten al is voorbereid, maar als zelfstandige onderzoekende en verzoekende partij.

Dat betekent dat de Raad niet mag verdwijnen in ketenconsensus. De Raad moet zichtbaar maken welke feiten vaststaan, welke alternatieven zijn onderzocht, waarom vrijwillige hulp onvoldoende is, waarom gedwongen ingrijpen noodzakelijk en proportioneel zou zijn, en wat het concrete doel van de maatregel is.

De Raad moet ook scherper kunnen onderscheiden wanneer een probleem werkelijk om kinderbescherming vraagt en wanneer een ander domein primair had moeten leveren. Een kinderbeschermingsverzoek mag niet het sluitstuk worden van falende toegang, ontbrekende hulp, onvoldoende passend onderwijs of niet-beschikbare volwassenenzorg.

Onafhankelijkheid is hier geen institutionele luxe. Het is rechtsbescherming.

12 Versterk rechterlijke toetsing tijdens het traject

De rechter beslist nu vooral op formele momenten. Maar veel ingrijpende gevolgen ontstaan tijdens de uitvoering. Omgang wordt beperkt. Hulp blijft uit. Perspectief verschuift. Dossiers worden zwaarder. Feitelijke druk neemt toe zonder dat rechterlijke toetsing dichterbij komt. Een kind blijft ergens wonen omdat er geen alternatief is, niet omdat dat inhoudelijk het beste is.

Daarom moet rechterlijke toetsing niet alleen aan het begin of einde van een maatregel beschikbaar zijn. Er moet eerder en laagdrempeliger kunnen worden getoetst wanneer uitvoeringsmacht feitelijk diep ingrijpt in het leven van kinderen, jongeren en ouders.

Dat vraagt geen rechter op elke stoel. Het vraagt wel dat wezenlijke uitvoeringsbeslissingen niet in een rechtsvrije zone blijven hangen. Wanneer een besluit grote gevolgen heeft voor verblijf, omgang, perspectief, hulp of rechtspositie, moet duidelijk zijn hoe en wanneer het kan worden getoetst.

De rechtsstaat moet zichtbaar blijven tijdens het traject, niet alleen aan de randen ervan.

13 Maak feitelijke beïnvloeders zichtbaar en toetsbaar

In veel dossiers is de zichtbare professional niet de enige persoon die richting geeft. Teammanagers, gedragswetenschappers, juristen, werkbegeleiders en interne casuïstiekoverleggen kunnen grote invloed hebben op de analyse, veiligheidsweging, omgang, hulpinzet, terugplaatsing, verlenging of juridische route.

Voor kinderen, jongeren en ouders blijven deze beïnvloeders vaak buiten beeld. Dat is problematisch. Wie feitelijk invloed heeft op besluiten over een kind of gezin, moet zichtbaar, deskundig, aanspreekbaar en toetsbaar zijn.

Dat betekent niet dat elk intern overleg openbaar moet worden. Het betekent wel dat dragende professionele oordelen, gedragswetenschappelijke duidingen en juridische lijnen niet anoniem door het dossier mogen werken. Wanneer een advies richtinggevend is, moet helder zijn van wie het komt, waarop het is gebaseerd en hoe het kan worden bevraagd.

Onzichtbare macht is geen goede macht.

14 Richt bekostiging op herstel en juiste adressering

Bekostiging moet niet langer vooral trajecten, volume, plekken, maatregelen en voortduring belonen. Een stelsel doet vaak wat het betaalt. Als zware routes beter financierbaar zijn dan lichte steun, verschuift het stelsel naar zwaardere routes. Als plekken gevuld moeten worden, blijven plekken bestaan. Als afschaling financieel onzichtbaar is, wordt voortduring gemakkelijker dan herstel.

Bekostiging moet daarom worden gericht op herstel van het gewone leven, juiste probleemtoewijzing, afschaling waar dat kan,

specialistische hulp waar die nodig is en tijdige inzet van het domein waar het probleem begint.

Dat betekent ook dat financiële verantwoordelijkheid domeinoverstijgend moet worden bekeken. Wanneer jeugdzorg betaalt voor de gevolgen van schulden, woningnood, volwassen-ggz of onderwijsfalen, is dat geen zuivere publieke besteding. Dan betaalt één domein voor het uitblijven van handelen door een ander domein.

Niet minder hulp is de opdracht. Minder verkeerde hulp.

15 Laat toezicht kijken naar macht in het geheel

Toezicht moet breder kijken dan afzonderlijke organisaties en afzonderlijke normen. Schade ontstaat vaak tussen onderdelen: bij overdracht, wachttijd, informatie-uitwisseling, rolvermenging, informele besluitvorming, ontbrekende hulp, feitelijke druk zonder rechtsbescherming, toegang en verschuivende verantwoordelijkheid.

Daarom moet toezicht niet alleen kwaliteit controleren, maar ook macht zichtbaar maken. Waar ontstaat feitelijke invloed? Wie bepaalt de richting? Waar worden aannames feiten? Waar komt rechtsbescherming te laat? Waar blijven kinderen, jongeren en ouders zonder positie? Waar wordt school een zorgpoort? Waar worden lokale teams toegangsmacht? Waar leidt bekostiging tot verkeerde prikkels?

Toezicht moet niet pas in beeld komen wanneer het misgaat. Het moet patronen zien voordat zij opnieuw schade veroorzaken.

16 Werk met een routekaart voor uitvoering

Deze aanbevelingen kunnen niet allemaal tegelijk worden uitgevoerd, maar zij mogen ook niet verdwijnen in algemene instemming. Daarom is een routekaart nodig.

Die routekaart moet onderscheid maken tussen wat direct kan stoppen, wat binnen één jaar moet worden ingericht en wat wettelijke herordening vraagt. Direct kan worden begonnen met betere dossiernormen, het beëindigen van drang als zelfstandige praktijk, positie van ouders en jongeren in overleggen, zichtbaarheid van beïnvloeders, bescherming van school als pedagogische ruimte en het stoppen met ouders verantwoordelijk maken voor ontbrekende hulp.

Binnen één jaar moet worden gewerkt aan de publieke startanalyse, landelijke normen voor toegang en dossiervorming, betere correctiemogelijkheden, scherpere rolafspraken rond Veilig Thuis, CJG's en lokale teams, en bestuurlijke afspraken over domeinverantwoordelijkheid.

Voor het gedwongen kader, bekostiging en structurele rechterlijke toetsing is wetgeving nodig. Maar wetgeving mag geen excuus zijn om ondertussen niets te veranderen. De overgang moet nu beginnen.

17 Voer een Reality Check en boemerangtoets in bij nieuw beleid

Elk nieuw beleid rond jeugd, onderwijs, bescherming, preventie, lokale teams, toegang, normaliseren, inclusie of samenwerking moet langs een Reality Check en boemerangtoets.

Number 5 heeft hiervoor **Reality Check** ontwikkeld: een toetsinstrument om beleid, programma's, pilots en uitvoeringspraktijken niet alleen te beoordelen op bedoeling, draagvlak of uitvoerbaarheid, maar vooral op hun werking in het leven van kinderen, jongeren, ouders en professionals. Reality Check toetst of beleid menswaardigheid versterkt, macht zichtbaar maakt, rechtsbescherming eerder organiseert en voorkomt dat oude schade in nieuwe taal terugkeert.

De vraag is niet alleen of een voorstel goed bedoeld, bestuurlijk gedragen of uitvoerbaar is. De vraag is wat het doet. Maakt het de positie van kinderen, jongeren en ouders sterker? Maakt het macht zichtbaarder? Lost het problemen op waar zij beginnen? Houdt het school pedagogisch? Houdt het vrijwillige hulp werkelijk vrijwillig en voorkomt het dat drang toch als tussencategorie ontstaat? Voorkomt het dossiermacht? Geeft het professionals meer

ruimte voor vakmanschap? Of voegt het opnieuw een laag toe aan dezelfde keten?

De boemerangtoets moet voorkomen dat oud beleid terugkomt in nieuwe woorden. Want precies daar is het stelsel kwetsbaar. Het zegt preventie en organiseert controle. Het zegt nabijheid en brengt toezicht dichterbij. Het zegt normaliseren en onthoudt ondersteuning. Het zegt samenwerking en maakt ketenmacht. Het zegt inclusie en laat kinderen zonder passende steun zitten.

Goede woorden moeten niet worden geloofd. Zij moeten worden getoetst.

De zeventien aanbevelingen gebundeld in zeven opdrachten

De zeventien aanbevelingen hierboven werken de beweging van systeem naar mens verder uit. Zij kunnen echter worden teruggebracht tot zeven dragende opdrachten. Die vervangen de aanbevelingen niet, maar maken zichtbaar waar het bestuurlijk, professioneel en rechtsstatelijk telkens om draait.

1. Begin bij het leven van het kind, niet bij de route.
   De eerste vraag is niet welke voorziening, welk loket of welke ketenpartner aan zet is, maar wat er werkelijk gebeurt in het leven van dit kind, deze jongere, deze ouder en dit gezin.
2. Los problemen op waar zij beginnen.
   Niet alles wat bij een kind zichtbaar wordt, is jeugdzorg. Problemen die beginnen bij onderwijs, schulden, wonen, volwassen-ggz, bestaanszekerheid, verslaving, scheiding of gebrek aan steun moeten worden opgepakt waar zij ontstaan, en niet via het kind worden vertaald naar jeugdzorg.
3. Maak hulp, beoordeling en macht rolzuiver.
   Wie helpt, mag niet ongemerkt beoordelen. Wie beoordeelt, moet duidelijk maken op basis waarvan. Wie macht uitoefent, moet zichtbaar, aanspreekbaar en toetsbaar zijn.
4. Bouw rechtsbescherming vanaf het eerste contact.
   Rechtsbescherming begint niet pas bij de rechter. Zij begint bij de eerste melding, het eerste gesprek, het eerste verslag, het eerste overleg en de eerste woorden die in een dossier terechtkomen.
5. Beëindig het grijze gebied tussen vrijwilligheid en dwang.
   Vrijwillige hulp moet werkelijk vrijwillig zijn. Waar feitelijke druk wordt uitgeoefend, moet macht eerlijk worden benoemd en onder een toetsbaar juridisch kader worden gebracht.
6. Bescherm school, gezin en gewone leefwereld.
   School moet een pedagogische leefwereld blijven, geen zorgpoort. Ouders blijven primair verantwoordelijk voor opvoeding en dagelijks leven waar dat kan. Het gewone leven rond kinderen moet worden versterkt voordat het wordt geprofessionaliseerd.
7. Toets elk nieuw beleid op menswaardigheid, macht en oude schade.
   Goede woorden zijn niet genoeg. Preventie, nabijheid, normaliseren, inclusie, samenwerking en eigen regie moeten worden getoetst op hun werking in het leven van kinderen, jongeren, ouders en professionals.

Samen vormen deze zeven opdrachten de bestuurlijke kern van deze patroonanalyse. Zij maken duidelijk dat de beweging niet begint bij een nieuw programma, maar bij een andere manier van kijken, ordenen en verantwoorden.

Slotaanbeveling: laat luisteren doorwerken

De slotaanbeveling is eenvoudig en misschien het moeilijkst.

Laat luisteren doorwerken.

Niet als inspraakritueel. Niet als ervaringsverhaal naast beleid. Niet als bijeenkomst waarna het systeem verdergaat. Luisteren heeft pas betekenis wanneer het gevolgen heeft voor analyse, besluitvorming, wetgeving, toezicht, bekostiging, professionele praktijk en herstel.

Kinderen, jongeren, ouders en professionals hebben in dit traject niet alleen verhalen gedeeld. Zij hebben laten zien waar het stelsel zichzelf herhaalt. Waar hulp macht wordt. Waar taal schade doet. Waar bescherming niet

beschermt. Waar professionals klem raken. Waar de samenleving te weinig draagt.

Wie dat hoort, kan niet volstaan met erkenning.

De opdracht is nu om bekende schade niet opnieuw te laten verdwijnen in bestuurlijke voorzichtigheid. De jeugdzorg heeft niet nog meer woorden nodig die iedereen onderschrijft. Zij heeft keuzes nodig die merkbaar worden in het leven van kinderen, jongeren en ouders.

Wat moet wanneer gebeuren

Van patroonanalyse naar uitvoering

De onderstaande fasering vertaalt de zeventien aanbevelingen en zeven opdrachten naar een volgorde in de tijd; zij voegt geen nieuwe inhoudelijke laag toe.

Niet alles vraagt dezelfde route. Sommige dingen kunnen direct stoppen. Andere vragen bestuurlijke afspraken, nieuwe werkwijzen of landelijke normen. Weer andere veranderingen vragen wetgeving, overgangstijd en zorgvuldige inrichting. Wie alles afhankelijk maakt van wetgeving, laat bekende schade te lang doorgaan. Wie alles morgen wil invoeren, onderschat de complexiteit en brengt continuïteit van bescherming in gevaar.

De vraag is dus niet alleen wat er moet gebeuren. De vraag is ook wat wanneer moet gebeuren.

Daarbij is één uitgangspunt leidend: waar schade bekend is en zonder wetgeving kan worden verminderd, moet niet worden gewacht.

1 Wat direct kan stoppen

De eerste fase begint niet met bouwen, maar met stoppen. Dat is ongemakkelijk, omdat beleid meestal liever iets toevoegt. Een programma, een overleg, een werkgroep, een nieuwe route. Maar wie steeds blijft toevoegen aan een stelsel dat al te vol is, vergroot het probleem.

Direct kan worden gestopt met richtinggevende overleggen over kinderen, jongeren en ouders zonder dat zij werkelijk positie hebben. Dat betekent niet dat professionals nooit onderling mogen overleggen. Het betekent wel dat analyse, richting en besluitvorming niet buiten kind en ouders om mogen worden gevormd zonder duidelijke status, terugkoppeling en correctiemogelijkheid.

Ook kan direct worden gestopt met aannames laten reizen als feiten. Iedere organisatie kan vandaag beginnen met scherper schrijven: wat is gezien, wat is gehoord, wat is vermoeden, wat is interpretatie en wat is oordeel. Daar is geen nieuwe wet voor nodig. Daar is professionele discipline voor nodig.

Drang presenteren als vrijwilligheid kan eveneens direct stoppen. Als er druk wordt uitgeoefend, moet die druk eerlijk worden benoemd. Ouders en jongeren moeten weten wat vrijwillig is, wat niet, wat er gebeurt bij weigering en welke rechten zij hebben. Macht mag niet blijven schuilen achter zachte woorden. Daarom kan direct worden vastgelegd dat vrijwillige hulp zonder dreiging van negatieve gevolgen moet kunnen worden geweigerd. Is die ruimte er niet, dan moet de uitgeoefende druk expliciet, toetsbaar en met rechtsbescherming omgeven zijn.

School kan vanaf nu scherper worden beschermd als pedagogische leefwereld. Een schoolgesprek hoeft niet automatisch een zorgroute te worden. Een MDO mag geen schaduwbesluitvorming worden. Een leraar mag niet ongemerkt zorgtriagist worden. Waar onderwijs tekortschiet, moet onderwijs aan zet blijven.

Ook kan direct worden gestopt met ouders en jongeren verantwoordelijk maken voor hulp die niet beschikbaar is. Wanneer passende hulp ontbreekt, wanneer een wachtlijst te lang is, wanneer onderwijs niet levert of volwassenenzorg niet beschikbaar is, mag de stagnatie niet later worden gelezen als gebrek aan medewerking van het gezin.

Tot slot kunnen feitelijke beïnvloeders direct zichtbaarder worden gemaakt. Als een teammanager, gedragswetenschapper, jurist of intern overleg richting geeft aan een dossier, moet dat zichtbaar zijn in de onderbouwing. Niet elk intern overleg hoeft openbaar, maar dragende oordelen mogen niet anoniem door een dossier werken.

Dit zijn geen kleine punten. Dit is de eerste lakmoesproef. Als organisaties deze directe stappen al te ingewikkeld vinden, is dat precies het bewijs dat de huidige ordening te veel

afhankelijk is geworden van onzichtbare macht, onzuivere rollen en niet corrigeerbare taal.

2 Wat binnen zes maanden moet worden vastgelegd

Binnen zes maanden moeten Rijk, gemeenten, jeugdzorgorganisaties, Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming, rechtspraak, onderwijs en toezicht niet alleen reageren op deze patroonanalyse, maar vastleggen welke schadelijke praktijken zij per direct begrenzen.

Dat vraagt geen groot nationaal akkoord. Het vraagt heldere normering.

Er moeten voorlopige dossiernormen komen die overal toepasbaar zijn: feiten, waarnemingen, vermoedens, interpretaties en oordelen worden zichtbaar gescheiden. Ouders, jongeren en kinderen krijgen een werkend correctierecht voordat informatie verder reist. Woorden die zwaar kunnen doorwerken, zoals onveilig, zorgmijdend, niet meewerkend of gebrek aan probleeminzicht, moeten concreet worden onderbouwd.

Er moeten duidelijke normen komen voor wat vrijwillig is om drang te voorkomen. Wanneer is iets vrijwillig? Wanneer is sprake van feitelijke druk? Welke informatie moet dan worden gegeven? Wanneer is onafhankelijke ondersteuning nodig? En hoe wordt voorkomen dat drang alsnog een sluiproute wordt rond rechtsbescherming?

Ook moeten er binnen zes maanden afspraken liggen over de positie van kinderen, jongeren en ouders in overleggen. Niet als algemene participatiezin, maar concreet: wat is het doel van het overleg, wie zit er aan tafel, wordt er besloten of alleen verkend, wat wordt vastgelegd, wie kan corrigeren en wat is de status van wat wordt besproken?

Voor onderwijs moet binnen zes maanden worden vastgelegd dat samenwerking met jeugdzorg nooit mag betekenen dat school ongemerkt toegangspoort, meldmachine of dossierroute wordt. Onderwijs-zorgoverleggen moeten rolzuiver worden ingericht. Ouders en jongeren moeten weten wanneer het gaat om pedagogische steun, wanneer om zorgtoeleiding en wanneer om veiligheidsweging.

Veilig Thuis, CJG's en lokale teams moeten in deze fase hun rol scherper omschrijven. Veilig Thuis voor geweld en concrete onveiligheid. Lokale steun waar steun nodig is. Geen verborgen toegangsmacht onder de naam laagdrempeligheid.

3 Wat binnen één jaar moet worden ingericht

Binnen één jaar moet de nieuwe voorkant van het stelsel in ontwerp staan. Niet als vrijblijvende pilot naast de bestaande keten, maar als richtinggevende verandering: een publieke startanalyse die niet begint bij aanbod, indicatie of bestaande route, maar bij de bron van het probleem.

Die startanalyse moet deskundig genoeg zijn om niet alles naar jeugdzorg te trekken. Dat vraagt kennis van jeugd, veiligheid, onderwijs, bestaanszekerheid, schulden, wonen, volwassen-ggz, verslaving, scheiding, trauma en informele steun. Maar die deskundigheid moet onafhankelijk genoeg zijn om niet door aanbiedersbelangen of budgetdruk te worden bepaald.

Binnen dat jaar moeten ook afspraken worden gemaakt over het juiste primair verantwoordelijke domein. Als onderwijs het probleem moet oplossen, moet onderwijs leveren. Als volwassen-ggz nodig is, moet volwassen-ggz beschikbaar komen. Als schulden of wonen de bron zijn, moet dat domein niet pas na escalatie in beeld komen. Dit vraagt bestuurlijke afspraken tussen Rijk, gemeenten, VNG, onderwijs, zorgverzekeraars waar relevant, volwassenenzorg en schuldhulp. Niet als algemene samenwerkingstaal, maar als leveringsafspraken.

Binnen één jaar moet bovendien een eerste vorm van onafhankelijke ondersteuning en vroegtijdige rechtsbescherming beschikbaar zijn bij feitelijke druk, dwang, dreigende uithuisplaatsing, omgangsbeperkingen, perspectiefbesluiten, dossiergeschillen en uitblijvende hulp. De rechtsstaat kan niet blijven

wachten tot de situatie formeel genoeg is geworden.

Ook toezicht moet binnen één jaar anders gaan kijken. Niet alleen naar instellingen en procedures, maar naar macht in het geheel. Waar ontstaat feitelijke invloed? Waar reizen aannames door? Waar komt rechtsbescherming te laat? Waar worden ouders en jongeren niet werkelijk in positie gebracht? Waar functioneert school als zorgpoort? Waar worden lokale teams toegangsmacht?

Als toezicht deze vragen niet gaat stellen, blijft het stelsel zichzelf controleren op onderdelen terwijl schade ontstaat in de samenhang.

4 Wat binnen twee jaar moet zijn opgebouwd

Binnen twee jaar moet de nieuwe ordening niet alleen op papier bestaan, maar zichtbaar worden in werkwijzen, contracten, toezicht, opleiding en bekostiging.

De publieke startanalyse moet dan in de praktijk functioneren als echte toegang tot het juiste domein. Niet als extra loket, maar als correctie op de huidige reflex om problemen via het kind naar jeugdzorg te trekken. Er moet zichtbaar worden hoeveel vragen niet meer naar jeugdzorg gaan omdat onderwijs, volwassenenzorg, schuldhulp, wonen of bestaanszekerheid eerder leveren.

Binnen twee jaar moeten landelijke normen bestaan voor dossierkwaliteit, vrijwilligheid, dwang, informatie-uitwisseling, positie van kinderen en ouders, onderwijs-zorgoverleggen, lokale teams en Veilig Thuis. Niet om de praktijk verder dicht te regelen, maar om de minimale rechtsbescherming overal gelijk te maken.

Ook moet binnen twee jaar een nieuw correctiestelsel zijn ingericht. Ouders, jongeren en kinderen moeten niet verdwalen tussen klacht, tucht, bezwaar, civiele procedure, toezicht en rechterlijke toetsing. Er moet helder zijn waar zij terechtkunnen wanneer een dossier niet klopt, hulp uitblijft, alsnog drang wordt uitgeoefend, omgang wordt beperkt, perspectief verschuift of een lokaal team feitelijke macht uitoefent.

Bekostiging moet in deze fase verschuiven van volume naar herstel. Dat betekent dat niet alleen trajecten, producten, plekken en maatregelen worden betaald, maar ook juiste adressering, afschaling, voorkoming van escalatie, beschikbaarheid van specialistische hulp en herstel van het gewone leven. Geld moet niet langer de verkeerde route aantrekkelijk maken.

Professionalisering moet eveneens zijn aangepast. Professionals moeten worden toegerust op taal, macht, rechtsbescherming, rolzuiverheid, contextgericht werken en moreel beraad. Maar dit mag niet als extra last bovenop een onhoudbare praktijk worden gelegd. Realistische caseloads, supervisie, vaardigheid in het omgaan met klachten en tegenspraak en bescherming tegen onmogelijke opdrachten horen daarbij.

5 Wat wetgeving vraagt

Een deel van deze patroonanalyse vraagt uiteindelijk wetgeving. Vooral het gedwongen kader kan niet alleen via werkinstructies of bestuurlijke afspraken worden herordend.

De wet moet een rolzuiver model mogelijk maken waarin de gecertificeerde instelling niet langer de institutionele regiedrager is. De maatregel moet in het eindbeeld worden opgedragen aan een onafhankelijke, door de rechter benoemde jeugdbeschermer als natuurlijke persoon, vergelijkbaar met het bewindvoerdersmodel.

Daarvoor is een wettelijke basis nodig voor benoeming, taak, bevoegdheden, toezicht, beloning, ondersteuning, vervanging, aansprakelijkheid en beëindiging van die rol. Ook moet wettelijk worden geregeld hoe de Raad voor de Kinderbescherming onafhankelijk onderzoekt en verzoekt, hoe de rechter toezicht houdt tijdens de uitvoering, hoe gemeenten passende hulp organiseren zonder gedwongen regie te voeren, en hoe hulpverleners hun hulpverleningsrelatie zuiver houden.

Wetgeving is ook nodig om uitvoeringsbeslissingen beter toetsbaar te maken. Niet elke praktische beslissing hoeft

naar de rechter, maar wezenlijke besluiten over verblijf, omgang, perspectief, hulp, terugplaatsing of langdurige stagnatie mogen niet in een rechtsvrije zone blijven hangen.

Daarnaast vraagt de positie van kinderen een stevigere wettelijke verankering. Het kind moet niet alleen object van bescherming zijn, maar een eigen positie hebben: passend geïnformeerd, gehoord, ondersteund en waar nodig vertegenwoordigd.

Deze wetgeving vraagt tijd. Maar de voorbereiding moet nu beginnen. Wetgeving mag geen argument worden om schadelijke praktijken in de tussentijd voort te zetten.

6 Wat bestuurlijke moed vraagt

Naast directe acties, inrichting en wetgeving is er iets dat niet in een planningstabel past: bestuurlijke moed.

Het Rijk moet verantwoordelijkheid nemen voor rechtsgelijkheid, rechtsbescherming en het gedwongen kader. Gemeenten moeten erkennen dat toegang niet vooral een budgetpoort mag zijn. Onderwijs moet verantwoordelijkheid nemen waar onderwijs tekortschiet. Volwassenenzorg, schuldhulp, wonen en bestaanszekerheid moeten eerder leveren wanneer daar de bron van het probleem ligt. Jeugdzorgorganisaties moeten rolvermenging onder ogen zien. Veilig Thuis moet scherper kiezen voor zijn kernopdracht. Lokale teams moeten accepteren dat nabijheid zonder rolhelderheid geen vertrouwen oplevert. Toezicht moet macht durven onderzoeken, niet alleen normen afvinken.

En politiek moet niet opnieuw kiezen voor woorden waar niemand tegen kan zijn, terwijl de consequenties uitblijven.

De echte weerstand zal niet zitten in de waarden. Niemand is tegen menswaardigheid, rechtsbescherming, passende hulp of luisteren naar kinderen. De weerstand komt wanneer die waarden gevolgen krijgen voor geld, bevoegdheden, instituties, professionele routines, gemeentelijke verantwoordelijkheden, sectorbelangen en bestuurlijke controle.

Daarom moet de uitvoering van deze patroonanalyse niet worden gemeten aan het aantal nieuwe overleggen, maar aan de vraag of kinderen, jongeren en ouders werkelijk verschil merken.

7 De volgorde samengevat

De volgorde is daarmee helder.

Eerst stoppen met wat zonder wetgeving al niet meer te verdedigen is. Daarna binnen zes maanden minimale normen vastleggen voor dossiers, vrijwilligheid en dwang, positie in overleggen, onderwijs en lokale toegang. Binnen één jaar de publieke startanalyse, domeinverantwoordelijkheid, vroegtijdige rechtsbescherming en toezicht op macht inrichten. Binnen twee jaar bekostiging, correctie, professionalisering en landelijke normen ombouwen. En parallel daaraan wetgeving voorbereiden voor een rolzuiver gedwongen kader met een onafhankelijke, door de rechter benoemde jeugdbeschermer.

Dat is geen eenvoudige route. Maar eenvoudiger maken mag niet betekenen dat de werkelijkheid wordt gladgestreken.

De keuze is niet tussen snelle symboliek en eindeloos wachten. De keuze is tussen bekende schade laten doorgaan of gefaseerd beginnen met wat al kan, terwijl zorgvuldig wordt gebouwd aan wat wettelijk moet.

Wie alles uitstelt tot het eindbeeld klaar is, kiest feitelijk voor voortzetting van het huidige stelsel.

En dat is ook een keuze.

Slotwoord

De keuze die niet langer kan worden ontweken

Deze patroonanalyse eindigt niet met de mededeling dat de jeugdzorg ingewikkeld is. Dat weten we. Iedereen die in of rond dit stelsel werkt, leeft of beslist, weet dat.

Kinderen zijn niet altijd veilig. Ouders kunnen tekortschieten. Gezinnen kunnen vastlopen. Professionals moeten soms handelen op basis van onvolledige informatie. Rechters moeten beslissen terwijl de werkelijkheid nooit helemaal in een dossier past. Gemeenten moeten keuzes maken onder financiële druk. Scholen zien kinderen vastlopen zonder altijd te weten wat zij moeten doen. En soms moet de overheid ingrijpen, ook wanneer dat pijnlijk is.

Die complexiteit is echt.

Maar complexiteit mag niet langer worden gebruikt als plek om verantwoordelijkheid in kwijt te raken.

Te vaak is de ingewikkeldheid van het stelsel zelf een verklaring geworden waarom kinderen, jongeren en ouders moeten wachten, zich moeten aanpassen, opnieuw hun verhaal moeten doen, formulieren moeten invullen, moeten bewijzen dat iets niet klopt, of moeten accepteren dat niemand het geheel overziet. Te vaak wordt gezegd dat iedereen een deel doet, terwijl juist het geheel voor mensen niet werkt.

Dat is de confrontatie waar deze patroonanalyse op uitkomt.

Het probleem is niet dat er te weinig over kinderen, jongeren en ouders wordt gesproken. Er wordt juist veel over hen gesproken. In overleggen, dossiers, plannen, rapportages, evaluaties, verzoekschriften, beschikkingen en beleidsstukken.

Het probleem is dat zij te vaak onvoldoende positie hebben in wat over hen wordt gezegd, geschreven, gewogen en besloten.

Daarom gaat deze analyse niet alleen over betere jeugdzorg. Zij gaat over de vraag hoe een samenleving omgaat met macht wanneer kinderen kwetsbaar zijn, ouders onder druk staan en professionals moeten handelen. Zij gaat over de vraag of hulp nog hulp is wanneer zij tegelijk beoordeling wordt. Of bescherming nog bescherming is wanneer niet wordt aangetoond wat zij verbetert. Of samenwerking nog menselijk is wanneer niemand meer aanspreekbaar is op het geheel. Of een dossier nog hulpmiddel is wanneer het sterker wordt dan de mensen over wie het gaat.

De jeugdzorg heeft jarenlang geprobeerd zichzelf te verbeteren door meer te organiseren. Meer overleg. Meer afstemming. Meer regie. Meer signalering. Meer toegang. Meer programma's. Meer lokale structuren. Meer beleidswoorden die niemand kan afwijzen.

Maar meer is niet automatisch beter.

Soms is meer juist de manier waarop hetzelfde probleem blijft bestaan. Meer professionals rond een gezin betekent niet vanzelf meer hulp. Meer overleg betekent niet vanzelf meer positie. Meer nabijheid betekent niet vanzelf meer vertrouwen. Meer preventie betekent niet vanzelf minder schade. Meer samenwerking betekent niet vanzelf dat iemand verantwoordelijkheid neemt.

De opdracht is daarom niet om de bestaande keten nog iets beter te laten draaien. De opdracht is om eerlijker te bepalen waarvoor die keten er wel en niet is.

Niet alles wat bij een kind zichtbaar wordt, is jeugdzorg. Niet elke zorg is onveiligheid. Niet elke melding is bescherming. Niet elk overleg geeft positie. Niet elk dossier is waarheid. Niet elke maatregel beschermt. Niet elke lokale oplossing is menselijker omdat zij dichtbij is.

Dat vraagt ongemak. Want als deze analyse klopt, dan kan niemand zich verschuilen achter de mededeling dat het eigen onderdeel naar behoren functioneert. Een gemeente kan niet alleen zeggen dat de toegang is ingericht. Een instelling kan niet alleen zeggen dat de procedure is gevolgd. Een school kan niet alleen zeggen dat zorgen zijn gedeeld. Een toezichthouder kan niet alleen zeggen dat

afzonderlijke normen zijn getoetst. Een ministerie kan niet alleen zeggen dat verantwoordelijkheid decentraal is belegd. Een professional kan niet alleen zeggen dat het dossier nu eenmaal zo is opgebouwd.

De vraag is telkens wat het geheel doet met het leven van het kind, de jongere, de ouder en het gezin.

Daar zit ook de opdracht aan de politiek. De jeugdzorg verdraagt geen incidentpolitiek meer. Elk ernstig incident leidt begrijpelijk tot de vraag waarom niet eerder is ingegrepen. Maar die reflex heeft het stelsel ook gevormd: meer risico mijden, meer vastleggen, meer melden, meer opschalen, meer indekken. De andere schade blijft dan minder zichtbaar. De schade van te snel ingrijpen. Van verkeerd ingrijpen. Van te lang wachten op passende hulp. Van dossiers die niet kloppen. Van kinderen die vastlopen in onderwijs. Van ouders die ziek worden van procedures. Van professionals die uitvallen omdat zij menselijk willen werken in een onmenselijke ordening.

Een volwassen politiek gesprek over jeugdzorg moet beide kanten durven dragen. Soms wordt te laat ingegrepen. Soms wordt te zwaar ingegrepen. Soms wordt helemaal niet geholpen. Soms wordt hulp zelf een bron van nieuwe schade. En in al die situaties moet de vraag niet zijn hoe het systeem zich verdedigt, maar hoe het kind werkelijk beter wordt beschermd.

Daarom is rechtsbescherming geen rem op bescherming. Rechtsbescherming is een voorwaarde voor bescherming. Zij zorgt ervoor dat macht niet verdwijnt achter goede bedoelingen. Zij dwingt tot feiten, toetsing, proportionaliteit, subsidiariteit, hoor en wederhoor, rolzuiverheid en correctie. Juist wanneer de overheid dichtbij komt, moet zij kunnen uitleggen wat zij doet, waarom zij dat doet, wat zij wil bereiken en hoe wordt vastgesteld of het werkt.

Wie ingrijpt, moet kunnen aantonen wat de maatregel voor het kind verbetert.

Dat geldt ook voor beleid. Een nieuw programma is geen bewijs van verbetering. Een lokaal team is geen bewijs van menselijkheid. Een toekomstscenario is geen bewijs van rechtsbescherming. Een beleidswoord is geen bewijs van verandering. De werking moet zichtbaar worden in het leven van kinderen, jongeren, ouders en professionals.

Deze patroonanalyse vraagt daarom geen instemming met mooie waarden. Die instemming is te gemakkelijk. Niemand zal zeggen tegen menswaardigheid te zijn. Niemand is tegen luisteren. Niemand is tegen passende hulp, veiligheid, vertrouwen, normaliseren, inclusie of samenwerking.

De echte vraag is wat er gebeurt wanneer die waarden gevolgen krijgen.

Wanneer menswaardigheid betekent dat dossiers corrigeerbaar moeten zijn. Wanneer rechtsbescherming betekent dat drang niet langer als vrijwilligheid kan worden verkocht. Wanneer rolzuiverheid betekent dat institutionele macht moet worden losgelaten. Wanneer luisteren betekent dat kinderen, jongeren en ouders invloed krijgen op de analyse. Wanneer het juiste domein betekent dat onderwijs, volwassenenzorg, wonen, schulden en bestaanszekerheid niet langer kunnen doorverwijzen naar het kind. Wanneer toezicht op macht betekent dat ook achterkamers, interne beïnvloeders en bekostigingsprikkels zichtbaar worden.

Daar begint de weerstand. Niet bij de woorden, maar bij de consequenties.

Toch is er geen geloofwaardige weg terug naar bestuurlijke voorzichtigheid. Daarvoor is te veel bekend. Te veel beschreven. Te veel herhaald. Te veel door kinderen, jongeren, ouders en professionals verteld.

Wie nu opnieuw kiest voor wachten, kiest niet voor neutraliteit. Wachten betekent dat bestaande schade doorgaat. Kinderen groeien op terwijl trajecten lopen. Ouders raken verder uitgeput. Professionals vertrekken. Dossiers blijven reizen. Schooluitval wordt langduriger. Drang blijft mistig. Hulp blijft uit. En over enkele

jaren ligt er weer een rapport dat andere woorden gebruikt voor dezelfde patronen.

Dat moet niet meer kunnen.

Deze patroonanalyse is geen eindpunt. Zij is ook geen perfecte blauwdruk. Daarvoor is de werkelijkheid te gelaagd. Maar zij legt wel een keuze neer die niet langer kan worden ontweken.

Blijven we de jeugdzorg behandelen als een keten die vooral beter moet samenwerken? Of erkennen we dat de ordening zelf moet veranderen?

Blijven we kinderen probleemdrager maken van wat elders begint? Of leggen we verantwoordelijkheid terug bij het domein waar het probleem ontstaat?

Blijven we macht verbergen achter hulp, veiligheid, nabijheid en preventie? Of maken we macht zichtbaar en toetsbaar?

Blijven we ouders en jongeren uitnodigen aan tafels waar het beeld al is gevormd? Of geven we hun positie voordat woorden gaan reizen?

Blijven we professionals vragen menselijkheid te leveren in rollen die onzuiver zijn? Of ontwerpen we rollen waarin goed professioneel handelen ook werkelijk mogelijk wordt?

De richting van deze analyse is helder. Minder keten waar de keten te groot is geworden. Sterkere hulp waar specialistische hulp nodig is. School als pedagogische leefwereld. Veilig Thuis scherp op geweld en concrete onveiligheid. Lokale steun zonder verborgen toegangsmacht. Rechtsbescherming vanaf het eerste contact. Dossiers die toetsbaar en corrigeerbaar zijn. Een gedwongen kader waarin onderzoek, beslissing, hulp, regie en toezicht zuiverder worden gescheiden. Toezicht dat macht ziet. Bekostiging die herstel ondersteunt. En een samenleving die eerder draagt, zodat niet elk probleem een professionele route hoeft te worden.

Dat is geen kleine opdracht.

Maar het alternatief is doorgaan met wat we inmiddels kennen.

De laatste vraag van deze patroonanalyse is daarom niet wat het systeem van dit rapport vindt. De laatste vraag is wat kinderen, jongeren, ouders en professionals ervan gaan merken.

Merken zij dat er minder over hen wordt besloten zonder hen? Merken zij dat dossiers preciezer worden? Merken zij dat hulp niet automatisch beoordeling wordt? Merken zij dat school een gewone plek blijft? Merken zij dat hun problemen niet langer via het kind naar jeugdzorg worden geduwd wanneer de bron elders ligt? Merken professionals dat zij minder hoeven indekken en meer kunnen doen wat klopt? Merkt de rechter beter wat er na een beschikking werkelijk gebeurt? Merkt toezicht waar macht zich ophoopt? Merkt de samenleving dat niet elk vastlopen naar een loket hoeft?

Als het antwoord daarop nee blijft, dan hebben we opnieuw vooral woorden geproduceerd.

Daarom eindigt deze patroonanalyse met een eenvoudige opdracht, maar niet met een gemakkelijke.

Laat luisteren gevolgen hebben.

Goede woorden zijn niet genoeg. Zij moeten kloppen in het leven van mensen.

Niet later. Niet alleen na wetgeving. Niet pas na een volgend programma. Begin waar het kan. Stop waar het moet. Bouw waar het nodig is. En durf onder ogen te zien dat hulp, bescherming en macht alleen legitiem zijn wanneer mensen niet verdwijnen in het systeem dat zegt er voor hen te zijn.

Daar begint de beweging van systeem naar mens.

Dankwoord

Deze patroonanalyse had niet geschreven kunnen worden zonder de mensen die bereid waren hun ervaringen, kennis, twijfel, boosheid, pijn en hoop te delen.

Allereerst danken wij de kinderen, jongeren en ouders die hebben verteld wat het betekent wanneer hulp, bescherming, macht en dossiers dichtbij komen. Soms ging dat over steun die wél verschil maakte. Vaak ging het ook over niet gehoord worden, over woorden die gingen reizen, over procedures die te groot werden, over vertrouwen dat brak, over ouderschap onder druk, over opgroeien in onzekerheid en over de vraag of iemand nog werkelijk naar hen keek.

Dat vraagt moed. Niet omdat spreken altijd oplucht, maar omdat spreken ook opnieuw kan raken aan wat beschadigd is. Wij danken iedereen die toch heeft verteld. Niet om een verhaal te leveren voor een rapport, maar om zichtbaar te maken wat anders te makkelijk buiten beeld blijft.

Wij danken ook de jongeren en kinderen die ons hebben laten zien dat volwassen taal vaak tekortschiet. Dat een overleg over jou niet hetzelfde is als een gesprek met jou. Dat aanwezig zijn aan tafel niet betekent dat je positie hebt. Dat hulp pas hulp is wanneer je er als mens niet in verdwijnt.

Daarnaast danken wij ouders, grootouders, pleegouders, gezinshuisouders, familieleden, vertrouwenspersonen, ouderondersteuners en ervaringsdeskundigen die naast kinderen en gezinnen staan wanneer het systeem te groot wordt. Zij brachten kennis in die niet altijd in beleidsstukken past, maar wel nodig is om te begrijpen wat hulp, bescherming en macht in het gewone leven doen.

Wij danken de professionals die open hebben gesproken over hun werk. Jeugdbeschermers, hulpverleners, mensen uit Veilig Thuis, lokale teams, onderwijs, jeugd-ggz, pleegzorg, gezinshuizen, Raad voor de Kinderbescherming, gemeenten, rechtspraak, advocatuur, toezicht, beleid, wetenschap en bestuur. Velen van hen vertelden niet alleen wat zij zien bij gezinnen, maar ook waar zij zelf klem raken. In rollen die te veel tegelijk vragen. In schaarste. In dossiers. In wachtlijsten. In verantwoordingsdruk. In de spanning tussen wat menselijk nodig is en wat het systeem toelaat.

Juist die openheid was belangrijk. Deze analyse is geen aanval op professionals. Zij is mede mogelijk gemaakt door professionals die eerlijk genoeg waren om te zeggen dat ook zij niet altijd kunnen werken zoals zij zouden willen werken.

Wij danken de mensen die ons hebben tegengesproken. Die vonden dat een formulering te scherp was, een analyse te breed, een conclusie te snel of een woord te onzorgvuldig. Die tegenspraak heeft geholpen. Niet alles wat gezegd is, is overgenomen. Niet alle verschillen zijn opgelost. Maar de scherpte van dit rapport is mede ontstaan doordat mensen bereid waren niet alleen herkenning te geven, maar ook weerstand.

Wij danken de maatschappelijke organisaties, kinderrechtenorganisaties, wetenschappers, juristen, bestuurders, beleidsmakers, Kamerleden, gemeentevertegenwoordigers, onderwijsbetrokkenen, toezichthouders, journalisten en anderen die onderweg kennis, documenten, reflecties, signalen en vragen hebben ingebracht. Soms formeel. Soms in stilte. Soms in vertrouwen. Soms juist publiek. Al die bijdragen hebben geholpen om patronen te zien die vanuit één positie niet zichtbaar waren geworden.

Dit dankwoord noemt bewust geen individuele namen van kinderen, jongeren, ouders en andere betrokkenen. Niet omdat hun bijdrage anoniem of klein was, maar omdat vertrouwelijkheid, veiligheid en privacy onderdeel zijn van de manier waarop dit traject is gedragen. De waarde van hun bijdrage zit niet in herkenbaarheid, maar in wat hun woorden zichtbaar hebben gemaakt.

Wij danken ook iedereen die heeft meegewerkt aan de dialogen. De waarde daarvan zat niet

alleen in wat werd gezegd, maar in wat er gebeurde wanneer verschillende perspectieven in één ruimte kwamen. Soms ontstond herkenning. Soms ongemak. Soms stilte. Soms frictie. Precies daar werd zichtbaar waar systeemtaal en leefwereld elkaar missen, waar professionele verantwoordelijkheid schuurt met menselijke ervaring en waar beleid niet vanzelf hetzelfde betekent als bescherming.

Tot slot danken wij de brede community die in de afgelopen jaren rond dit traject is ontstaan. Een community van mensen die niet allemaal hetzelfde denken, niet allemaal hetzelfde hebben meegemaakt en niet allemaal dezelfde oplossing voor zich zien. Maar wel mensen die één vraag serieus namen: hoe zorgen we dat hulp, bescherming en macht rond kinderen, jongeren en ouders menselijker, eerlijker, rechtsstatelijker en beter te verantwoorden worden?

Deze patroonanalyse is niet van één stem. Zij is opgebouwd uit veel stemmen die samen iets laten zien dat niet langer genegeerd kan worden.

Daarvoor zijn wij dankbaar.

En tegelijk maakt juist die dankbaarheid de opdracht groter. Want wie mensen vraagt om te vertellen, kan hun woorden niet laten verdwijnen in een rapport dat daarna op een plank belandt. Luisteren schept verplichting.

Dat is misschien de belangrijkste vorm van dank: niet alleen erkennen wat is gedeeld, maar zorgen dat het gevolgen krijgt.

Krijn ten Hove
krijn.tenhove@numberfive.community

Voor vragen over de inhoud en methodologie van dit rapport kunt u contact opnemen met:

Bijlage 1

Financiële onderbouwing

Verkeerde adressering als kostenbron

Deze bijlage werkt de financiële redenering uit die in het hoofdstuk De financiële basis op hoofdlijnen is beschreven. Zij is niet bedoeld als volledige doorrekening van een nieuw stelsel. Daarvoor zijn nadere data, scenario's, beleidskeuzes en bestuurlijke afspraken nodig. Deze bijlage laat vooral zien waarom de huidige financiële discussie te smal is wanneer zij alleen gaat over meer of minder geld voor jeugdzorg.

De kern is dat een deel van de huidige jeugdzorguitgaven samenhangt met problemen die niet primair in de jeugdzorg beginnen. Wanneer armoede, schulden, woningnood, volwassen-ggz, verslaving, passend onderwijs, complexe scheiding, bestaansonzekerheid of ontbrekende steun via het kind in de jeugdzorg terechtkomen, ontstaat verkeerde adressering. Dan wordt de jeugdzorg verantwoordelijk gemaakt voor problemen die zij niet zelf kan oplossen.

Dat is menselijk schadelijk. Het is ook financieel onverstandig.

Een jeugdprofessional kan geen woning regelen, geen schulden saneren, geen volwassen-ggz beschikbaar maken, geen passend onderwijs vervangen en geen bestaanszekerheid herstellen. Toch komen de gevolgen van die tekorten vaak in jeugdzorg terecht. Dan betaalt het stelsel voor trajecten, analyses, overleg, wachttijden, escalatie of beschermingsroutes, terwijl de bron van het probleem blijft bestaan.

Deze bijlage gebruikt daarom niet de taal van bezuiniging, maar van precisie. De vraag is niet: hoe geven we minder uit aan kinderen en gezinnen? De vraag is: hoeveel geld, tijd, vertrouwen en professionele capaciteit gaat verloren doordat problemen te laat, te zwaar of op de verkeerde plek worden opgepakt?

1. Status van de financiële redenering

De financiële onderbouwing in deze patroonanalyse heeft de status van een bestuurlijke en inhoudelijke analyse. Zij is geen accountantscontrole, geen CPB-doorrekening en geen exact verdeelmodel.

Dat moet expliciet worden gezegd, omdat financiële cijfers in dit domein snel een eigen leven kunnen gaan leiden. Een indicatie kan dan als hard besparingsbedrag worden gelezen. Een scenario kan als begrotingsclaim worden gebruikt. Een percentage kan losraken van de context waarin het is genoemd.

Dat is hier niet de bedoeling.

De financiële redenering ondersteunt drie punten. Ten eerste: verkeerde adressering veroorzaakt kosten. Ten tweede: domeinzuiver werken kan onnodige kosten, stapeling en escalatie verminderen. Ten derde: eventuele financiële ruimte mag niet vooraf worden afgeroomd, maar moet eerst worden gebruikt om het stelsel beter, eerlijker en rechtsstatelijker in te richten.

De financiële basis onder deze patroonanalyse is dus geen belofte dat er snel geld vrijvalt. Zij is een waarschuwing dat het huidige stelsel duurder wordt zolang het problemen blijft behandelen op de plek waar zij zichtbaar worden, in plaats van op de plek waar zij beginnen.

2. Macrobasis: ongeveer acht miljard euro

In deze patroonanalyse wordt gewerkt met een voorzichtige macrobasis van ongeveer acht miljard euro per jaar aan jeugdzorguitgaven. Dat bedrag moet worden gelezen als orde van grootte, niet als exacte claim over elke geldstroom.

De jeugdzorguitgaven bestaan uit verschillende onderdelen, geldstromen, gemeentelijke keuzes, regionale contracten, vormen van jeugdhulp, jeugdbescherming, jeugdreclassering, verblijf, ambulante hulp, specialistische zorg, toegang en uitvoeringskosten. Niet al die uitgaven zijn op dezelfde manier beïnvloedbaar. Niet elke euro

binnen het jeugdzorgbudget hangt samen met verkeerde adressering. En niet elke verschuiving leidt automatisch tot lagere kosten.

Toch is die macrobasis relevant. Zij laat zien dat zelfs een beperkte verkeerde adressering grote gevolgen kan hebben. Wanneer een stelsel van deze omvang structureel vragen krijgt die eigenlijk bij andere domeinen beginnen, gaat het niet om kleine ruis. Dan gaat het om een financieel patroon.

De precieze omvang daarvan vraagt nader onderzoek. Maar het bestaan van het patroon is inhoudelijk moeilijk te negeren.

3. De 83%-indicatie

In de financiële paragraaf is gewerkt met een indicatie dat bij een groot deel van de casuïstiek de problematiek niet primair begint in het kind of in een klassieke opvoed- of jeugdvraag, maar in de context waarin het kind opgroeit. Daarbij gaat het om factoren als bestaanszekerheid, schulden, huisvesting, volwassen-ggz, verslaving, scheiding, onderwijs, overbelasting of ontbrekende steun.

In het rapport wordt hiervoor de 83%-indicatie gebruikt als signaal voor beïnvloedbaar volume. Die indicatie moet voorzichtig worden gelezen.

Zij betekent niet dat 83 procent van de kinderen geen hulp nodig heeft. Zij betekent niet dat 83 procent van het jeugdzorgbudget kan verdwijnen. Zij betekent niet dat veiligheid in die casussen nooit aan de orde is. En zij betekent ook niet dat jeugdzorg in al die gevallen niets te doen heeft.

De indicatie zegt iets anders: een groot deel van wat nu in of rond jeugdzorg terechtkomt, lijkt mede of vooral te worden aangedreven door problemen waarvan het primaire aangrijpingspunt buiten de klassieke jeugdzorg ligt.

Dat is precies de kern van verkeerde adressering.

Wanneer die analyse klopt, moet het financiële gesprek veranderen. Dan is de vraag niet langer alleen hoeveel geld jeugdzorg tekortkomt. Dan is de vraag ook hoeveel jeugdzorggeld nu wordt gebruikt om gevolgen te dragen van problemen die elders eerder hadden moeten worden opgepakt.

De 83%-indicatie wordt in deze patroonanalyse daarom niet gebruikt als besparingspercentage, maar als waarschuwingssignaal. Zij maakt zichtbaar dat de financiële opgave niet alleen binnen jeugdzorg kan worden opgelost.

4. Wat deze indicatie wel en niet bewijst

De 83%-indicatie bewijst niet dat er een exact percentage verkeerd bestede jeugdzorgmiddelen is. Daarvoor is de werkelijkheid te complex. Gezinnen hebben vaak meerdere problemen tegelijk. Een kind kan specialistische hulp nodig hebben én leven in schuldenstress. Een ouder kan psychisch vastlopen én pedagogische steun nodig hebben. Een school kan tekortschieten én een kind kan behandeling nodig hebben. Veiligheid, ontwikkeling, bestaanszekerheid en gezinsfunctioneren lopen in de praktijk door elkaar.

Juist daarom is het verkeerd om financiële cijfers te lezen alsof casuïstiek netjes in één categorie past.

Wat de indicatie wel doet, is een richting laten zien. Zij ondersteunt de stelling dat het stelsel financieel vastloopt wanneer het te veel contextgedreven problematiek via jeugdzorg probeert te verwerken. Zij maakt ook zichtbaar waarom alleen sturen op minder jeugdzorggebruik riskant is. Als de bron van het probleem niet wordt aangepakt, keert de vraag terug. Soms later. Soms zwaarder. Soms duurder.

Daarom moet een financiële hervorming niet beginnen met de vraag hoeveel er uit het jeugdzorgbudget kan. Zij moet beginnen met de vraag welke problemen nu onterecht of te laat in jeugdzorg landen, en welk domein eerder had moeten leveren.

5. Verkeerde adressering veroorzaakt stapelkosten

Verkeerde adressering leidt zelden tot één duidelijke kostenpost. De kosten ontstaan door stapeling.

Er komt een eerste gesprek. Daarna een analyse. Daarna een verwijzing. Soms volgt een wachtlijst. Daarna overleg tussen school, lokaal team, aanbieder, gemeente of Veilig Thuis. Er worden verslagen gemaakt. Ouders reageren. Een traject start, maar lost de bron niet op. De spanning blijft. Er komt nieuwe hulp. De situatie wordt zwaarder. Er volgt drang, melding, beschermingsroute, procedure of verblijf. Ondertussen blijven schulden, woningnood, onderwijsproblemen of volwassen-ggz bestaan.

Elke stap kan afzonderlijk verklaarbaar zijn. Het geheel kan financieel en menselijk onzinnig worden.

Daarom is het onvoldoende om alleen naar productkosten of trajectkosten te kijken. De echte kosten zitten vaak in de combinatie van verkeerde route, tijdverlies, herhaalde overdracht, oplopend wantrouwen, juridische strijd, uitval van ouders, schooluitval van kinderen, verlies van professionele capaciteit en herstel achteraf.

Een stelsel dat problemen verkeerd adresseert, betaalt niet één keer te veel. Het betaalt steeds opnieuw.

6. Domeinzuiver werken is geen verschraling

Domeinzuiver werken betekent niet dat kinderen en gezinnen worden weggestuurd. Het betekent dat vanaf het begin scherper wordt bepaald waar het probleem begint en wie moet leveren.

Als het probleem begint bij onderwijs, moet onderwijs bewegen. Als schulden de bron zijn, moet schuldhulp beschikbaar zijn. Als een ouder psychisch vastloopt, moet volwassen-ggz leveren. Als woningnood veiligheid en ontwikkeling onder druk zet, moet wonen aan zet zijn. Als bestaansonzekerheid de opvoeding belast, moet bestaanszekerheid worden hersteld. Als specialistische jeugdhulp nodig is, moet die beschikbaar zijn.

Domeinzuiver werken is dus geen bezuinigingsstrategie. Het is een kwaliteitsstrategie.

Het voorkomt dat kinderen jeugdzorg krijgen voor problemen die elders opgelost moeten worden. Het voorkomt dat ouders verantwoordelijk worden gemaakt voor hulp die niet beschikbaar is. Het voorkomt dat professionals opdrachten krijgen die zij niet kunnen waarmaken. En het houdt specialistische jeugdzorg beschikbaar voor kinderen en jongeren die deze werkelijk nodig hebben.

7. Geen vooraf ingeboekte besparing

Eventuele financiële ruimte die door betere adressering ontstaat, mag niet vooraf worden ingeboekt.

Dat is een belangrijk punt.

Als de overheid eerst geld uit het stelsel haalt en daarna verwacht dat het stelsel anders gaat werken, ontstaat opnieuw boemerangbeleid. Dan wordt verandering betaald uit verschraling. De oude routes blijven bestaan, maar met minder capaciteit. Professionals krijgen dezelfde opdracht met minder middelen. Kinderen en ouders merken vooral dat hulp nog moeilijker beschikbaar wordt.

Daarom moet eerst worden geïnvesteerd in een betere startanalyse, deskundigheid aan de voorkant, onafhankelijke ondersteuning, rechtsbescherming bij drang en dreigende dwang, betere dossiervorming, toezicht op macht, herstel van systeemschade, beschikbaarheid van specialistische hulp en stevige verbinding met onderwijs, volwassen-ggz, schulden, wonen en bestaanszekerheid.

Pas wanneer zichtbaar is dat instroom, stapeling, escalatie, wachttijden, maatregelen, procedures en systeemschade werkelijk afnemen, kan structurele budgettaire ruimte verantwoord worden vastgesteld.

Eerst herstellen. Dan pas herverdelen.

8. Financiële verantwoordelijkheid over domeinen heen

Een van de grootste financiële problemen is dat kosten en baten vaak niet in hetzelfde domein vallen.

Wanneer jeugdzorg investeert in een gezin dat eigenlijk schuldenproblematiek heeft, kan schuldhulp later alsnog nodig zijn. Wanneer onderwijs niet passend genoeg is, kan jeugdzorgkosten stijgen. Wanneer volwassen-ggz niet beschikbaar is, kan het kind uiteindelijk een jeugdzorgtraject krijgen. Wanneer wonen niet levert, kan onveiligheid toenemen en kan zwaardere hulp nodig worden.

Het ene domein veroorzaakt dan druk, terwijl een ander domein betaalt.

Zolang financiële verantwoordelijkheid per domein wordt bewaakt, blijft verkeerde adressering aantrekkelijk. Niet omdat mensen dat willen, maar omdat begrotingen zo werken. Ieder domein past op zijn eigen budget. Het gezin betaalt de prijs in tijd, stress en trajecten.

Daarom moet financiële ordening aansluiten bij inhoudelijke ordening. Wie primair verantwoordelijk is voor de bron van het probleem, moet ook financieel aanspreekbaar zijn op tijdig handelen. Anders blijft jeugdzorg betalen voor schade die elders is ontstaan.

Dat vraagt afspraken tussen Rijk, gemeenten, onderwijs, volwassenenzorg, schuldhulp, wonen, zorgverzekeraars waar relevant, veiligheid en justitie. Niet als algemene samenwerkingstaal, maar als financiële en bestuurlijke verantwoordelijkheid.

9. Wat gemonitord moet worden

Om te voorkomen dat de financiële redenering te abstract blijft, moet de uitvoering worden gevolgd aan de hand van concrete signalen. Niet alleen op kosten, maar op werking.

Daarbij gaat het onder meer om de vraag of minder kinderen via jeugdzorg worden behandeld voor problemen die primair elders beginnen. Of onderwijs eerder passende ondersteuning biedt. Of volwassen-ggz, schuldhulp en wonen eerder leveren wanneer daar de bron ligt. Of lokale teams steun bieden zonder nieuwe toegangsmacht te worden. Of Veilig Thuis scherper wordt gebruikt voor geweld en concrete onveiligheid. Of het grijze gebied tussen vrijwillige hulp en juridisch getoetste dwang daadwerkelijk verdwijnt. Of dossiers minder vaak tot geschillen leiden. Of uithuisplaatsingen, gesloten plaatsingen, escalatie en juridische procedures verminderen. En of kinderen, jongeren en ouders ervaren dat hulp eerder klopt.

Financiële monitoring zonder menselijke monitoring is onvoldoende. Lagere kosten zijn geen succes wanneer kinderen minder hulp krijgen terwijl problemen blijven bestaan. Hogere kosten zijn niet automatisch falen wanneer tijdelijk wordt geïnvesteerd in herstel, rechtsbescherming en betere toegang.

De maatstaf is niet alleen wat het kost. De maatstaf is of geld terechtkomt op de plek waar het probleem begint en of kinderen, jongeren en ouders daar werkelijk beter van worden.

10. Voorzichtige scenario's

In gesprekken over financiële betekenis kan worden gewerkt met scenario's, maar die moeten voorzichtig blijven.

Een beperkt scenario gaat uit van kleine verbeteringen in adressering, minder dubbel werk en minder escalatie. Dat kan enige ruimte opleveren, maar verandert het stelsel nog niet wezenlijk.

Een middenscenario gaat uit van stevige invoering van de publieke startanalyse, betere domeinverantwoordelijkheid, scherpere rolafbakening van lokale teams en Veilig Thuis, en betere rechtsbescherming aan de voorkant. Dan kan meer inzet verschuiven van jeugdzorg naar het domein waar het probleem begint.

Een structureel scenario gaat uit van echte herordening: minder verkeerde instroom, minder stapeling, minder drang, minder zware routes, betere beschikbaarheid van specialistische hulp, herstelgerichte bekostiging en een gedwongen kader dat rolzuiverder werkt. Pas in zo'n scenario kan structurele financiële ruimte ontstaan.

Maar ook dan geldt: financiële ruimte is niet hetzelfde als directe besparing. Een deel moet worden ingezet voor herstel, overgangskosten, deskundigheid, toezicht, rechtsbescherming en het versterken van domeinen die eerder moeten leveren.

11. Financiële conclusie

De financiële conclusie van deze patroonanalyse is nuchter.

De jeugdzorg is niet alleen duur omdat kinderen en gezinnen te veel vragen. De jeugdzorg wordt ook duur omdat het stelsel te vaak te laat, te zwaar of op de verkeerde plek antwoord geeft.

Verkeerde adressering veroorzaakt menselijke schade en financiële schade. Zij maakt trajecten langer, zwaarder en complexer. Zij vergroot de kans op escalatie. Zij belast professionals. Zij ondermijnt vertrouwen. En zij verplaatst kosten naar de toekomst.

De beste financiële ingreep is daarom niet harder remmen op jeugdzorg. De beste financiële ingreep is eerder doen wat klopt.

Niet minder hulp.
Minder verkeerde hulp.

Niet besparen op kinderen.
Investeren in het juiste domein.

Niet afromen voordat het stelsel is hersteld.
Eerst zorgen dat problemen worden opgelost waar zij beginnen.

Bijlage 2

Juridische schets onafhankelijke jeugdbeschermer

Naar een rolzuiver gedwongen kader

Deze bijlage werkt de juridische hoofdlijn uit van het voorstel om het gedwongen kader opnieuw te ontwerpen. Het gaat hier niet om een uitgewerkt wetsvoorstel. Daarvoor zijn nadere juridische, bestuurlijke, financiële en uitvoeringskundige keuzes nodig. Deze bijlage beschrijft het eindbeeld, de reden daarvoor en de belangrijkste ontwerpvragen die wettelijk moeten worden beantwoord.

De kern van het voorstel is dat een kinderbeschermingsmaatregel in het eindbeeld niet langer wordt opgedragen aan een gecertificeerde instelling als institutionele regiedrager, maar aan een onafhankelijke, door de rechter benoemde jeugdbeschermer als natuurlijke persoon. Dit model is vergelijkbaar met het bewindvoerdersmodel, zonder dat het daarmee een-op-een gelijk is. Kinderbescherming is geen schuldsanering. Het gaat om kinderen, ouders, gezag, veiligheid, ontwikkeling, omgang, verblijf en toekomst. Juist daarom moet de vergelijking zorgvuldig worden gebruikt.

De waarde van het bewindvoerdersmodel zit niet in de inhoudelijke gelijkheid met jeugdbescherming, maar in het juridische principe: de rechter benoemt een herkenbare persoon met een publieke opdracht, duidelijke taken, begrensde bevoegdheden, toezicht, rapportageplicht en aanspreekbaarheid. De verantwoordelijkheid ligt dan niet diffuus bij een instelling, team, manager, gedragswetenschapper of interne lijn, maar bij een benoemde functionaris die binnen een wettelijke opdracht werkt.

Dat is de beweging die deze patroonanalyse voor het gedwongen kader bepleit.

1. Waarom het huidige model rechtsstatelijk kwetsbaar is

Het huidige model met gecertificeerde instellingen kent een hardnekkige rolvermenging. De instelling voert regie, controleert, rapporteert, weegt veiligheid, beïnvloedt de juridische route, stuurt op hulp en adviseert over verlenging, omgang, perspectief, terugplaatsing of gezagsbeëindiging. Veel van die taken zijn op zichzelf nodig. Het probleem is dat zij te veel samenkomen in één institutionele positie.

Voor kinderen en ouders is daardoor niet altijd zichtbaar wie helpt, wie beoordeelt, wie controleert, wie schrijft, wie intern richting geeft en wie feitelijk de rechterlijke afweging beïnvloedt. Ook voor professionals is de rol zwaar en vaak onzuiver. Een jeugdbeschermer moet vertrouwen opbouwen, maar ook voorwaarden stellen. Moet naast ouders staan, maar ook over hen rapporteren. Moet hulp organiseren, maar ook beoordelen of ouders voldoende meewerken. Moet veiligheid wegen, maar werkt tegelijk binnen schaarste, wachtlijsten, managementlijnen en organisatielogica.

Daarmee verdwijnt verantwoordelijkheid te gemakkelijk in de instelling. Niet omdat mensen dat bewust willen, maar omdat het model zo werkt. Teamoverleggen, gedragswetenschappelijke adviezen, juridische afstemming, managementbesluiten en interne escalatielijnen kunnen grote invloed hebben, zonder dat voor ouders, kinderen of rechter altijd helder is wie welke richting heeft bepaald.

In een gedwongen kader is dat niet houdbaar. Waar de overheid diep ingrijpt in het gezinsleven, moet macht zichtbaar, begrensd, toetsbaar en corrigeerbaar zijn.

2. Het eindbeeld: een rechterlijk benoemde jeugdbeschermer

In het voorgestelde eindbeeld benoemt de rechter een onafhankelijke jeugdbeschermer als natuurlijke persoon. Die benoeming vindt plaats wanneer een kinderbeschermingsmaatregel wordt uitgesproken. De rechter geeft daarbij een duidelijke wettelijke opdracht mee: waarop ziet de maatregel, welke bedreiging moet worden verminderd, welke doelen moeten worden bereikt, welke termijn geldt, wanneer

moet worden gerapporteerd en wanneer moet opnieuw worden getoetst.

De jeugdbeschermer voert regie op de maatregel. Dat betekent niet dat hij of zij hulpverlener wordt. De jeugdbeschermer behandelt niet, doet geen diagnostiek in eigen zaak, levert geen ambulante hulp en neemt niet de gemeentelijke taak over om passende hulp beschikbaar te maken. De jeugdbeschermer bewaakt of de maatregel doet waarvoor deze is uitgesproken, of noodzakelijke hulp daadwerkelijk beschikbaar komt, of kind en ouders positie hebben, of afspraken worden nagekomen en of bijstelling of rechterlijke toetsing nodig is.

Daarmee vertegenwoordigt de jeugdbeschermer staatsmacht, maar dan zichtbaar en begrensd. Dat is precies de reden waarom de rol niet mag worden vermengd met hulpverlening. Wie hulp verleent, moet een hulpverleningsrelatie kunnen opbouwen. Wie regie voert op een gedwongen maatregel, werkt binnen een publieke opdracht en moet toetsbaar zijn.

3. Onafhankelijkheid

De onafhankelijke jeugdbeschermer moet onafhankelijk zijn van aanbieders, gemeenten, lokale teams, Veilig Thuis en de Raad voor de Kinderbescherming. Die onafhankelijkheid is nodig om te voorkomen dat de regie op de maatregel wordt gestuurd door beschikbaar aanbod, gemeentelijk budget, instellingsbelang, interne productieprikkels of ketenconsensus.

Onafhankelijkheid betekent niet dat de jeugdbeschermer los van iedereen werkt. Integendeel. Hij of zij moet samenwerken met kind, ouders, gemeente, hulpverleners, onderwijs, Raad, Veilig Thuis en rechter. Maar samenwerking is iets anders dan afhankelijkheid. De jeugdbeschermer moet kunnen zeggen dat hulp ontbreekt, dat een gemeente onvoldoende levert, dat een aanbieder niet passend is, dat een dossier niet klopt, dat een eerdere inschatting moet worden herzien of dat een zaak terug moet naar de rechter.

Die ruimte is alleen geloofwaardig wanneer de jeugdbeschermer niet zelf onderdeel is van de organisatie of financieringslijn die wordt beoordeeld.

4. Benoeming, taak en opdracht

De benoeming door de rechter is de juridische kern van het model. De maatregel wordt niet langer “weggezet” bij een instelling, maar verbonden aan een persoon met een wettelijke taak.

Bij de benoeming moet de rechter kunnen bepalen wat de opdracht is. Die opdracht moet concreter zijn dan de algemene formulering dat een ontwikkelingsbedreiging moet worden weggenomen. Er moet worden vastgelegd welke zorgen dragend zijn, welke doelen met de maatregel worden beoogd, welke hulp noodzakelijk is, welke rol ouders en kind hebben, op welke termijn wordt geëvalueerd en wanneer de rechter opnieuw moet worden geïnformeerd.

De jeugdbeschermer rapporteert periodiek aan de rechter. Niet alleen bij verlenging of beëindiging, maar ook wanneer wezenlijke uitvoeringsvragen ontstaan. Denk aan uitblijvende hulp, omgangsbeperkingen, langdurige stagnatie, perspectiefverschuiving, terugplaatsing, schooluitval, plaatsingswisselingen of verschil van inzicht over veiligheid.

De rechter moet daarmee niet op de stoel van de hulpverlening gaan zitten. Maar de rechter moet wel zicht houden op de uitvoering van de maatregel wanneer die uitvoering feitelijk diep ingrijpt in het leven van kind en ouders.

5. Bevoegdheden en begrenzing

Een wettelijke regeling moet precies bepalen welke bevoegdheden de onafhankelijke jeugdbeschermer heeft en waar de grens ligt.

De jeugdbeschermer moet informatie kunnen verzamelen die noodzakelijk is voor de uitvoering van de maatregel. Hij of zij moet hulp kunnen aanjagen, partijen kunnen aanspreken, zorgen kunnen terugleggen bij de gemeente of aanbieder, kind en ouders kunnen spreken,

uitvoering kunnen volgen en de rechter kunnen verzoeken om toetsing of bijstelling.

Maar die bevoegdheden moeten begrensd zijn. De jeugdbeschermer mag niet zelf medische of psychologische diagnoses stellen, geen hulpverleningsrelatie vervangen, geen gemeentelijke indicatiebevoegdheid overnemen en geen ingrijpende uitvoeringsbeslissingen nemen zonder toetsbare basis. Waar beslissingen wezenlijk raken aan verblijf, omgang, perspectief, gezag of fundamentele rechten, moet rechterlijke toetsing beschikbaar zijn.

Macht wordt in dit model dus niet ontkend. Zij wordt juist benoemd. Maar benoemde macht vraagt grenzen.

6. Verhouding tot de Raad voor de Kinderbescherming

De Raad voor de Kinderbescherming behoudt in dit model een onafhankelijke onderzoekende en verzoekende rol. De Raad onderzoekt of gedwongen ingrijpen noodzakelijk is en verzoekt de rechter om een maatregel wanneer aan de wettelijke voorwaarden is voldaan.

De Raad is daarmee niet de uitvoerder van de maatregel. Dat onderscheid is belangrijk. De Raad onderzoekt en verzoekt. De rechter beslist. De onafhankelijke jeugdbeschermer voert regie binnen de rechterlijke opdracht. Hulpverleners helpen. De gemeente organiseert passende hulp.

De Raad moet ook niet verdwijnen in ketenconsensus. Juist wanneer een maatregel wordt gevraagd, moet helder zijn welke feiten vaststaan, welke alternatieven zijn onderzocht, waarom vrijwillige hulp onvoldoende is, waarom een gedwongen maatregel noodzakelijk en proportioneel is en wat het concrete doel van de maatregel is.

7. Verhouding tot de rechter

De rechter krijgt in dit model een sterkere rol tijdens het traject. Niet door elk uitvoeringsdetail te beslissen, maar door de maatregel niet los te laten zodra deze is uitgesproken.

De rechter benoemt de jeugdbeschermer, bepaalt de opdracht, ontvangt periodieke rapportages en kan worden gevraagd om toetsing wanneer de uitvoering vastloopt of feitelijk ingrijpende gevolgen heeft. In een verdere uitwerking kan worden onderzocht of hiervoor een rechter-commissarisachtige rol in familiezaken nodig is, of een andere vorm van vaste rechterlijke betrokkenheid gedurende de maatregel.

De kern is dat de rechtsstaat niet alleen zichtbaar is aan het begin en einde van de maatregel. Juist tijdens de uitvoering ontstaan veel besluiten die voor kinderen en ouders ingrijpend zijn. Dan mag rechterlijke toetsing niet te ver weg zijn.

8. Verhouding tot gemeente en hulpverleners

De gemeente blijft verantwoordelijk voor het organiseren van passende hulp binnen het jeugdstelsel en aanpalende domeinen. De onafhankelijke jeugdbeschermer neemt die taak niet over. Dat is juist de bedoeling: de gemeente moet aanspreekbaar blijven op beschikbaarheid, passendheid en tijdigheid van hulp.

Hulpverleners moeten hulp kunnen bieden zonder tegelijk drager te zijn van dwangregie. Dat beschermt de hulpverleningsrelatie. Een kind, jongere of ouder moet weten of iemand komt om te helpen, te behandelen, te begeleiden of om regie te voeren binnen een rechterlijke maatregel. Die rollen mogen niet ongemerkt door elkaar lopen.

Wanneer noodzakelijke hulp ontbreekt, moet de jeugdbeschermer dit kunnen melden aan de rechter en bestuurlijk kunnen escaleren. Het mag niet zo zijn dat het falen van beschikbaarheid vervolgens wordt gelezen als falen van ouders of kind.

9. Ondersteuning en organisatie

Een onafhankelijke jeugdbeschermer kan niet zonder ondersteuning werken. Er is juridische ondersteuning nodig, gedragswetenschappelijke expertise, administratie, intervisie, scholing, vervanging bij

ziekte of vakantie, klachtenbehandeling, kwaliteitsbewaking en praktische organisatie.

Maar die ondersteuning mag niet opnieuw de drager van de maatregel worden.

Dat is een belangrijk ontwerpprincipe. Er kan een ondersteuningsbureau of publieke voorziening nodig zijn, maar die mag niet de oude institutionele regiedrager in nieuwe vorm worden. De wettelijke opdracht blijft bij de benoemde jeugdbeschermer. Ondersteuning helpt, adviseert en borgt kwaliteit, maar neemt de persoonlijke verantwoordelijkheid niet over.

Daarmee moet ook worden voorkomen dat opnieuw onzichtbare macht ontstaat. Als gedragswetenschappelijke of juridische advisering dragend is voor de richting van het traject, moet die invloed zichtbaar zijn in de onderbouwing.

10. Vervanging, toezicht en aansprakelijkheid

Een wettelijk model moet regelen wat er gebeurt wanneer een jeugdbeschermer uitvalt, niet goed functioneert, vervangen moet worden of de opdracht niet uitvoerbaar blijkt.

Vervanging mag niet leiden tot dossierverlies of vertraging, maar moet wel rechterlijk of wettelijk helder zijn. Ook moet worden geregeld wie toezicht houdt op de kwaliteit van de jeugdbeschermer, hoe klachten worden behandeld, hoe beroepsnormen worden vastgesteld, welke deskundigheid vereist is en hoe tuchtrecht of een andere vorm van professionele verantwoording wordt ingericht.

Aansprakelijkheid vraagt aparte uitwerking. Een jeugdbeschermer voert een publieke taak uit in een kwetsbaar en risicovol domein. Hij of zij moet aanspreekbaar zijn, maar niet zodanig persoonlijk kwetsbaar worden dat niemand de taak nog verantwoord kan uitvoeren. Er is dus een balans nodig tussen persoonlijke verantwoordelijkheid, professionele bescherming en publieke aansprakelijkheid.

Ook beloning en caseload moeten wettelijk en financieel serieus worden geregeld. Een model dat persoonlijke verantwoordelijkheid vraagt maar vervolgens te weinig tijd, ondersteuning of vergoeding biedt, zal opnieuw falen.

11. Overgang van huidig naar nieuw model

Het voorstel om de gecertificeerde instelling niet langer als institutionele regiedrager te positioneren, kan niet van de ene dag op de andere worden ingevoerd. Dat zou onverantwoord zijn.

Er is een overgangstraject nodig waarin continuïteit van bescherming, lopende maatregelen, rechtspositie van kinderen en ouders, positie van medewerkers, overdracht van kennis, regionale beschikbaarheid, financiering, toezicht en wetgeving zorgvuldig worden geregeld.

De expertise van bestaande jeugdbeschermers mag niet verloren gaan. Veel van hen kunnen juist een belangrijke rol spelen in het nieuwe model, mits hun positie anders wordt ingericht. De kritiek richt zich niet op hun inzet, maar op de institutionele rol waarin zij nu moeten werken.

Een overgang kan beginnen met pilots of proeftuinen, maar alleen als die juridisch zuiver zijn en niet opnieuw boven op het bestaande stelsel worden gestapeld. Het doel is niet een experiment naast de oude werkelijkheid. Het doel is leren hoe de maatregel persoonlijker, onafhankelijker en toetsbaarder kan worden gedragen.

12. Open ontwerpvragen

Deze schets laat nog verschillende vragen open. Dat is geen zwakte, maar eerlijkheid. Het model vraagt verdere juridische uitwerking.

Er moet worden bepaald welke rechter de jeugdbeschermer benoemt, hoe de opdracht precies wordt geformuleerd, welke rapportagefrequentie geldt, hoe spoedsituaties worden geregeld, hoe vervanging werkt, welk beroepsprofiel nodig is, hoe onafhankelijkheid wordt geborgd, hoe ondersteuning wordt georganiseerd, hoe toezicht en klachten worden ingericht, hoe aansprakelijkheid wordt verdeeld en hoe de verhouding tot gemeente, Raad,

rechter, hulpverleners, Veilig Thuis en onderwijs wettelijk wordt vastgelegd.

Ook moet worden onderzocht hoe het model zich verhoudt tot bestaande kinderbeschermingsmaatregelen, EVRM-verplichtingen, IVRK-verplichtingen, nationale procesregels, gemeentelijke verantwoordelijkheid onder de Jeugdwet en de positie van ouders met en zonder gezag.

Deze vragen moeten niet worden gebruikt om de richting te blokkeren. Zij laten juist zien dat het huidige model niet met een eenvoudige organisatorische ingreep kan worden verbeterd. Het gedwongen kader vraagt om echte juridische herordening.

13. Juridische kern

De juridische kern van dit voorstel is rolzuiverheid.

De Raad onderzoekt en verzoekt.
De rechter beslist, benoemt en toetst.
De gemeente organiseert passende hulp.
Hulpverleners helpen.
De onafhankelijke jeugdbeschermer voert regie binnen de rechterlijke opdracht.
Toezicht ziet niet alleen op instellingen, maar op macht in het geheel.

In die ordening wordt bescherming niet zwakker. Zij wordt duidelijker. De macht verdwijnt niet, maar krijgt een naam, een taak, een grens en een toets.

Dat is de reden om het bewindvoerdersmodel als denkrichting te gebruiken. Niet omdat kinderbescherming hetzelfde is als bewindvoering, maar omdat het laat zien dat een rechterlijke benoeming van een natuurlijke persoon met een wettelijke opdracht verantwoordelijkheid persoonlijker en toetsbaarder kan maken.

De opdracht is uiteindelijk eenvoudig te formuleren, al is de uitvoering ingewikkeld: een kind mag niet afhankelijk zijn van een institutionele route waarin niemand meer precies verantwoordelijk is voor het geheel. Een ouder mag niet hoeven raden wie werkelijk beslist. Een professional mag niet langer een rol krijgen waarin hulp, controle, rapportage en macht te veel door elkaar lopen.

Een gedwongen maatregel vraagt niet om meer institutionele mist.

Zij vraagt om zichtbare verantwoordelijkheid.

Bijlage 3

Reality Check en boemerangtoets

Een door number 5 ontwikkeld toetsinstrument voor menswaardig beleid

Reality Check is door number 5 ontwikkeld als toetsinstrument om beleid en uitvoering te beoordelen op menswaardigheid, rechtsbescherming, rolzuiverheid en daadwerkelijke werking in het leven van mensen. De scan is niet bedoeld als extra bureaucratische laag. Zij is juist bedoeld om te voorkomen dat beleid dat goed klinkt in de praktijk opnieuw leidt tot meer systeem, meer dossiermacht, meer onduidelijke rollen en minder positie voor kinderen, jongeren en ouders.

De centrale vraag is eenvoudig:

Wat doet dit voorstel in het leven van kinderen, jongeren, ouders en professionals?

Niet: hoe klinkt het?
Niet: welke bedoeling heeft het?
Niet: welke partijen steunen het?
Maar: wat gebeurt er straks concreet met mensen wanneer dit beleid wordt uitgevoerd?

1. Waarom deze scan nodig is

Veel beleid in en rond jeugdzorg gebruikt woorden waar bijna niemand tegen kan zijn. Preventie. Nabijheid. Normaliseren. Samenwerking. Integraliteit. Eigen regie. Inclusie. Stevige lokale teams. Eerder erbij zijn. Minder labels. Meer samenhang.

Die woorden kunnen waardevol zijn. Maar zij zijn niet vanzelf veilig.

Preventie kan betekenen dat gezinnen eerder steun krijgen, maar ook dat zij eerder worden gesignaleerd, geregistreerd en doorgeleid. Nabijheid kan vertrouwen geven, maar ook toezicht dichter bij huis brengen. Normaliseren kan onnodige problematisering voorkomen, maar ook noodzakelijke ondersteuning onthouden. Inclusie kan kinderen laten meedoen, maar ook betekenen dat zij zonder passende steun in een gewone omgeving moeten functioneren. Samenwerking kan helpen, maar ook ketenmacht vergroten wanneer niemand meer aanspreekbaar is op het geheel.

Daarom is een Reality Check nodig. Niet om woorden te beoordelen, maar om werking te toetsen.

De boemerangtoets hoort daarbij. Die stelt de vraag of een voorstel werkelijk breekt met oude patronen, of dat oude schade in nieuwe taal terugbrengt.

2. Reality Check

Reality Check toetst of een voorstel de positie van kinderen, jongeren, ouders en professionals versterkt. Een voorstel is menswaardig wanneer mensen niet alleen onderwerp zijn van beleid, maar daadwerkelijk positie houden in wat er over hen wordt gezegd, geschreven, gewogen en besloten.

Een eerste toetsvraag is daarom of het voorstel begint bij het leven van mensen of bij de route van het systeem. Wordt eerst onderzocht wat er werkelijk speelt, waar het probleem begint en wat nodig is? Of begint het voorstel bij beschikbare voorzieningen, bestaande loketten, contracten, productcodes, regionale afspraken of ketenstructuren?

Een tweede vraag is of het voorstel de positie van kinderen, jongeren en ouders sterker maakt. Kunnen zij begrijpen wat er gebeurt? Kunnen zij hun verhaal kwijt voordat de analyse vastligt? Kunnen zij informatie corrigeren voordat die verder reist? Weten zij wie helpt, wie beoordeelt, wie beslist en wie informatie deelt? Of worden zij vooral eerder zichtbaar voor het systeem?

Een derde vraag is of macht zichtbaar wordt. Elk beleid rond jeugdzorg, bescherming, veiligheid, toegang of onderwijs raakt aan macht. Soms formeel, soms informeel. De vraag is of die macht herkenbaar, begrensd en toetsbaar is. Wie kan druk uitoefenen? Wie kan informatie delen? Wie kan richting geven aan een dossier? Wie kan opschalen? Wie kan besluiten beïnvloeden? En hoe kunnen kind, jongere en ouders zich daartegen verhouden?

Een vierde vraag is of hulp, beoordeling en controle gescheiden blijven. Wanneer één team of professional tegelijk steun biedt, toegang bepaalt, veiligheid duidt, kosten bewaakt, rapporteert en informatie deelt met andere partijen, ontstaat rolvermenging. Dat kan vertrouwen ondermijnen, ook wanneer de bedoeling goed is.

Een vijfde vraag is of het voorstel problemen oplost waar zij beginnen. Als een probleem begint bij onderwijs, schulden, wonen, volwassen-ggz, bestaansonzekerheid, verslaving, scheiding of gebrek aan steun, moet dat domein niet via het kind naar jeugdzorg kunnen doorverwijzen. Het juiste domein is geen organisatorische voorkeur. Het is rechtsbescherming.

Een zesde vraag is of het voorstel professionals werkelijk helpt om goed werk te doen. Krijgen zij duidelijke rollen, tijd, steun, juridische helderheid, ruimte voor vakmanschap en bescherming tegen onmogelijke opdrachten? Of krijgen zij vooral extra registratie, extra overleg, extra risico en extra verantwoordingslast?

Een zevende vraag is of het voorstel toetsbaar is. Kunnen we na een jaar zien of kinderen, jongeren en ouders sterker staan? Wordt gemeten of dossiers preciezer worden, drang als zelfstandige praktijk verdwijnt, school minder zorgpoort wordt, lokale teams rolzuiverder werken en hulp eerder klopt? Of wordt vooral gemeten hoeveel trajecten, meldingen, overleggen of verwijzingen er zijn?

3. De boemerangtoets

De boemerangtoets onderzoekt of nieuw beleid oude patronen opnieuw organiseert.

De centrale vraag is:

Komt het oude systeem terug in nieuwe woorden?

Dat risico is groot in jeugdzorg, omdat veel hervormingen vertrekken vanuit terechte zorgen, maar vervolgens dezelfde reflex gebruiken: eerder signaleren, meer samenwerken, meer overleg, meer toegang, meer professionals rond het gezin, meer informatie delen, meer regie en meer protocollen.

De boemerangtoets vraagt daarom bij elk voorstel of de keten werkelijk kleiner en helderder wordt, of juist voller. Worden verantwoordelijkheden scherper, of komen er extra lagen bij? Wordt duidelijker wie moet handelen, of ontstaat opnieuw een overlegstructuur waarin iedereen betrokken is maar niemand eigenaar?

Ook moet worden getoetst of preventie werkelijk steun betekent. Preventie is menswaardig wanneer zij problemen voorkomt door bestaanszekerheid, passende schoolomgeving, volwassenenzorg, gewone steun en tijdige hulp te versterken. Preventie wordt boemerangbeleid wanneer zij vooral betekent dat kinderen en gezinnen eerder in beeld komen, eerder worden geregistreerd en eerder worden doorgeleid naar zorg of veiligheid.

Bij normaliseren moet worden getoetst of het werkelijk gaat om minder onnodige problematisering, of om minder toegang tot hulp. Minder labels kunnen goed zijn. Maar minder labels mogen nooit betekenen dat kinderen minder recht krijgen op passende ondersteuning.

Bij nabijheid moet worden getoetst of hulp werkelijk laagdrempeliger wordt, of dat macht dichterbij komt. Een lokaal team is niet menswaardiger omdat het lokaal is. Een professional op school is niet veiliger omdat die dichtbij is. Nabijheid zonder rolhelderheid kan juist bedreigender zijn.

Bij samenwerking moet worden getoetst of deze verantwoordelijkheid verduidelijkt of verspreidt. Eén tafel is nog geen één verantwoordelijkheid. Als iedere partij aan tafel blijft werken vanuit eigen wet, budget, protocol en verantwoordingslijn, kan samenwerking de versnippering ook verhullen.

Bij inclusie moet worden getoetst of kinderen werkelijk kunnen meedoen met passende ondersteuning, of dat zij in een gewone

omgeving worden geplaatst zonder de steun die nodig is. Inclusie zonder ondersteuning is geen inclusie, maar verplaatsing van verantwoordelijkheid.

4. Rode vlaggen

Een voorstel vraagt extra kritische toetsing wanneer het vooral positieve systeemwoorden gebruikt zonder precies te maken wat er verandert in de positie van kinderen, jongeren en ouders. Woorden als integraal, nabij, preventief, normaliserend, laagdrempelig en stevig zijn dan niet voldoende.

Ook is waakzaamheid nodig wanneer een voorstel veel partijen aan tafel brengt, maar niet duidelijk maakt wie primair verantwoordelijk is. Wanneer iedereen betrokken is, kan verantwoordelijkheid verdwijnen.

Een derde rode vlag is wanneer informatie-uitwisseling wordt gepresenteerd als vanzelfsprekend goed. Informatie delen kan nodig zijn, maar het kan ook dossiermacht vergroten. De vraag is steeds welke informatie wordt gedeeld, met welk doel, op welke grondslag, met welke correctiemogelijkheid en met welke gevolgen.

Een vierde rode vlag is wanneer ouders, jongeren of kinderen wel worden genoemd, maar vooral als doelgroep, casus of risicodrager. Participatie is niet hetzelfde als positie. Meedenken is niet hetzelfde als invloed. Gehoord worden is niet hetzelfde als kunnen corrigeren of bijsturen.

Een vijfde rode vlag is wanneer uitvoerbaarheid vooral wordt beoordeeld vanuit organisaties. Een voorstel kan uitvoerbaar zijn voor instellingen en gemeenten, maar onuitvoerbaar voor gezinnen. Dan is het niet menswaardig genoeg.

5. Groene signalen

Een voorstel beweegt werkelijk van systeem naar mens wanneer het begint met een duidelijke analyse van waar het probleem ontstaat. Niet alles wordt dan automatisch jeugdzorg. Het voorstel maakt zichtbaar welk domein primair verantwoordelijk is en wat er gebeurt als dat domein niet levert.

Een tweede positief signaal is dat kind, jongere en ouders eerder positie krijgen. Zij weten wat er gebeurt, kunnen informatie corrigeren, krijgen begrijpelijke uitleg en hebben toegang tot onafhankelijke steun wanneer druk of macht in beeld komt.

Een derde positief signaal is rolzuiverheid. Het voorstel maakt duidelijk wie helpt, wie onderzoekt, wie beslist, wie toezicht houdt en wie regie voert. Hulpverleners hoeven geen controleurs te zijn. Lokale teams worden niet tegelijk steunpunt, veiligheidsduider, kostenbewaker en dossierbouwer. School blijft school.

Een vierde positief signaal is dat macht niet wordt ontkend. Het voorstel benoemt waar druk, beoordeling, registratie, veiligheidsweging of doorgeleiding plaatsvindt. Macht die wordt benoemd, kan worden begrensd. Macht die zich voordoet als hulp, is moeilijker te toetsen.

Een vijfde positief signaal is dat het voorstel bestaande schade vermindert in plaats van nieuwe lagen toevoegt. Minder onnodige dossiers, minder onduidelijke drang, minder verkeerde instroom, minder overdrachten, minder schaduwbesluitvorming en meer directe steun waar die nodig is.

6. Gebruik van de scan

Reality Check en boemerangtoets kunnen worden gebruikt bij nieuwe wetgeving, gemeentelijke beleidsplannen, inkoopdocumenten, pilots, lokale teams, onderwijs-zorgafspraken, Veilig Thuis-routes, toegangsinrichting, toezichtskaders, hervormingsprogramma’s en landelijke beleidsagenda’s.

De scan moet vroeg worden gebruikt. Niet pas nadat het voorstel bestuurlijk al vastligt. Wanneer de scan pas achteraf wordt toegepast, wordt zij een verantwoordingsinstrument. De bedoeling is dat zij keuzes beïnvloedt voordat schade opnieuw wordt ingebouwd.

De scan moet bovendien worden ingevuld vanuit meerdere perspectieven. Niet alleen door beleidsmakers of bestuurders. Ook kinderen, jongeren, ouders, professionals, juristen, onderwijs, toezicht en ervaringsdeskundigen moeten kunnen aangeven wat zij verwachten dat het voorstel in de praktijk zal doen.

Een beleidstoets zonder leefwereldtoets blijft te smal.

7. Compact toetskader

Voor praktisch gebruik kan elk voorstel langs tien vragen worden gelegd.

1. Begint dit voorstel bij het leven van kinderen, jongeren en ouders, of bij de logica van het systeem?
2. Wordt duidelijk waar het probleem begint en welk domein primair verantwoordelijk is?
3. Versterkt dit voorstel de positie van kinderen, jongeren en ouders, of maakt het hen vooral eerder zichtbaar voor het systeem?
4. Wordt macht zichtbaar, begrensd en toetsbaar?
5. Blijven hulp, beoordeling, controle, toegang en dossieropbouw voldoende gescheiden?
6. Worden feiten, vermoedens en interpretaties in dossiers en overleggen zichtbaar onderscheiden?
7. Beschermt dit voorstel school als pedagogische leefwereld?
8. Geeft dit voorstel professionals meer ruimte voor vakmanschap, of vooral meer druk, overleg en verantwoording?
9. Voorkomt dit voorstel oude schade, of komt dezelfde logica terug in nieuwe taal?
10. Hoe weten we over één jaar of kinderen, jongeren, ouders en professionals er werkelijk iets van merken?

Deze vragen zijn eenvoudig. De antwoorden zullen dat vaak niet zijn. Juist daarom moeten zij worden gesteld voordat beleid wordt ingevoerd.

8. Score is minder belangrijk dan gesprek

Reality Check kan desgewenst met scores worden gebruikt, bijvoorbeeld op een schaal van 1 tot 5. Maar de score is niet het belangrijkste.

Belangrijker is het gesprek dat ontstaat wanneer verschillende perspectieven dezelfde vragen beantwoorden. Een gemeente kan een lokaal team laagdrempelig vinden, terwijl ouders het ervaren als onduidelijke toegangsmacht. Een school kan vroegsignalering zorgvuldig vinden, terwijl jongeren zich bekeken voelen. Een aanbieder kan samenwerking efficiënt vinden, terwijl niemand meer weet wie aanspreekbaar is. Een beleidsmaker kan normaliseren verstandig vinden, terwijl kinderen minder ondersteuning krijgen.

De scan is bedoeld om die verschillen vóór invoering zichtbaar te maken.

9. Ondergrens

Sommige uitkomsten zouden een voorstel moeten blokkeren of terugsturen naar de tekentafel.

Dat geldt wanneer een voorstel macht vergroot zonder rechtsbescherming te versterken. Wanneer hulp en beoordeling onduidelijker door elkaar gaan lopen. Wanneer kinderen, jongeren en ouders geen werkend correctierecht krijgen. Wanneer school als zorgpoort wordt gebruikt zonder waarborgen. Wanneer lokale teams brede toegangsmacht krijgen zonder heldere begrenzing. Wanneer normaliseren leidt tot minder ondersteuning. Wanneer preventie vooral neerkomt op eerder registreren. Of wanneer verantwoordelijkheid opnieuw wordt verspreid over zoveel partijen dat niemand nog aanspreekbaar is.

Een voorstel dat op deze punten tekortschiet, kan niet menswaardig genoeg worden genoemd, ook niet wanneer de bedoeling goed is.

10. Slot

Reality Check en boemerangtoets zijn geen zachte instrumenten. Zij zijn bedoeld om beleid strenger te toetsen op zijn werking.

Wie werkelijk van systeem naar mens wil bewegen, moet niet alleen vragen of beleid

goed bedoeld is. Die moet vragen of het mensen sterker maakt, macht zichtbaar maakt, rollen zuiverder maakt, problemen oplost waar zij beginnen en voorkomt dat oude schade in nieuwe woorden terugkeert.

Dat is de kern van deze toets. Goede woorden en mooie beloftes zijn niet genoeg. Zij moeten kloppen in het leven van mensen.

goed bedoeld is. Die moet vragen of het mensen sterker maakt, macht zichtbaar maakt, rollen zuiverder maakt, problemen oplost waar zij beginnen en voorkomt dat oude schade in nieuwe woorden terugkeert.

Dat is de kern van deze toets. Goede woorden en mooie beloftes zijn niet genoeg. Zij moeten kloppen in het leven van mensen.

INSTITUUT
VAN DE MENS

VAN SPEELBAL NAAR MENS

Kinderen, jongeren en ouders terug in de regie over hun eigen levens met steun die daarbij past

Hoe zorgen we dat de jeugdzorg niet langer begint bij de keten, maar bij het leven van kinderen, jongeren en ouders?

Sectie in eenvoudige taal

Instituut van de Mens
Oktober 2026

Voorwoord

Dit rapport is ontstaan uit luisteren. Vier jaar lang is gesproken met kinderen, jongeren, ouders, professionals en andere betrokkenen. Niet om één verhaal te maken dat iedereen precies hetzelfde vindt. Wel om te zien welke patronen steeds terugkomen.

Het rapport gaat over jeugdzorg en jeugdbescherming. Maar het gaat ook over meer dan hulp alleen. Het gaat over macht, taal, dossiers, vertrouwen, school, toezicht, geld, rechtsbescherming en de vraag wie bepaalt wat er met een kind of gezin gebeurt.

Veel professionals willen het goede doen. Toch raken kinderen, jongeren en ouders in het huidige stelsel vaak positie kwijt. Zij worden besproken, beschreven en beoordeeld, maar hebben niet altijd invloed op wat er over hen wordt gezegd of besloten.

Daarom is dit rapport scherp. Niet om mensen aan te vallen, maar omdat hulp en bescherming diep kunnen ingrijpen in levens. Juist dan moeten taal, macht en besluiten eerlijk, controleerbaar en menswaardig zijn.

> *Luisteren is pas werkelijk luisteren wanneer het gevolgen heeft.*

Waarom deze patroonanalyse nodig is

Deze analyse is niet geschreven omdat er nog niets bekend is. Er is al veel onderzocht en opgeschreven over de jeugdzorg. Over wachtlijsten, uithuisplaatsingen, gesloten jeugdzorg, rechtsbescherming, toezicht, financiering en kinderen of ouders die zich niet gehoord voelen.

Het probleem is niet dat we niets weten. Het probleem is dat dit weten te weinig heeft veranderd. Steeds opnieuw komen er nieuwe plannen, programma's, pilots, overleggen en toekomstscenario's. Maar voor veel kinderen, jongeren en ouders verandert de dagelijkse werkelijkheid te weinig.

De kern is dat veel problemen die in de jeugdzorg terechtkomen, niet in de jeugdzorg beginnen. Ze beginnen bijvoorbeeld bij armoede, schulden, woningnood, volwassen-ggz, verslaving, onderwijs dat niet past, een complexe scheiding of gebrek aan gewone steun.

> *Dat iets zichtbaar wordt bij een kind, betekent nog niet dat het ook bij het kind begint.*

Als dat onderscheid niet goed wordt gemaakt, wordt het kind probleemdrager van wat ergens anders niet wordt opgelost. Dan krijgt het kind een traject, label, dossier of maatregel, terwijl de echte oorzaak blijft bestaan.

Ook binnen de jeugdzorg loopt te veel door elkaar. Hulp, beoordeling, controle, toegang, veiligheidsduiding, regie en besluitvorming raken vermengd. Voor ouders en jongeren is dan niet altijd duidelijk wie helpt, wie schrijft, wie beoordeelt en wie beslist.

Daarom gaat deze analyse niet alleen over betere hulp. Zij gaat ook over macht. Over taal. Over toegang. Over school. Over toezicht. Over rechtsbescherming. En over de vraag of kinderen, jongeren en ouders mens blijven in een systeem dat hen vaak bespreekt, beschrijft en beoordeelt.

De kern in eenvoudige taal

De belangrijkste boodschap is eenvoudig, maar niet makkelijk: de jeugdzorg moet niet alleen beter samenwerken. De jeugdzorg moet opnieuw worden geordend.

Nu komen te veel vragen via het kind bij jeugdzorg terecht. Een kind valt uit op school. Een jongere wordt boos, bang of somber. Een ouder raakt overbelast. Er ontstaan zorgen. Dan wordt vaak een

route gestart in of richting jeugdzorg. Soms is dat nodig. Maar vaak begint het probleem ergens anders.

Jeugdzorg kan geen woning regelen. Jeugdzorg kan geen schulden saneren. Jeugdzorg kan geen volwassen-ggz beschikbaar maken. Jeugdzorg kan geen passend onderwijs vervangen. Toch komen de gevolgen van die problemen vaak wel bij jeugdzorg terecht.

Daarom kiest dit rapport voor vijf systeemkeuzes. Die keuzes vormen het kompas onder het rapport.

1. Begin bij de mens. Niet bij de keten, het loket, het aanbod, de route of het dossier.

2. Organiseer rond het juiste domein. Niet alles wat bij een kind zichtbaar wordt, is jeugdzorg.

3. Bouw rechtsbescherming vanaf het eerste contact. Niet pas bij de rechter.

4. Scheid hulp, macht en beoordeling. Wie helpt, moet niet ongemerkt ook beoordelen of druk uitoefenen.

5. Toets elk nieuw beleid op oude schade. Goede woorden zijn pas goed als ze in het leven van mensen goed werken.

> *Een melding is nog geen veiligheid. Een overleg is nog geen positie. Een dossier is nog geen waarheid. Een maatregel is nog geen bescherming.*

De probleemanalyse

Het traject begon in 2022. Toen vroeg de toenmalige minister Franc Weerwind aan number 5 om een dialoogproces te starten over rechtsbescherming en rechtsongelijkheid in de jeugdzorg en jeugdbescherming.

Die vraag kwam niet uit het niets. In Nederland was veel discussie over het toeslagenschandaal en de uithuisplaatsingen die daarmee samenhingen. Ook was er meer aandacht voor de vraag hoe ouders en kinderen hun positie kunnen houden wanneer de overheid dichtbij komt.

In het begin leek de vraag vooral juridisch: krijgen ouders en kinderen genoeg rechtsbescherming? Maar al snel werd duidelijk dat rechtsbescherming veel eerder begint dan bij de rechter. Zij begint bij het eerste gesprek, de eerste melding, het eerste verslag, het eerste overleg en de eerste woorden die in een dossier terechtkomen.

Daarom werd de analyse breder. Wie rechtsbescherming onderzoekt, komt uit bij kwaliteit van hulp, toegang, toezicht, financiering, taal, dossiers, school, professionele rollen en macht.

De analyse sluit aan bij eerdere onderzoeken en inzichten, zoals het werk over boemerangbeleid. Dat laat zien dat hervormingen soms oude problemen opnieuw organiseren, maar dan in nieuwe woorden. Ook sluit de analyse aan bij de waarschuwing dat de samenleving zelf minder draagt, waardoor steeds meer gewone kwetsbaarheid een professionele route wordt.

Een belangrijk wetenschappelijk inzicht is dat een kinderbeschermingsmaatregel niet vanzelf bewijst dat een kind beter beschermd wordt. Een maatregel kan nodig zijn, maar moet steeds laten zien wat die concreet verbetert.

> *Een maatregel is geen bewijs van bescherming. Een maatregel is een opdracht tot bewijs.*

Hoe deze patroonanalyse tot stand kwam

Deze analyse is niet ontstaan achter een bureau. De basis ligt in dialogen, gesprekken, documenten, praktijkervaringen, beleidsstukken, onderzoek, toezichtsignalen en juridische vragen.

Er zijn tien dialogen gevoerd. Daarnaast zijn rondom die dialogen veel gesprekken gevoerd met kinderen, jongeren, ouders, professionals, bestuurders, juristen, mensen uit onderwijs, toezicht, wetenschap, beleid en maatschappelijke organisaties.

De waarde van deze analyse zit niet in één verhaal of één casus. De waarde zit in patronen die steeds terugkwamen. Waar verschillende mensen vanuit verschillende posities hetzelfde zagen, werd het patroon sterker. Waar mensen het oneens waren, werd de analyse scherper.

De analyse is geen klassiek representatief onderzoek. Er is geen steekproef getrokken. Het is een kwalitatieve patroonanalyse. Dat betekent: luisteren, ordenen, toetsen, terugleggen en opnieuw kijken.

Een belangrijk beeld in de analyse is de ijsberg. Boven water liggen zichtbare problemen: wachtlijsten, kosten, klachten, incidenten, uithuisplaatsingen, gesloten plaatsingen en personeelstekorten. Onder water liggen de patronen die deze problemen blijven maken: wantrouwen, risicodenken, dossiermacht, rolvermenging, onduidelijke verantwoordelijkheid, bekostigingsprikkels en taal die mensen kleiner maakt.

Deze analyse gaat niet over de fundamentele vraag wanneer de overheid precies mag ingrijpen in het gezinsleven. Dat is de opdracht van de staatscommissie. Deze analyse gaat over een andere vraag: als hulp, bescherming of overheidsmacht aan de orde is, hoe organiseren we die dan eerlijk, rolzuiver, controleerbaar, rechtsstatelijk en menswaardig?

Wat we hebben gezien

De analyse komt uit op tien hoofdbevindingen.

1. We weten al veel, maar doen te weinig met die kennis

Er zijn veel rapporten, onderzoeken en signalen. Toch blijven dezelfde problemen terugkomen. Het probleem is dus niet alleen kennis. Het probleem is doorwerking.

2. Kinderen, jongeren en ouders verliezen positie

Zij mogen vaak hun verhaal doen, maar dat betekent niet dat hun woorden de analyse veranderen. Positie betekent dat je kunt begrijpen, aanvullen, corrigeren en invloed hebt voordat het beeld vastligt.

3. De keten bouwt soms een eigen werkelijkheid

Een zorg wordt opgeschreven. Een vermoeden wordt herhaald. Een interpretatie wordt steviger. Zo kan een dossier werkelijkheid worden, ook als ouders of kinderen zich er niet in herkennen.

4. Taal en dossiers krijgen macht

Woorden als niet meewerkend, zorgmijdend, onveilig of gebrek aan inzicht kunnen grote gevolgen hebben. Daarom moet taal precies zijn.

> *Een dossier mag nooit machtiger worden dan de werkelijkheid die het probeert te beschrijven.*

5. Rechtsbescherming komt te laat

De richting van een traject ontstaat vaak al vóórdat er een rechter of advocaat is. Daarom moet rechtsbescherming eerder beginnen.

6. Het grijze gebied tussen vrijwillig en dwang moet verdwijnen

Vrijwillig is alleen vrijwillig als weigeren werkelijk kan. Als weigeren negatieve gevolgen kan hebben, is er feitelijke druk. Die druk moet als macht worden benoemd en getoetst.

7. Problemen worden te vaak bij het kind gelegd

Veel problemen beginnen niet bij het kind, maar worden wel bij het kind zichtbaar. Dan krijgt het kind een route, terwijl de bron niet wordt aangepakt.

8. School dreigt zorgpoort te worden

School moet een gewone pedagogische plek blijven. School mag niet ongemerkt een route worden naar dossieropbouw, beoordeling of jeugdzorg.

9. Rolvermenging ondermijnt vertrouwen

Vertrouwen beschadigt wanneer iemand tegelijk helpt, beoordeelt, rapporteert en richting geeft aan zwaardere routes.

10. Nieuw beleid vraagt een Reality Check

Goede woorden zoals preventie, nabijheid, samenwerking en normaliseren moeten worden getoetst op hun werking. Ze kunnen helpen, maar ook oude schade opnieuw organiseren.

Wat dit betekent

De conclusies zijn scherp. De jeugdzorgcrisis kan niet worden opgelost met nog één verbeterprogramma of nog één overlegtafel. Het stelsel moet anders worden geordend.

De jeugdzorg moet kleiner worden waar zij te groot is geworden, zodat zij sterker kan zijn waar zij echt nodig is. Dat betekent niet minder steun voor kinderen en gezinnen. Het betekent betere steun op de juiste plek.

Menswaardigheid is geen zachte waarde. Het is een harde ontwerpvoorwaarde. Een stelsel is menswaardig als mensen positie houden, begrijpen wat er gebeurt, kunnen corrigeren wat over hen wordt vastgelegd en weten wie macht heeft.

Rechtsbescherming moet beginnen voordat de richting vastligt. Niet pas bij de rechter. Niet pas bij een klacht. Niet pas wanneer het dossier al is opgebouwd.

Veiligheid blijft belangrijk. Maar veiligheid mag geen breed woord worden waarmee alles zwaarder wordt gemaakt. Bescherming moet concreet laten zien wat zij verbetert en hoe zij nieuwe schade voorkomt.

Ook toezicht en bekostiging moeten anders. Toezicht moet kijken naar macht in het geheel. Bekostiging moet herstel ondersteunen, niet volume of trajecten.

Tot slot: niets doen is ook een keuze. Terwijl er wordt gewacht, groeien kinderen op, reizen dossiers door en raken professionals verder overbelast.

Het nieuwe ontwerp

Het nieuwe ontwerp begint niet met een nieuw organogram. Het begint met een andere vraag: wat hebben kinderen, jongeren en ouders nodig om niet opnieuw te verdwijnen in routes, dossiers, loketten en overleggen?

De eerste vraag moet zijn: waar begint het probleem? Als het probleem begint bij onderwijs, moet onderwijs bewegen. Als het begint bij schulden, moet schuldhulp leveren. Als het begint bij volwassen-ggz, moet volwassenenzorg beschikbaar zijn. Als het begint bij woningnood, moet wonen aan zet zijn.

Publieke startanalyse

Er is een publieke startanalyse nodig. Die kijkt niet eerst naar het beschikbare aanbod, maar naar wat er werkelijk speelt. Wat is feitelijk bekend? Wat wordt vermoed? Wat zeggen kind en ouders? Welke context is belangrijk? Welk domein is primair verantwoordelijk?

Lokale teams als steun, niet als machtspoort

Lokale teams kunnen waardevol zijn als steunstructuur. Maar zij mogen geen verborgen toegangsmacht worden. Als zij zorgen wegen, toegang bepalen of informatie vastleggen, moeten daar duidelijke waarborgen bij horen.

Veilig Thuis scherper positioneren

Veilig Thuis is nodig bij huiselijk geweld, kindermishandeling, seksueel geweld, stalking, dwingende controle en concrete onveiligheid. Maar Veilig Thuis moet niet de brede meldpoort worden voor alle zorgen rond kinderen en gezinnen.

School beschermen

School moet school blijven. Onderwijs en jeugdzorg moeten elkaar kunnen vinden, maar niet in elkaar overlopen.

Gedwongen kader rolzuiver maken

In het gedwongen kader is de macht het grootst. Daarom moet daar de rechtsbescherming het scherpst zijn. Het rapport stelt een eindbeeld voor waarin de maatregel niet langer bij een gecertificeerde instelling als institutionele regiedrager ligt, maar bij een onafhankelijke, door de rechter benoemde jeugdbeschermer als natuurlijke persoon.

De Raad voor de Kinderbescherming onderzoekt en verzoekt onafhankelijk. De rechter beslist en toetst. De gemeente organiseert hulp. Hulpverleners helpen. De onafhankelijke jeugdbeschermer voert regie binnen de rechterlijke opdracht.

> *Eerst begrijpen. Dan pas routeren. Eerst de bron. Dan pas de route. Eerst positie. Dan pas besluitvorming.*

De financiële basis

De financiële boodschap is niet: minder hulp voor kinderen. De boodschap is: minder verkeerde hulp.

Als een probleem begint bij schulden, maar via het kind in de jeugdzorg terechtkomt, betaalt de samenleving vaak twee keer. Eerst voor een jeugdzorgroute die de bron niet oplost. Later alsnog voor schuldhulp, herstel, schooluitval, gezondheidsproblemen of juridische procedures.

Verkeerde adressering maakt hulp langer, zwaarder en duurder. Daarom is domeinzuiver werken geen bezuinigingstaal. Het is precisie: hulp daar waar het probleem begint.

Het rapport werkt met een voorzichtige macrobasis van ongeveer acht miljard euro aan jeugdzorguitgaven. Ook wordt gesproken over een 83%-indicatie als waarschuwing dat veel problemen voortkomen uit de context waarin een kind opgroeit. Dat cijfer is geen

besparingspercentage. Het betekent niet dat 83 procent van de kinderen geen hulp nodig heeft. Het betekent dat veel inzet mogelijk eerder en beter in het juiste domein moet beginnen.

De eerste stap is investeren, niet afromen. Eerst moet worden opgebouwd wat nodig is: goede startanalyse, betere dossiervorming, onafhankelijke steun, rechtsbescherming, domeinverantwoordelijkheid en specialistische hulp voor wie die echt nodig heeft.

Aanbevelingen

De aanbevelingen zijn bedoeld om van weten naar doen te komen. De belangrijkste aanbevelingen zijn:

1. Maak menswaardigheid het harde ontwerpprincipe.
2. Stop met praktijken waarvan bekend is dat zij schade kunnen veroorzaken.
3. Richt een publieke startanalyse in.
4. Leg verantwoordelijkheid bij het domein waar het probleem begint.
5. Bouw rechtsbescherming vanaf het eerste contact.
6. Maak dossiers toetsbaar, begrijpelijk en corrigeerbaar.
7. Stop drang als zelfstandige praktijk en benoem macht eerlijk.
8. Bescherm school als pedagogische leefwereld.
9. Herpositioneer Veilig Thuis, CJG's en lokale teams.
10. Herontwerp het gedwongen kader met een onafhankelijke jeugdbeschermer.
11. Versterk de onafhankelijke rol van de Raad voor de Kinderbescherming.
12. Versterk rechterlijke toetsing tijdens het traject.
13. Maak feitelijke beïnvloeders zichtbaar en toetsbaar.
14. Richt bekostiging op herstel en juiste adressering.
15. Laat toezicht kijken naar macht in het geheel.
16. Werk met een routekaart voor uitvoering.
17. Voer een Reality Check en boemerangtoets in bij nieuw beleid.

Number 5 heeft de Reality Check ontwikkeld om beleid, programma's, pilots en uitvoeringspraktijken te toetsen op hun werking in het leven van kinderen, jongeren, ouders en professionals. De vraag is niet alleen of beleid goed bedoeld is. De vraag is wat het doet.

> *Goede woorden moeten niet worden geloofd. Zij moeten worden getoetst.*

Wat moet wanneer gebeuren

Direct

Stop met aannames laten reizen als feiten. Stop met feitelijke druk presenteren als vrijwillige hulp. Geef ouders, jongeren en kinderen positie in overleggen. Maak beïnvloeders zichtbaar. Bescherm school als gewone pedagogische plek.

Binnen zes maanden

Leg landelijke basisnormen vast voor dossiers, taal, correctie, overleggen en rolhelderheid. Maak duidelijk wanneer lokale teams steun bieden en wanneer zij macht uitoefenen.

Binnen één jaar

Richt de publieke startanalyse in. Maak afspraken over domeinverantwoordelijkheid. Zorg dat rechtsbescherming beschikbaar is wanneer feitelijke druk, dreigende uithuisplaatsing of ingrijpende uitvoeringsbesluiten aan de orde zijn.

Binnen twee jaar

Bouw toezicht op macht in het geheel op. Ontwikkel bekostiging die herstel en juiste adressering ondersteunt. Meet of het grijze gebied tussen vrijwillige hulp en juridisch getoetste dwang daadwerkelijk verdwijnt.

Met wetgeving

Voor het gedwongen kader, de onafhankelijke jeugdbeschermer, structurele rechterlijke toetsing en sommige vormen van bekostiging is wetgeving nodig. Maar wetgeving mag geen reden zijn om nu niets te doen.

Slotwoord

Dit rapport vraagt niet om nog meer woorden die iedereen kan onderschrijven. Het vraagt om keuzes die voelbaar worden in het leven van kinderen, jongeren, ouders en professionals.

De opdracht is niet om het bestaande systeem nog beter te laten draaien. De opdracht is om hulp, bescherming en macht opnieuw te ordenen rond de mens.

> *Goede woorden zijn niet genoeg. Zij moeten kloppen in het leven van mensen.*

Laat luisteren gevolgen hebben.

Dankwoord

Deze eenvoudige versie is gebaseerd op het hoofdrapport en op alles wat in de afgelopen jaren is gedeeld door kinderen, jongeren, ouders, professionals en andere betrokkenen. Niet alle namen worden genoemd. Dat is bewust. Het gaat hier niet om afzonderlijke personen, maar om de patronen die door veel mensen zichtbaar zijn gemaakt.

Dank aan iedereen die ervaringen, kennis, twijfel, kritiek en hoop heeft gedeeld. Zonder die stemmen was deze analyse niet mogelijk geweest.

Belangrijke woorden uitgelegd

Patroonanalyse

Een analyse die kijkt naar wat steeds terugkomt in verschillende verhalen, documenten, gesprekken en ervaringen.

Menswaardigheid

Dat mensen niet alleen onderwerp van hulp of beleid zijn, maar positie houden, serieus worden genomen en invloed hebben op wat er over hen gebeurt.

Rechtsbescherming

Bescherming tegen onzorgvuldige macht. Dat betekent onder meer: duidelijke informatie, hoor en wederhoor, correctierecht, toetsbare besluiten en toegang tot juridische steun wanneer dat nodig is.

Domeinzuiver werken

Het probleem oppakken bij het domein waar het begint. Dus niet automatisch via jeugdzorg als het probleem eigenlijk begint bij onderwijs, schulden, wonen of volwassen-ggz.

Feitelijke druk

Een situatie waarin iets vrijwillig wordt genoemd, maar weigeren negatieve gevolgen kan hebben. Dan is het niet meer gewone vrijwilligheid.

Rolvermenging

Wanneer één persoon of organisatie tegelijk helpt, beoordeelt, controleert, rapporteert en richting geeft. Dat maakt vertrouwen moeilijk.

Reality Check

Een door number 5 ontwikkeld toetsinstrument om te kijken wat beleid echt doet in het leven van mensen. Het toetst onder meer menswaardigheid, macht, rechtsbescherming en boemerangbeleid.

Boemerangbeleid

Beleid dat bedoeld is om problemen op te lossen, maar oude problemen opnieuw terugbrengt in nieuwe woorden of nieuwe vormen.

Voor vragen over de inhoud en methodologie van dit rapport kunt u contact opnemen met:

Krijn ten Hove
krijn.tenhove@numberfive.community